

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı
Mali Hukuk Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE’DE BANKALARIN VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ
VE BANKACILIK İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

Eda Elmas ŞAHİN
2501060401

Tez Danışmanı
Prof. Dr. S. Ateş OKTAR

İstanbul 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **MALİ HUKUK** Bilim Dalında ders dönemindeki Eğitim-Öğretim Programını başarı ile tamamlayan **2502060401** numaralı **Eda Elmas ŞAHİN**'in hazırladığı "**Türkiye'de Bankaların Vergisel Yükümlülükleri ve Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu**" konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **Tez Savunma Sınavı**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **14.05.2010 Cuma günü saat 14.45'de** yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **kabulu**.....'ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF. DR. S. ATEŞ OKTAR	kabul	
PROF. DR. ELİF SONSUZOĞLU	kabul	
DOÇ. DR. UFUK BAKKAL	Kabul	
DOÇ. DR. NAGİHAN OKTAYER	Kabul	
YRD. DOÇ. DR. ZAFER ERTUNÇ ŞİRİN	Kabul	

Adres: Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-ı Derya Sokakı 34452 Beyazıt/Istanbul
Tel: 0212 440 00 00 / 14219-14220-14221-14222-14226-14227-14243
Fax: 0212 440 03 40 e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

ÖZET

Küreselleşen ekonomide diğer piyasalarla rekabet edebilme olgusu yatırımların artışına bağlıdır. Bu amaçla ülke kaynaklarının yatırımlara yönlendirilmesi güçlü bir bankacılık sisteminin varlığı ile sağlanacaktır. Güçlü bir bankacılık ise, ülke ekonomisi açısından doğru yatırımların yapılmasını sağlayıcı hukuki düzenin oluşturulması ile mümkün olacaktır.

Ülke ekonomileri için en önemli sektörlerden biri olan bankacılık sektörünün temel işlevi fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki aracılık işlevidir. Bankacılık sektörü aracılık fonksiyonu ile birlikte, çek işlemleri, transfer işlemleri, kartlı ödeme işlemleri, tahsilat işlemleri gibi bir takım işlemlerin gerçekleşmesini de sağlamaktadır.

Bankacılık sektörü bu işlevlerini gerçekleştirirken bir takım vergisel yük ve yükümlülöklere tabi olmakla birlikte, bu işlemlerin yerine getirilmesi dışında bankaların sermaye şirketi olmalarından kaynaklanan diğer vergisel yük ve yükümlölükleri mevcut bulunmaktadır.

Çalışmamızda, Türkiye’de bankaların mali mevzuat karşısındaki durumu ve bankacılık işlemlerinin vergisel boyutu ele alınmıştır.

ABSTRACT

The fact of competition with other markets in a globalizing economy depends on the raise of the investments. For this purpose canalization of the country's sources to the investments can be made by the presence of a powerfull banking system. At the same time a powerfull banking system can be possible only with legal system which properly regulates the economy of country.

The main function of the banking which is the most important sector for the local economies, is to act as a broker between the fund suppliers and the demanders. By the way brokerage, the banking sector actualises some other operations such as, check transactions, the money transfers, card payment transactions, payment transactions.

Although main function of the banks is the brokerage and has taxation burdens and responsibilities while performing that function, they have some other taxation burdens and responsibilities arising from being corporate companies.

In our work, the position of the banks in Turkey in the financial legislation and the taxation of the banking transactions are studied.

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Bankaların Vergisel Yükümlülükleri ve Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu” isimli bu tez çalışmasının amacı, finans piyasalarında en önemli aracı konumunda olan bankaların ve gerçekleştirdikleri işlemlerin, Türk mali mevzuatı bakımından aracılık maliyeti olan vergiler karşısındaki durumunun değerlendirilmesidir. Bu çerçevede üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümde bankacılık işlemleri kapsamına girebilecek işlemler tanımlanacak, ikinci bölümünde Türk mali mevzuatımız açısından bankaların sorumlu olduğu vergiler sistematik bir şekilde belirtilerek bu vergilerin bankalar yönünden özellikleri ele alınacaktır. Son bölümde ise, bankacılık işlemlerinin vergisel yönden incelemesi yapılacaktır.

Tez çalışmamın hazırlanması sürecinde, bankacılık işlemlerinin çok sayıda, mali mevzuatımızın ise karışık ve yoğun olması karşımıza çıkan güçlükler arasında sayılabilir. Ülkemizde vergi sisteminin istikrarlı bir yapıya sahip olmaması, güncel bilgilere erişilmeye çalışılması bu sürecin uzamasına sebep olmuştur.

Hazırlık aşamasında kıymetli zamanını ayıran ve önerileri ile çalışmamı destekleyen değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. S. Ateş Oktar’a, izin konusundaki anlayışı ve kaynak desteği dolayısıyla şube müdürüm Sayın Turgut Gülcihan’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez çalışmam sırasında sabır ve anlayışlarını benden esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BANKACILIK İŞLEMLERİ

1.1. BANKA VE BANKACILIK.....	5
1.2. BANKACILIK İŞLEMLERİ	8
1.2.1. MEVDUAT KABULÜ	10
1.2.2. KREDİ İŞLEMLERİ	12
1.2.2.1.KREDİ TÜLERİ	14
1.2.2.1.1.NAKİT KREDİLER	15
1.2.2.1.1.1. Spot Kredileri	16
1.2.2.1.1.2. Rotatif Krediler	16
1.2.2.1.1.3. Borçlu Cari Hesap Kredileri	17
1.2.2.1.1.4. İskonto-İştira Kredisi	17
1.2.2.1.1.5. Döviz Kredileri	18
1.2.2.1.1.6. Döviz Endeksli Krediler	18
1.2.2.1.1.7. Tüketici Kredileri	19
1.2.2.1.2. GAYRİNAKİT KREDİLER	20
1.2.2.1.2.1. Teminat Mektupları	20
1.2.2.1.2.2. Harici Garantiler- Kontrgarantiler	21
1.2.2.1.2.3. Kabul Aval Kredileri	22

1.2.2.1.2.4. Akreditif	22
1.2.3. HİZMET İŞLEMLERİ	24
1.2.3.1. Çek İşlemleri	24
1.2.3.2. Havale İşlemleri	25
1.2.3.3. Elektronik Fon İşlemleri	26
1.2.3.4. Elektronik Para Hizmeti	26
1.2.3.5. Kredi Kartları	27
1.2.3.6. Senet Tahsilatı	27
1.2.3.7. Fatura Tahsilatı	28
1.2.3.8. Kiralık Kasalar	28
1.2.3.9. Kambiyo İşlemleri	28
1.2.4. REPO VE TERS REPO İŞLEMLERİ	29
1.2.5. BANKACILIK UYGULAMASINDA ÖZELLİK GÖSTEREN İŞLEMLER	31
1.2.5.1. FİNANSAL KİRALAMA	31
1.2.5.2. FAKTORING	34
1.2.5.3. FORFAITING	36
1.2.5.4. FİNANSAL TÜREV ÜRÜNLER	38
1.2.5.4.1. Forward İşlemleri	40
1.2.5.4.2. Future İşlemleri	42
1.2.5.4.3. Swap İşlemleri	43
1.2.5.4.4. Opsiyon İşlemleri	43

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’ DE BANKALARIN VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.1. VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE VERGİ SORUMLULUĞU KAVRAMLARI	47
2.2. VERGİ TEVKİFATI (VERGİ KESİNTİSİ VEYA STOPAJ KESİNTİSİ) KAVRAMI	50
2.3. TAM MÜKELLEF VE DAR MÜKELLEF KAVRAMLARI	51

2.3.1. Gelir Vergisi Açısından Tam Mükellef – Dar Mükellef Tanımı	51
2.3.1.1. Gelir Vergisi Açısından Tam Mükellef Tanımı	51
2.3.1.2. Gelir Vergisi Açısından Dar Mükellef Tanımı	52
2.3.2. Kurumlar Vergisi Açısından Tam Mükellef-Dar Mükellef Tanım	53
2.3.2.1. Kurumlar Vergisi Açısından Tam Mükellef Tanımı	53
2.3.2.2. Kurumlar Vergisi Açısından Dar Mükellef Tanımı	53
2.4. BANKALARIN ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER	54
2.4.1.KURUMLAR VERGİSİ VE STOPAJ YÜKÜMLÜLÜKLERİ	54
2.4.1.1. Kurumlar Vergisi	54
2.4.1.2. Stopaj Yükümlülükleri	57
2.4.1.2.1. Kar Dağıtım Stopajı	57
2.4.1.2.2. Kurumlar Vergisi Stopajı	59
2.4.1.2.3. Gelir Vergisi Stopajı	60
2.4.1.2.3.1. Banka Personeline Ödenen Ücretler	60
2.4.1.2.3.2. Bankalarca Serbest Meslek İcra Edenlere Yapılan Ödemeler	61
2.4.1.2.3.3. Bankalarca Mal ve Hak Kiralamaları Karşılığında Yapılan Ödemeler	62
2.4.1.2.3.4. Bankaların Faiz Gelirlerinden Yapılan Gelir Vergisi Stopajı	62
2.4.2. BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ	64
2.4.3. KAYNAK KULLANIMINI DESTEKLEME FONU (KKDF)	78
2.4.4. DAMGA VERGİSİ	82
2.4.5. KATMA DEĞER VERGİSİ	88
2.4.6. DEĞERLİ KAĞIT BEDELİ	92
2.4.7. HARÇLAR	94
2.4.8. VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ	96
2.4.9. EMLAK VERGİSİ	99
2.4.10. İLAN VE REKLAM VERGİSİ	100
2.4.11. ÇEVRE VE TEMİZLİK VERGİSİ	101
2.4.12. MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

3.1. MEVDUAT FAİZ GELİRLERİNİN VERGİSEL BOYUTU	103
3.1.1. Gerçek Kişiler Açısından	104
3.1.1.1. Tam Mükellef Gerçek Kişiler Açısından	104
3.1.1.2. Dar Mükellef Gerçek Kişiler Açısından	105
3.1.2. Kurumlar Açısından	105
3.1.2.1. Tam Mükellef Kurumlar Açısından	105
3.1.2.2. Dar Mükellef Kurumlar Açısından	106
3.2. KREDİLERİN VERGİSEL BOYUTU	107
3.2.1. Kurumlar Vergisi Açısından	107
3.2.2. BSMV Açısından	108
3.2.3. KKDF Açısından	109
3.2.4. Damga Vergisi Açısından	113
3.3. HİZMET İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU	115
3.4. REPO İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU	116
3.4.1. Gelir Vergisi Açısından	116
3.4.1.1. Tam Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi	117
3.4.1.2. Dar Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi	118
3.4.1.3. Tam Mükellef Tüzel Kişilerin Vergilendirilmesi	118
3.4.1.4. Dar Mükellef Tüzel Kişilerin Vergilendirilmesi	118
3.4.2. BSMV Açısından	119
3.5. OFF-SHORE BANKALARIN SAĞLADIKLARI VERGİSEL AVANTAJLAR	120
3.6. BANKACILIK UYGULAMASINDA ÖZELLİK GÖSTEREN İŞLEMLERİN VERGİSEL BOYUTU	122
3.6.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergisel Boyutu	123
3.6.1.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından	123
3.6.1.2. KDV Açısından	124
3.6.1.3. Gümrük Vergileri Açısından	126

3.7.1.4. Damga Vergisi Açısından.....	127
3.6.2. Faktoring İşlemlerinin Vergisel Boyutu	128
3.6.2.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından.....	128
3.6.2.2. BSMV Açısından	128
3.6.2.3. Damga Vergisi Açısından	130
3.6.3. Forfaiting İşlemlerinin Vergisel Boyutu	131
3.6.4. Türev Ürünlerin Vergisel Boyutu	131
3.6.4.1. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Açısından.....	132
3.6.4.2. KDV Açısından.....	137
3.6.4.3. BSMV Açısından.....	138
3.6.4.4. Damga Vergisi Açısından.....	139
SONUÇ	140
KAYNAKÇA	143
EKLER	
EK 1. KKDF' den İstisna Edilmiş Krediler	156
EK 2. Damga Vergisi' ne Tabi Kağıtlar	159

TABLULAR LİSTESİ

1. Geçici Vergide Beyan ve Ödeme.....	57
2. 2010 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi	61
3. Serbest Meslek Erbabından Yapılan Gelir Vergisi Stopaj Oranları	61
4. Kira Ödemeleri Üzerinden Hesaplanan Gelir Vergisi Stopaj Oranları	62
5. Menkul Sermaye İratları Üzerinden Hesaplanan Gelir Vergisi Stopajı.....	63
6. BSMV' ye Tabi İşlemler ve BSMV Oranları	68
7. KKDF Kesintisine Tabi Krediler ve Uygulanacak KKDF Oranları	80
8. KKDF'nin Hesaplanması	81
9. Değerli Kağıtlar ve Değerli Kağıt Bedelleri	93
10. 2010 Yılı Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi	97

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AATUHK	: Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun
A.Ş.	: Anonim Şirket
BanK	: Bankacılık Kanunu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BGK	: Belediye Gelirleri Kanunu
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
C.	: Cilt
ÇTV	: Çevre ve Temizlik Vergisi
DAB	: Döviz Alım Belgesi
DAS	: Döviz Satım Belgesi
DEK	: Döviz Endeksli Kredi
DTH	: Döviz Tevdiat Hesapları
DV	: Damga Vergisi
DVK	: Damga Vergisi Kanunu
EFT	: Elektronik Fon Transferi
FKK	: Finansal Kiralama Kanunu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KKDF	: Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
KOBİ	: Küçük Orta Boy İşletme
KV	: Kurumlar Vergisi
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
Mük.	: Mükerrer

s.	: sayfa
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TL	: Türk lirası
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
vb.	: ve benzeri
VOB	: Vadeli İşlem Opsiyon Borsası
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YP	: Yabancı para

GİRİŞ

Ekonominin küreselleştiği dünyamızda yaşanan en belirgin sorunlar arasında yatırımların finansmanı yer almaktadır. Küresel dünyada yoğun rekabet ortamındaki değişim mevcut kaynakların etkin bir şekilde yatırımlara yönlendirilmesini gerektirmektedir.

Reel ekonomi bir ülkenin kalkınması açısından ayrı bir öneme sahip olmakla birlikte, gerek mali gerekse reel kesim itibariyle, küresel dünyada hızla yaşanan değişim ve ekonomik krizler nedeniyle kaynak sorunları yaşanması, halihazırda mevcut olan kaynakların en etkin şekilde yatırımlara kanalize edilmesini zorunlu kılmaktadır. Söz konusu mevcut kaynakların reel sektör tarafından yatırım amacıyla kullanılmasında bankalar kaynak aktarma merkezi konumundadırlar.

1980’li yıllardan sonra dünyada ve Türkiye’de para ve sermaye piyasalarında yaşanan gelişmelere paralel olarak bir dizi reformlar yapılmış, liberalleşme ve dışa açılma eğilimlerinin sonucunda Türk mali sektörü yapısal değişikliklere uğramıştır. İzlenen iktisadi politikalar ve giderek artan küreselleşme sonucunda ortaya çıkan yeni büyüme stratejisi, kamu tarafından beslenen sermaye birikimi ve iç sisteme dayalı modelin yerine, piyasa ekonomisinin başat rol oynadığı, daha çok dış sistem tarafından beslenen bir büyüme modeli önermiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda bankacılık sektörü ülkemizdeki en aktif ve dinamik sektör olma niteliği kazanarak para piyasalarının işleyişinde etkin rol oynar duruma gelmiştir. Bankacılık sektörü bugün dışa açık ve rekabetçi bir ortamda faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bankacılık sektörü tasarruf sahipleri ile yatırımcılar arasında aracılık görevi üstlenmiştir. Bankaların sisteme krediler yolu ile kazandırdıkları fonlar; ekonomik durgunluğun aşılması ve ekonomide sağlıklı bir büyümenin sağlanması için itici bir güç olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik aktivitelerin genişlemesi ile birlikte artan finansman ihtiyaçlarına paralel olarak, bankaların ekonomide üstlendikleri rol daha da önem kazanmıştır.

Finansal piyasalar sermaye, para, kambiyo, değerli madenler ve menkul kıymetler piyasalarını içeren ve fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki fon akımını sağlayan, bu işleyiş ile araç ve kurumlara yönelik kuralları koyan bir bütünü ifade etmektedir. Bu bütün içerisinde para yaratan finansal kurumlar olma özelliğini taşıyan bankalar, işleyiş içerisinde ve özellikle ülkemizde bu alanda faaliyet gösteren diğer kuruluşlara göre mali açıdan güçlü olmalarına bağlı olarak yönlendirici ve piyasa koşullarını belirleyici rol oynamaktadırlar.

Mali sektörde önemli paya sahip olan bankacılık sistemi üzerinde genel Türk vergi mevzuatından ve bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatlarından kaynaklanan çeşitli yükler bulunmaktadır. Bu yüklerin bir kısmı müşterilere yansıtılmakta, bir kısmı da doğrudan bankaların üzerinde kalmaktadır. Müşteriye yansıtılan yükler bankacılık işlemleri açısından bir maliyet oluşturmaktadır. Bankalarca sağlanan kaynakların, yatırımlarda kullanılmak üzere reel kesime aktarılması sırasında, bahsedilen yük ve yükümlülüklerden kaynaklanan kısıntıya uğraması söz konusu olmaktadır. Bankacılık sektörünün sistemdeki mevcut kaynakların verimli şekilde dağıtılmasında önemli bir aracılık rolü üstlendiği düşünüldüğünde, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi son derece büyük önem taşımaktadır. Vergisel yük ve yükümlülükler bankaların faaliyetlerini gerek kaynak sağlama gerekse kaynak kullanma maliyetleri yoluyla önemli ölçüde etkileyecek niteliktedir.

Bankalarının güçlendirilmesi bankacılık sektörünün karlılığındaki artışa bağlıdır. Karlılık ise, temelde bankacılık maliyetlerinin azaltılması yani bankacılık maliyetlerinden biri olan vergi yükünün azaltılması ile ilişkilidir.

Mali sektörün önemli bir kısmını oluşturan bankaların verdikleri bu hizmetler sırasında ödenmesi gereken vergisel yükler bankacılık işlemlerine olan talepleri doğrudan etkileme özelliğine sahip bulunmaktadırlar. Bu hizmetler üzerindeki vergisel yüklerin azlığı, gerek bu işlemleri yapanlar gerekse bu işlemlere taraf olanlar tarafından hareketlerin tercih edilebilirliğinin atmasına ve işlem hacminin büyümesine doğrudan etki yapmakta, bu nedenle geliştirilen ve geliştirilmeye

Çalışılan tüm finansman tekniklerinde maliyetin düşüklüğü temel amaçlardan birisi olma özelliğini taşımaktadır.

Finansal hizmetler üzerinde oluşan aracılık maliyetlerinin önemli bir bölümü vergi ve vergi benzeri yükümlülüklerdir. Tez konum itibariyle çalışmamda bankaların gerçekleştirdikleri işlemlerin Türk mali mevzuatı bakımından vergisel boyutu ele alınacaktır. Hazırladığım bu çalışma ile Türk bankacılık kesiminin üzerindeki vergisel yükümlülükler özetlenmeye çalışılmış ve üç bölüm halinde incelenmiştir.

Bu anlamda birinci bölümde bankalarca gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında hangi işlemlerin değerlendirilebileceği belirtilmiş; mevduat işlemleri, kredi işlemleri, hizmet işlemleri, repo işlemleri başlıkları oluşturulmuştur. Belirttiğimiz bu işlemler dışında diğer finans kuruluşları tarafından gerçekleştirilmekle birlikte artık bankacılık uygulamasında da sıklıkla karşılaştığımız yeni finansman teknikleri arasında sayılan, finansal kiralama, faktoring ve forfaiting işlemlerinin tanımları yapılmıştır. İlave olarak sermaye piyasası araçları arasında sayılan swap, forward, future ve opsiyon işlemleri ise türev ürünler başlığı altında belirtilmiştir. Burada amaç, genel olarak bankalarımızın bünyelerinde gerçekleştirdikleri işlemlerin neler olduğunu ortaya koymak ve bu işlemlerin temel özelliklerini açıklığa kavuşturmaktır.

İkinci bölümde ise, Türkiye'deki bankaların mali mevzuat bakımından yükümlülük ve sorumluluklarının sistematik bir şekilde belirtilmesi amaçlanmıştır. Ancak öncelikle vergi sorumludđu, vergi yükümlülüğü, stopaj, tam ve dar mükellef kavramlarına açıklık getirilmiş, bu çerçevede bankaların sermaye şirketi olarak ve finansal işlemlerinden kaynaklanabilecek bütün vergisel yükümlülükler tek bir başlık altında anlatılmaya çalışılmıştır.

nc bölümde ise, ilk bölümde ele aldığımız bankacılık işlemlerinin Türk mali mevzuatı açısından vergisel yönden değerlendirilmesi yapılarak bu işlemler sonucunda doğacak vergisel yükler belirtilmiştir.

Çalışma sonucunda varılan görüş ve öneriler sonuç bölümünde genel bir çerçeve içerisinde ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK İŞLEMLERİ

1.1. BANKA VE BANKACILIK

Finansal sistem fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapı olarak tanımlanmaktadır. Mali piyasa ise, para piyasası ve sermaye piyasası olarak ikiye ayrılmaktadır. Para piyasasının özelliği, kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı, vadelerin bir yılı aşmadığı piyasalardır. Para piyasası araçları ise, para, döviz, repo- ters repo ve bir yıla kadar vadeli menkul kıymetlerdir. Sermaye piyasası, orta ve uzun vadeli kaynak ihtiyacı olanlarla, tasarruflarını değerlendirmek isteyenleri buluşturan piyasadır. Sermaye piyasası araçları ise, hisse senedi, tahvil, hazine bonusu ve finansman bonusu gibi menkul kıymetlerden oluşmaktadır.¹

Sermaye piyasası gelişme aşamasında olan ülkemizde finansal sistemimiz geleneksel olarak bankacılık ağırlıklı yapıdadır.² Günümüz ekonomik ve ticari ilişkiler içinde çok önemli yere sahip olan banka; sermaye, para ve kredi konularına giren her türlü işlemleri yapan ve düzenleyen, özel veya kamusal kişilerle işletmelerin bu alandaki her çeşit gereksinimlerini karşılama faaliyetlerini temel uğraş konusu olarak seçen ekonomik bir birimdir. Günümüzde bankalar çok çeşitli konularda faaliyet gösterdiklerinden bugünkü niteliklerini tam olarak kapsayan bir tanım vermek oldukça güçtür.³

Banka; en geniş tanımıyla, mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanma amacı güden, kısaca; faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ve kredi vermek olan ekonomik bir

---

¹ **Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi**, Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi, İstanbul, Ekim 2004, s.18.

² Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s. 19.

³ A.Aslan ŞENDOĞDU, **Bankacılığa Giriş**, Nobel Yayıncılık, Ankara, Eylül 2006. s. 3.

kuruludur.⁴ Bankalar açacakları kredinin ekonomik geleceği ile ilgili incelemeleri ihmal etmeden, işletmelerin para ihtiyaçlarını giderme, ödeme işlemlerine ve yatırımlarına yardımcı olma yollarıyla ekonominin mal üretim ve dağıtım koşullarını hazırlayarak, bir yandan halkın servetinin önemli bir bölümünün yönetiminde etkin rol oynarken, öte yandan da ekonomideki para hacminin belirlenmesinde etkili olmaktadır.⁵ Bankalar mevduat toplama ve kredi verme faaliyetlerinin yanında para ve kredi politikalarının uygulanmasına destek verme, aracılık yapma, sanayi kuruluşlarına destek olma, iştirak etme, kiralık kasalarda kişilerin menkul kıymetlerinin koruma, borsa faaliyetlerine fiilen katılma, ülkenin kalkınmasını destekleme, gerçek kişilerin hayatlarını kolaylaştıracak kredi kartı, otomatik ödeme vb. birçok ürün sunmaktadırlar.⁶

4389 sayılı Eski Bankalar Kanunu⁷'nin 2. maddesinde banka; "Bu kanuna göre banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerini ifade eder." şeklinde tanımlanmıştı. 5411 sayılı Yeni Bankacılık Kanunu(BanK)⁸'nin Tanımlar ve Kısaltmalar başlıklı 3. maddesinde ise, bankanın mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını kapsadığı ifade edilmiştir.

5411 sayılı Bankalar Kanunu'nun 7. maddesine göre, bankaların sadece Anonim Şirket olarak kurulabileceği, 8. maddesine göre ise kurucularının ağır hapis gerektiren suçlardan, yüz kızartıcı suçlardan, vergi kaçakçılığından hüküm giymemiş olması ve müflis olmaması veya konkordota ilan etmemiş olması gerektiği hükme bağlanmıştır. 7. maddesinde ayrıca, asgari kuruluş sermayesinin nakden ve her türlü

---

⁴ Osman ALTUĞ, **Banka İşlemleri ve Muhasebesi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000, s.1.

⁵ Ali Sait YÜKSEL, Aslı YÜKSEL, Ülkü YÜKSEL; **Banka Yönetimi El Kitabı**, Alfa Basım, İstanbul, 2002, s. 1.

⁶ Alptekin GÜNEY, **Bankacılık İşlemleri**, 2. Baskı, Beta Basım, İstanbul, Eylül 2008, s. 1.

⁷ 01.11.2005 tarihli ve 25983 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı "Bankacılık Kanunu"nun 168. maddesinin A fıkrası ile bu kanunun geçici maddelerindeki düzenlemeler hariç olmak üzere, 18.06.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

⁸ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 01.11.2005 tarihli ve 25983 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

muvazaadan arındırılmış olarak ödenmiş 30 trilyon olması, hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılmış olması gerektiği belirtilmiştir.

Bankalar, ekonomik finansal sistem içinde üç temel işlevi yansıtmaktadırlar. Birincisi güven işlevi; paralarını işletmek isteyen yatırımcılar, birikimlerini ancak güven veren borçlulara vermek isterler. İkincisi; taşıma işlevidir; bankalar az ya da çok bütün mevduatları bünyelerinde toplayarak bunları ekonomi için faydalı olabilecek büyük tutarlara dönüştürmektedirler. Üçüncüsü ise, dönüştürme işlevidir. Borçlu ile alacaklı arasında köprü işlevi görerek, genellikle kısa süreli olan mevduatı, kısa ve orta süreli kredilere dönüştürmektedirler.⁹

Bankalar özellikle para ve kredi politikasının vazgeçilmez, para piyasalarının başlıca kurumları konumundadırlar. Ticaret bankaları, fonlarının büyük kısmını kısa vadeli yatırımlara tahsis ederken, kalkınma ve yatırım bankaları ise, orta ve uzun vadeli kredilere yönlendirmektedir. Bu yönüyle bankalar mali piyasada aracı rol oynamaktadırlar.¹⁰ Bankaların mali piyasa içinde aracı kimlikleri dışında sahip olduğu bir takım fonksiyonlar da söz konusudur.

Modern bankaların fonksiyonlarından bahsedilecek olursa, bunlar aşağıdaki şekilde başlıklar halinde sınıflandırılabilir.¹¹

1. Finansal aracılık fonksiyonu.
2. Dış ticareti fonlama ve ihracatı teşvik fonksiyonu.
3. Uluslar arası mali piyasalarda risk yönetimi.
4. Kaynakların etkin kullanımını sağlama fonksiyonu.
5. Gelir ve servet dağılımını etkileme fonksiyonu.
6. Kaydi para yaratma fonksiyonu.
7. Para ve maliye politikalarının yürütülmesinde yardımcı olma fonksiyonu.

⁹ Ali Sait YÜKSEL ve diğerleri, a.g.e. , s. 8.

¹⁰ Servet EYÜPGİLLER, **Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi**, T.İş Bankası A.Ş. Vakfı Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2003, s. 21.

¹¹ Öztin AKGÜÇ, **Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, Ankara, 1987, s. 5.

8. Ekonomiyi yönlendirme, enflasyonu kontrol altında tutma ve tam istihdam sağlanmasına yardımcı olma fonksiyonudur.

1.2. BANKACILIK İŞLEMLERİ

Banka kavramı ve bankacılık sektörü fonksiyonları ile çalışmamıza giriş yaptıktan sonra bu bölümde finans piyasaları ve reel sektör açısından yapıtaş konumunda olan bankaların bünyelerinde gerçekleştirdikleri işlemlerin neler olduğuna değinilmeye çalışılacaktır.

Genel olarak finansal kurumlar ve hizmetler konusunda, açık ve üzerinde mutabakata varılmış bir tanım bulunmamakla birlikte aşağıdaki hizmetlerin finansal hizmetler olduğu konusunda genel bir yaklaşım söz konusudur;¹²

1. Bankacılık hizmetleri: Kredi verme, hesap açma, çek verme, krediye aracılık etme, para transfer etme, senet kırma, teminat mektubu verme, kiralık kasa temini.
2. Sigorta hizmetleri: Hayat ve hayat branşı dışı sigortalar, sigorta ekspertiz hizmetleri.
3. Sermaye piyasası işlemleri: Menkul kıymetler ve hisse senedi alım satımı, hisse senedi, tahvil ve bono ihracına aracılık hizmetleri ile fon yönetimi.
4. Kredi kartı hizmetleri.
5. Türev hizmetler.
6. Döviz alım satım hizmetleri.
7. Finansal kiralama
8. Faktoring.
9. Mali danışmanlık hizmetleri.

Bu sınıflandırmadan anlaşılacağı gibi bankacılık hizmetleri finansal hizmetlerin bir alt başlığını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bazı finansal hizmetler

---

¹² Mahmut VURAL, “Finansal Hizmetlerin Vergilendirilmesi”, *Active*, 9. Sayı, Ekim-Kasım 1999, s.16.

bankalar ve sigorta şirketleri tarafından verilmektedir. Bu kuruluşlar tarafından verilen her türlü hizmeti finansal hizmet olarak kabul etmek doğru olmayacağı gibi banka ve sigorta kuruluşlarının verdiği finansal hizmetlerin bu nitelikte olmayan kurum ve kuruluşlar tarafından verilmesi de söz konusu olabilmektedir.¹³

Belirttiğimiz ayrımın 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu¹⁴,nun 28. maddesinin vergiyi doğuran olay açısından aradığı işlem bakımından bir önemi olmamaktadır. Bu işlemlerin bankalarca yapılması vergilendirme için yeterli olmaktadır. Bu sebeple konumuz itibariyle çalışmamızda bankalarca gerçekleştirilen işlemler ele alınmaya çalışılacaktır.

Genel hatlarıyla bankaların sundukları finansal hizmetler, yaptıkları işlemler aşağıdaki şekilde belirtilebilir.¹⁵

- Mevduat kabulü veya diğer borçlanma yolları ile kaynak sağlama,
- Kredilendirme
- Kabul, aval, teminat mektubu gibi gayrinakit krediler verme,
- Finansal kiralama(leasing)
- Para transferleri,
- Kendisi ya da müşterileri hesabına; para piyasası araçları, döviz, basılı veya külçe altın, menkul değerler, türev ürünlerin(finansal futures, opsiyon sözleşmeleri) alım-satımını yapmak.
- Ödeme araçlarının çıkarılması ve yönetimi,(kredi kartları vs.)
- Menkul değerlerin çıkarılmasına katılmak ve bu çıkarı işleri ile ilgili müşterilere hizmet sunmak,
- Portföy yönetimi ve müşteriye danışmanlık,
- Para komisyonculuğu,
- Finansal varlıkların korunması,

---

¹³ Mahmut VURAL, a.g.e. , s. 16.

¹⁴ 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu 23.07.1956 tarihli ve 9362 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁵ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **Finansal Pazarlar, Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, 3. Baskı, Beta Basım, İstanbul, Eylül 2001, s. 118.

- Kiralık kasa hizmetleri,
- Kredi referans hizmetleri bankaların sundukları finansal hizmetlerdir.

Bankalar, temelde para alan ve satan ticari kuruluşlar olarak görülmele birlikte, yatırım danışmanlığı, dış ticaret işlemlerine aracılık, tahvil ihraçlarında garanti vermek gibi hizmetleri de gerçekleştirmektedirler. Bu yüzden baktığımızda bankacılığı sadece para ticareti olarak değerlendirmemek gerekir. Bankalar faaliyetleri dolayısıyla önemli sorumluluklar taşırlar ve toplum birikimlerinin büyük bir bölümünü bünyesinde toplayan ve bu birikimleri toplumun yararına olacak yatırımlara aktarmak durumunda olan bu kurumlar ekonomik yaşamın kilit noktasında yer almaktadırlar.¹⁶

Çalışmamızın bu bölümünde bahsettiğimiz üzere bankalar tarafından gerçekleştirilen, özellikle uygulama açısından sık karşılaşılan işlemler genel özellikleri itibariyle ele alınacaktır.

1.2.1. MEVDUAT KABULÜ

Mevduat kelimesi; belli bir süre sonunda veya istenildiğinde geri çekilmek üzere bankalara faizle yatırılan para, tevdiat olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde; yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belirli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para şeklinde ifade edilmiştir.

Kişi ya da kurumlar gelir elde etme ya da paraları güvenli biçimde saklama amaçlarıyla bankalara para yatırmaktadırlar. Bu hesaplara bankacılık dilinde mevduat hesapları, tevdiat hesapları, alacaklı cari hesaplar, tasarruf hesapları gibi adlar verilmektedir. Mevduat hem tasarruf sahipleri hem de bankalar açısından önem taşımaktadır. Bankalar için en önemli kaynak durumundadır. Bu nedenle bankalar

---

¹⁶ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, a.g.e. , s. 118-119.

¹⁷ (Çevrimiçi), <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=mevduat&ayn=tam> , 15.10.2009.

tasarruf sahiplerinin mevduatlarının kendilerine yatırılmasını sağlamak için yoğun bir çaba içindedirler.¹⁸

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası(TCMB)'nın 2007/1 sayılı Tebliği¹⁹,nin 5. maddesinde mevduat türleri; tasarruf mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, bankalar arası mevduat ve diğer kuruluşlar mevduatı olarak sınıflandırılmıştır. Tebliğ'in 3. maddesine göre, mevduatın vadeleri; vadesiz mevduat, vadeli mevduat, ihbarlı mevduat, birikimli mevduat olarak sınıflandırılmıştır. Aşağıda kısaca vadelerine göre mevduat türleri ele alınacaktır.

Vadesiz mevduat, bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen geri çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yılsonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduattır.²⁰

Vadeli mevduat, 1 aya kadar vadeli (1 ay dahil), 3 aya kadar vadeli (3 ay dahil), 6 aya kadar vadeli (6 ay dahil), 1 yıla kadar vadeli ve 1 yıl ve daha uzun vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık faiz ödemeli) olarak açılacak mevduattır.²¹

Vadeli mevduatın özelliklerinden bahsederek; vadeli mevduatlar sabit getirilidir. Vade sonuna kadar piyasadaki faiz hareketlerinden etkilenmez ve vadesinden önce bozulamazlar, müşteri bozmak isterse vadesiz faiz oranı kullanılır. Hesabın açıldığı tarih hesap açılış tarihi, hesap açılış tarihini izleyen ilk iş günü hesabın açılış valörüdür. Hesabın vade sonu, hesabın açılış valörüne vade süresi eklenerek bulunur. Vade tarihinde hesaba para eklenirse valör bir gün uzar. Vadeli mevduata tahakkuk eden dönem faizi, izleyen vade süresince çekilebilir. Vadeden önce hesaptan para çekilirse hesap kapanır ve müşteri o güne kadar olan faizini kaybeder. Para çekilişinden sonra, kalan bakiye varsa hesap aynı vade ile yenilenir

¹⁸ Alptekin GÜNEY, **a.g.e.**, s. 33-34.

¹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 2007/1 sayılı Tebliği 03.02.2007 tarihli ve 23423 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Metnin tamamı için bkz. (Çevrimiçi), http://www.tcmb.gov.tr/yeni/mevzuat/BANKACILIK/vade_tur_2007-1.htm, 14.07.2009.

²⁰ Bkz. TCMB 2007/1 sayılı Tebliğ 3.madde 1.fıkra (a) bendi.

²¹ Bkz. TCMB 2007/1 sayılı Tebliğ 3.madde 1.fıkra (c) bendi.

ve valör değişmez. Vadeden önce hesaba para yatırılırsa, o güne kadar olan bölüme faiz verilmez; hesap aynı vade ile yenilenir. Bu durumda valör bir sonraki iş günü olarak değişir. Hesap kapatılmadan vade süresi değiştirilebilir. DTH(Döviz Tevdiat Hesabı) hesabının açılabilmesi için minimum döviz miktarları bankadan bankaya değişmektedir.²²

Vadeli mevduat sahibi vade dolmadan parasını almak isterse anapara, mevduata işlemiş olan faizi ile birlikte değil, ya faizsiz ya da vadesiz mevduata uygulanan faizle birlikte kendisine ödenmektedir.²³

İhbarlı mevduat, paranın hesaptan çekileceği tarihten 7 gün önce yazılı bir ihbar verilmek suretiyle çekilebilecek mevduattır.²⁴ Önceden mevduat sahibi tarafından bildirimde bulunulmaması durumunda banka, para çekme talebini reddedebilecektir. Ancak, vadeli mevduatta olduğu gibi bankanın bu bildirimde bulunulmamasına rağmen talebi onaylaması mümkündür.²⁵

Birikimli mevduat, asgari 5 yıl vade ile açılan sözleşme ile belirlenen aylık ya da üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren mevduattır.²⁶

1.2.2. KREDİ İŞLEMLERİ

Firmaların hızlı bir şekilde artan işletme ve yatırım giderleri, özkaynaklara dayanan finansman politikalarının yetersiz kalması nedeniyle yabancı kaynaklara yönelmeyi zorunluluk haline getirmiştir.²⁷

Kredi, Latince kökenli, inancı olmak anlamındaki “credere” sözcüğünden türetilmiştir ve borcunu ödeyeceğine inanılan kişiye verilen parayı ifade etmektedir.

---

²² Ahmet EROL, **Tüm Yönleriyle Banka ve Finansçılar İçin Vergi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 214.

²³ Erdal NOYAN, **Bankacılık Faaliyetleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 32.

²⁴ Bkz. TCMB 2007/1 sayılı Tebliğ 3. madde 1. fıkr (b) bendi.

²⁵ Erdal NOYAN, **a.g.e.** , s. 31.

²⁶ Bkz. TCMB 2007/1 sayılı Tebliğ 3. madde 1. fıkr (ç) bendi.

²⁷ Osman ALTUĞ, **a.g.e.** , s. 24.

Bu açıdan kredisi olmak, eski deyimle itibarı olmak demektir.²⁸ Kredi, borç ödemede güvenilir olma durumu, ödünç alınan veya ödünç verilen mal, para, güven, saygınlık, itibar, ödünç para vermeyi üzerine almak anlamlarını barındırmaktadır.²⁹

Bankacılıkta kredi, geri ödeyeceği konusunda kendisine güven duyulan gerçek veya tüzel kişi bir firmaya, bir miktar paranın veya banka itibarının, geri alınmak kaydıyla, belirli bir bedel(faiz ve/veya komisyon) karşılığında belirli bir süre için ödünç verilmesidir.

İşletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla öncelikle başvurdukları fonlama yöntemi, banka kredisi kullanma yönündedir. İşletmeler açısından bu finansman ihtiyaçları çok çeşitli şekillerde ortaya çıkmakla birlikte bankalar bu kredileri yatırım, ihracat, akreditif vb. krediler olarak verebilmektedirler.³⁰

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesinde kredi olarak kabul edilebilecek işlemler belirtilmiştir. Buna göre, bankalarca verilen nakit krediler, vadesi geçmiş nakit krediler, gayrinakit kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, bankalarca verilen nakdi krediler, teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabuller gibi gayrinakit kredi niteliğini haiz taahhütler, bankalarca satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, bankalarca tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan kazançlar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle istenilen diğer riskler, ortaklık payları, kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler, izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılmaktadırlar.

---

²⁸ Orhan HANÇERLİOĞLU; **Ekonomi Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973, s. 132.

²⁹ Erdal NOYAN, **a.g.e.**, s. 316.

³⁰ Şeref DEMİR, "Banka Kredilerinin Muhasebesi ve Vergisel Denetimi", **Vergi Sorunları**, Sayı:206, Kasım 2005, s. 13.

1.2.2.1. KREDİ TÜRLERİ

Krediler nitelikleri, vadeleri, teminatları, kaynakları, veriliş amacı, iş konusu, kredi kullandırım yetkisi açısından sınıflandırılmaktadır. Ancak burada konumuz gereği nitelikleri açısından kredi türleri daha detaylı olarak ele alınacaktır. Bununla birlikte diğer kredi türlerinden kısaca bahsetmek gerekirse;³¹

Vadeleri açısından kredileri; bir yıla kadar olan krediler *kısa vadeli*, bir yılan uzun vadeli krediler ise, *orta ve uzun vadeli krediler* olarak değerlendirilmektedir.

Teminatları açısından; kredi müşterisinin sadece genel kredi sözleşmesine atmış olduğu imzası karşılığında verilen ve başka bir teminata dayandırılmayan, *açık kredi*³², kredi müşterisinin imzası dışında bir veya birden fazla gerçek ve /veya tüzel kişinin imzası, kefaleti karşılığında verilen *şahsi teminatlı krediler*, kredi müşterisinin imzasına ek olarak ya da sadece ipotek tesisi veya menkul kıymetlerin rehnedilmesi karşılığında açılan *maddi teminatlı krediler* olarak sınıflandırılmaktadır. Altın rehni, emtia rehni, ticari işletme rehni, çek/ senet rehni ve taşınmaz ipoteği karşılığı kullandırılan krediler maddi teminatlı kredilere örnektir.

Kaynakları açısından kredileri; *banka kaynaklı ve banka dışı kaynaklı krediler* olarak ikiye ayırabiliriz. Banka kaynaklı krediler bankaların kendi kaynaklarından kullandırdıkları, banka dışı kaynaklı krediler T.C. Merkez Bankası ve Eximbank gibi diğer fonlardan kullandırılan kredilerdir.

Veriliş amaçları açısından ; işletmelere, bina ve tesislerin yapımı ile sabit kıymetlerin finansmanı amacıyla verilen orta ve uzun vadeli *yatırım kredileri*, işletmelerin üretim faaliyetlerini finanse etmeye yönelik, genellikle kısa vadeli

³¹ Bu bölümde sınıflandırmalar İlker Parasız'ın Para Banka ve Finansal Piyasalar ve Alptekin Güney'in Bankacılık İşlemleri isimli eserlerinden faydalanılarak düzenlenmiştir.

³² Açık kredi, müşterinin şahsi kredi değerliliğine güvenilerek sadece kredili müşterinin imzası ile açılan kredidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Osman OY, **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, Beta Basım, İstanbul, Mart 2003, s. 55.

ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılan *işletme sermayesi finansmanı kredileri*, konut kredisi, Kobi kredisi, ihracat kredileri gibi belli bir uzmanlık alanının finansmanı için kullanılan *ihtisas kredileri*, belli bir projenin finansmanı amacıyla kullanılan *proje kredileri* olarak sınıflandırılmaktadır.

İş konusu açısından; bankalarca büyük işletmelere kullanılan *kurumsal*, bankaların küçük veya orta büyüklükteki işletmelere kullandıkları krediler *ticari*, bankaların taşıt kredisi, konut kredisi, tüketici kredileri gibi gerçek kişilere kullandıkları *bireysel krediler* olarak sınıflandırabiliriz.

Kredi kullandırma yetkisi açısından; şube yetkili, bölge yetkili ve otorize krediler olarak sınıflandırabiliriz. Bankalar Kanunu'nun 9. maddesine göre kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim Kurulu bu yetkisini kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük veya yönetim kurulunca onaylanarak kullanılan krediler *Otorize krediler*, başka makamdan izin almaksızın şube yetkililerinin onayı ile kullanılan krediler *Şube yetkili krediler*, çok şubeli büyük bankalarda genel müdürlüğün işlerini hafifletmek amacıyla şube yetkisi ile otorize kredi limiti arasında kalan tutarlar için bölge müdürlükleri yetkili kılınarak kullanılan krediler ise, *Bölge yetkili krediler* olarak ifade edilmektedir.

Nitelikleri açısından krediler ise daha detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılacaktır.

1.2.2.1.1. NAKİT KREDİLER

Nakit krediler işletmenin çalışma sermayesini finanse etmeye yönelik krediler olup, bankalar kullandıkları bu krediler karşılığında müşterilerinden faiz veya kredinin türüne göre faizle birlikte komisyon da almaktadırlar.³³ Müşterinin oluşan nakit para ihtiyacı bu tür kredilerle belli bir zaman için, firmanın kredi değerliliğine bağlı olarak ve tespit edilen teminatların alınması koşuluyla sağlanmış olmaktadır.

---

³³ Birgül ŞAKAR, **Banka Kredileri ve Yönetimi**, Beta Basım, İstanbul, Ekim 2006, s. 63.

1.2.2.1.1.1. Spot Krediler

Spot krediler, firmaların kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını sağlamaya yönelik olarak genellikle bankanın fon akış politikası ile belirlenen kısa vadeli ve faiz oranı diğer kredi türlerine göre düşük olan kredilerdir.³⁴ Başlangıcı, vadesi kesin olarak belli edilmiş, çoğunlukla bir defa kullanılarak vade sonuna kadar başka bir kullanıma veya erken ödemeye izin verilmeyen, faizi sabit veya bir göstergeye endeksli olan, ara dönemlerde faiz tahakkuk ettirilmeyen ve tüm faizli bakiyenin vadesinde tahsil edildiği nakit kredilerdir.³⁵ Spot krediler vadesi geldiğinde ödenecek faizin belirli ve sabit olması sebebiyle bu süreç içinde piyasadaki dalgalanmalardan etkilenmemektedirler.³⁶

1.2.2.1.1.2. Rotatif Krediler

Genellikle işletme sermayesinin veya nakit açıklarının finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir.³⁷ Rotatif krediler, dönem sonlarında biriken faizin, faiz ile ilgili vergi ve diğer masraflarının ödenmesi ve limit içi kalması şartıyla borçlu cari hesap şeklinde çalışan, para yatırılıp, para çekilebilen, üzerinde tanımlı olan faizin taraflardan birinin ihbar etmek kaydıyla değiştirebildiği, belirli vadesi olan nakit kredileridir.³⁸

Bu kredi türü, firmaların nakit akışına göre riskini vadesinden önce kapatabilme imkanı vermektedir. Rotatif kredilerin vadesi spot kredilerden daha uzun, faizi ise değişkendir. Faizler üçer aylık dönem sonlarında tahakkuk ve tahsil edilmektedir.

---

³⁴ Birgül ŞAKAR, **a.g.e.** , s. 67.

³⁵ Hakan ŞAKAR, **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2001, s. 80.

³⁶ Kemal ÇEVİK, **Ekonomi Hukuku Yaklaşımı ile Banka Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 320.

³⁷ Hakan ŞAKAR, **Genel Bankacılık Bilgileri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 2000, s. 86.

³⁸ Hakan ŞAKAR, **Bankalarda Kredilendirme...** , **a.g.e.** , s. 80.

1.2.2.1.1.3. Borçlu Cari Hesap Kredileri

Cari hesap, ticari ve parasal ilişkilerde bulunan iki firmanın birbirleriyle yaptıkları her alış ve satışı para olarak ödemeyip, bünyelerinde tuttıkları hesaplara borç ve alacak olarak kaydetmek, belirli devre sonlarında tasfiye etmek amacıyla açılan ticari hesaplardır.³⁹

Birçok bankacılık işlemlerinin yapılmasında önemli bir işleve sahip olan cari hesaplar teminat ve faiz koşulları açısından birbirinden ayrılırlar. Eğer faiz işletilirse faizli, faiz işletilmezse faizsiz cari hesap denilmektedir. Borçlu cari hesap alacaklı durumda bulunabilir. Bu durumda hesap sahibine açık krediye de avans verilmiş demektir. Cari hesap kredisi açan banka, kredi talep edenden teminat da isteyebilmektedir. Eğer teminat alınmadan kredi açılmışsa açık kredi söz konusu olmaktadır.⁴⁰

Borçlu cari hesapta, banka kredi müşterisine belirli bir limit açar ve müşteri bu limit dahilinde ihtiyacına göre para çekebilmektedir ve kredi bu şekliyle cari hesap üzerinden yürütülmektedir.

1.2.2.1.1.4. İskonto – İştira Kredisi

İskonto-iştira kredisi, bankaların vadesi henüz gelmemiş ticari senetleri devralarak, vade tarihine kadar geçecek süre için faiz ve gider vergilerinin düşülmesinden sonra, peşin değerleri üzerinden ödemede bulunması işlemidir. Borçlusu aynı kentte olan senetlerin bu işleme tabi tutulması durumunda iskonto söz konusu olurken, senet borçlusunun işlemin yapıldığı kentin dışında olması halinde ise, iştira söz konusu olmaktadır.⁴¹ Başka bir ifadeyle iskonto kredisi, iskonto edilen senedin, ciro ve teslim yoluyla bankaya devredilmesi işlemidir. Senet portföyü

³⁹ Servet EYÜPGİLLER, a.g.e. , s. 139.

⁴⁰ Tezer ÖÇAL, Ömer Faruk ÇOLAK, **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın, Ankara, Kasım 1999, s.148-149.

⁴¹ Servet EYÜPGİLLER, a.g.e. , s.140-141.

yüksek hacimli ve nakit döngüsü yoğun olan firmalarda kısa vadeli nakit ihtiyacının giderilmesine imkan tanımaktadır.⁴²

1.2.2.1.1.5. Döviz Kredileri

Döviz kredilerinin kullandırımını, takibi ve kapamaları yabancı para üzerinden yapılmaktadır. Döviz tahsisi mutad işlemlerde döviz olarak, diğer işlemlerde TL olarak kullandırılmaktadır. Döviz kredileri taahhüdü; yapılan ihracat bedelleriyle kapatılmaktadır. Bu krediler hazırlık finansmanına yönelik krediler olup, yükleme sonrası vesaik karşılığında kullandırılmazlar.⁴³

Döviz kredileri ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunan işletmelere ihracatın finansmanı amacıyla kullandırılan kredilerdir.

1.2.2.1.1.6. Döviz Endeksli Krediler (DEK)

Döviz endeksli krediler, belirli bir konvertibl döviz endeksenerek ve müşteriye DEK alış kuru (bankanın döviz kredilerine uygulanan Döviz Alış Kuru) üzerinden Türk Lirası olarak kullandırılan kredilerdir. Kredinin kullandırılması ve kapatılmasında döviz alım belgesi (DAB) veya döviz satım belgesi (DSB) düzenlenmemektedir. DEK'ler Türk Lirası döviz kredilerine benzemekle birlikte, Türk Lirası döviz kredileri gibi sadece ihracat ve döviz kazandırıcı işlemlerin finansmanında kullandırılmayıp, ihracat taahhüdü içermezler ve vergi, resim, harç ve Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu(KKDF)⁴⁴ gibi istisnalardan yararlanmazlar; her türlü ticaretin finansmanında kullandırılabilirler.⁴⁵

---

⁴² (Çevrimiçi) , <http://www.kredimiz.com/haber/20070627/Garanti-Bankasi-Kurumsal-Krediler.php> , 20.12.2009.

⁴³ Osman OY, **a.g.e.** , s. 62.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Türkiye'de Bankaların Vergisel Yükümlülükleri" başlıklı ikinci bölüm.

⁴⁵ Birgül ŞAKAR, **a.g.e.** , s. 67.

Bankalar çoğunlukla üzerlerinde bulunan kur riskini başkalarına nakletmek üzere dövizde endeksli kredi açarlar. Bu krediler yukarıda bahsettiğimiz şekilde, aslında TL olarak açılmakla birlikte anaparaları ve faizleri döviz üzerinden sabitleşmekte ve ödeme anındaki kurdan TL'ye çevrilerek tahsil edilmektedir.⁴⁶

Dövizde Endeksli kredilerin en önemli avantajı kullanım alanının çok geniş olmasıdır. Maliyeti, faiz ve kur artışı üzerinden %5 oranında BSMV'den oluşmaktadır.

1.2.2.1.1.7. Tüketici Kredileri

Ticari amaçlar dışında kişilere borç para verilmesi sonucu günümüzdeki tüketici kredileri doğmuştur.⁴⁷ Tüketici kredileri, gerçek kişilerin ticari amaç dışında mal ve hizmet alımlarının finansmanına yönelik olarak, genellikle bir defa kullanılan ve başlangıçta belirlenen faiz oranlarına göre geri ödenen kredi türü olarak tanımlanmaktadır.⁴⁸ Bu krediler belirli bir malın veya hizmetin alımına bağlı olmaksızın, eğitim, sağlık, seyahat gibi kişisel gereksinimlerin karşılanması amacıyla fatura istenmeden kullanılan kredilerdir.

Tüketici kredileri, 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK)⁴⁹'un 10. maddesinde düzenlenmiştir. Bahsedilen maddenin 1. fıkrasına göre tüketici kredisi; tüketicilerin bir mal veya hizmet edinmek amacıyla kredi verenden nakit olarak aldıkları krediler olarak ifade edilmektedir. Maddede sınırlı bir düzenleme yapılmış ve sadece nakit olarak verilen krediler düzenlenmiş gibi görünmekle birlikte, TKHK'nın 2. maddesine göre, mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü işlemin tüketici işlemi olarak kabul edildiğinden; tüketicinin mesleki veya ticari bir amaç olmaksızın kredi

---

⁴⁶ Kemal ÇEVİK, **a.g.e.**, s. 331.

⁴⁷ İlker PARASIZ, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 7. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, Ocak 2000, s.208.

⁴⁸ Türkiye Bankalar Birliği Notları, (Çevrimiçi) www.tbb.org.tr, 05.10.2009.

⁴⁹ 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 08.03.1995 tarihli ve 22221 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

kurumlarından hangi ad altında olursa olsun kullandığı kredilerin, tüketici kredisi olarak kabul edileceği ifade edilmektedir.⁵⁰

Burada tüketici kredileri açısından en önemli özellik, bu kredilerin ticari amaç dışında kullanılmasıdır.

1.2.2.1.2. GAYRİNAKİT KREDİLER

Gayrinakit krediler, bankanın nakit olarak bir ödemede bulunmadan üçüncü şahıslar arasında yapılan sözleşme, taahhüt, anlaşma benzeri yazılı metinlerin geçerli olabilmesi için taraflardan biri lehine taahhütlerde bulunması, kredi müşterisinin neden olabileceği zararı karşılama garantisi vermesi veya müşterisinin ödemelerine garantör olması işlemlerinden doğan risklerdir.⁵¹ Diğer bir ifadeyle, bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi amacıyla bankanın alacağı bir komisyon karşılığında yükümlü adına taahhütte bulunması, ona kefil olması, aval vermesi şeklinde kullanılan, bankanın itibarının ortaya konulduğu krediler şeklinde de tanımlanmaktadır.⁵²

Gayrinakit krediler; teminat mektubu, kontrgaranti, kabul aval kredisi ve akreditif olarak sınıflandırılmaktadır.

1.2.2.1.2.1. Teminat Mektupları

Bir kimsenin bir işi yapabileceğine yönelik banka tarafından verilen ve para garantisi içeren belge niteliğini taşıyan⁵³ teminat mektupları, ülke ekonomisinin temel unsurlarından biri olan yatırımların gerçekleştirilmesinde özel bir öneme sahip bulunmaktadır.⁵⁴ Bu mektuplar, resmi daireler ve özel kuruluşlara hitaben verilen

---

⁵⁰ Aydın ZEVLİLER, Murat AYDOĞDU, **Tüketicinin Korunması Hukuku**, Ankara, 2004, s.283. Akrotan: Cemre KOCAÇİMEN, Nazlı Nil YUKARUÇ, “Tüketici Kredisi”, 11.05.2009. (Çevrimiçi), <http://www.hukukibakis.com/detay.php?id=1573>, 19.12.2009.

⁵¹ Hakan ŞAKAR, Bankalarda Kredilendirme..., **a.g.e.**, s.106.

⁵² Osman OY, **a.g.e.**, s. 64.

⁵³ Erdal NOYAN, **a.g.e.**, s. 320.

⁵⁴ Alptekin GÜNEY, **a.g.e.**, s.90.

ve gerçekleştirilmesi üstlenilen bir yükümlülüğün yerine getirilmediği takdirde, belirli bir meblağın kayıtsız şartsız ödenmesi taahhüdünü içermektedirler.⁵⁵

Uygulamada teminat mektubu ile garanti yükümlülüğü altına çoğunlukla sadece bankaların girdiği görülmektedir. Teminat mektuplarının gücü, arkasında banka itibarının bulunmasından gelmektedir.⁵⁶ Banka dışında kendisine hitaben teminat mektubu verilen kişiye muhatap, bankanın lehine gayri nakdi kredi açtığı, teminat mektubu verdiği borçluya da lehdar denilmektedir.⁵⁷

1.2.2.1.2.2. Harici Garantiler – Kontrgarantiler

4389 sayılı Eski Bankalar Kanunu'nda kontrgarantiler ayrıca gayrinakit krediler arasında sayılmazken, 5411 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 48. maddesinde kontrgarantilerin gayrinakit krediler oldukları belirtilmiştir.

Teminat mektupları TL üzerinden düzenlenebileceği gibi diğer yabancı paralar üzerinden de düzenlenebilir. Ayrıca yurtiçindeki muhatapların yanı sıra yurtdışındaki muhataplara da hitaben verilebilmektedir. Muhatabı yurtdışında olan teminat mektuplarına Harici Garantiler denilmektedir. Ancak bu durumda yurtdışındaki muhatap Türkiye'deki banka hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı için, kendi ülkesindeki bir bankanın garanti vermesini tercih edecektir. Böylece Türkiye'deki bankanın yurtdışındaki muhataba, kredi müşterisi lehine harici garanti verebilmesi için yurtdışındaki bankaya vermiş olduğu garanti metnine Kontrgaranti denilmektedir.⁵⁸ Kontrgaranti, muhatabın farklı bir ülkedeki bankanın garantisini ile yetinmeyip, kendi ülkesindeki bankasının garantisini talep etmesi durumunda ortaya çıkan gayrinakit bir kredi türüdür.⁵⁹

---

⁵⁵ Ali TAŞPOLAT, **Uluslar arası Bankacılık ve Dış Ticaret**, Erol Ofset, İstanbul, 2005, s. 470.

⁵⁶ Seza REİSOĞLU, **Banka Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler**, 3. Baskı, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1997, s.4.

⁵⁷ Seza REİSOĞLU, “Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 43, 2002, s. 94.

(Çevrimiçi) <http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20ve%20sermaye%20piyahas%C4%B1%20hukuku/banka%20teminat%20mektuplar%C4%B1.doc> , 19.12.2009.

⁵⁸ Hakan ŞAKAR, Genel Bankacılık... , **a.g.e.** , s.107-108.

⁵⁹ Kemal ÇEVİK, **a.g.e.** , s.337.

1.2.2.1.2.3. Kabul Aval Kredileri

Kabul kredisi; ithalatçının ithal ettiği malın bedelinin belli bir tarihte ödeneceğini satıcıya garanti eden bir kredi türüdür. Bu kredi bankanın belirli bir limit içinde müşterisi tarafından üzerine çekilecek senetleri kabul etmesi şeklinde olmaktadır. Banka bu krediyi açarken kabul ettiği senetlerin vadesi geldiğinde müşteri tarafından ödeneceğini varsaymaktadır.⁶⁰ Kredinin hedef kitlesini ithalatçı firmalar oluşturmaktadır.

Kabul Aval kredisinde; ithalatçı tarafından kabul edilmiş poliçeye banka aval⁶¹ vermektedir. Diğer bir deyişle banka, poliçeye aval verdiği andan itibaren, alacaklıya karşı garantör sıfatını taşımaktadır. Poliçe vadesinde ithalatçı tarafından ödenmediği takdirde banka bu poliçe bedelini ödemek zorunda kalmaktadır.⁶² Ancak kabul kredisini alan kimse vadesinden önce aldığı kredinin karşılığını bankaya öderse, banka kasasından para çıkmadan kredi ödenmiş olur. Bu durumda banka sadece itibarını borç verir ve herhangi bir ödemede bulunmamaktadır.⁶³

Bankalar Kabul Aval kredisi işlemlerinde fiilen bir borç vermedikleri için girdikleri riske karşılık faiz yerine komisyon tahsil etmektedirler. Alınan komisyon bedelleri banka lehine kalan para niteliği taşıdıkları için BSMV söz konusu olacaktır.

1.2.2.1.2.4. Akreditif

Yabancı ülkelerle yapılan ticaret işlemleri, iç ticaret işlemlerinden farklılık göstermektedir. Uluslar arası güvenlik konuları, birbirini tanımayan tüccarları daha dikkatli davranmaya itmektir.⁶⁴ Uluslar arası ticarete devletlerin hukuk sistemlerindeki ve mahkemelerindeki uygulamalarındaki farklılıklar, her ülkede teamüllerin özellikleri, döviz mevzuatındaki kısıtlamalar, değişik ülkelerdeki alıcı ve

⁶⁰ Osman OY, **a.g.e.** , s.70-71.

⁶¹ Aval, poliçe veya bono üzerine yazılan bedelin, vadesinde ödeneceğini belirten gayrikabilirücu ve kayıtsız şartsız bir ödeme taahhüdüdür. Bkz. Ali TAŞPOLAT, Uluslar arası... , s. 552.

⁶² Ali TAŞPOLAT, **a.g.e.** , s.144.

⁶³ Tezer ÖÇAL, Ömer Faruk ÇOLAK, **a.g.e.** , s.133.

⁶⁴ Servet EYÜPGİLLER, **a.g.e.** , s.145.

satıcılar açısından önemli riskler taşımaktadır.⁶⁵ Bu sebeple, akreditif; iki ülke arasındaki mal alış verişinde satış akdinin yerine getirilmemesi sebebiyle tarafların zarar görmesini önlemek veya bu zararı en aza indirmek için saygın bir bankanın araya girmesi ile gerçekleşen ve ödemenin bir aracı bankaya sevk vesaikinin teslimi karşılığında yapılmasını temin eden yazılı bir araçtır.⁶⁶

Akreditif, uluslararası işlemlerde kısaca L/C - Letter of Credit olarak adlandırılmaktadır. İhraç edilen malların bedellerinin ödenmesi konusunda belirli şartların yerine getirilmesinden sonra ödemenin yapılacağına dair bir çeşit teminattır.⁶⁷ Yani, ihracatçının sattığı mallara ait sevk evrakını ithalatçının bankası tarafından akreditifin açılmasına aracılık eden yerel bir bankaya gönderilerek, gönderilen evraklar karşılığında mal bedelinin tahsil edilmesine imkan veren yazılı bir taahhüname dir.⁶⁸

Akreditifde taraflardan ilki, malı ve hizmeti ithal eden, akreditifin açılması için yazılı talimat veren taraftır. Amir banka, amirin yazılı talimatı üzerine, lehdara akreditifi açan, akreditif koşullarına uygun evrak üzerine kabul-ödeme-iştiraya yükümlülüğüne giren bankadır. Diğer taraf, akreditifin açılışını lehdara yani ihracatçıya ihbar eden banka, ihbar bankasıdır. Lehdar, lehine akreditif açılan, mal ve hizmet ihracatını gerçekleştiren taraftır. Son olarak ise, amir bankasının talimatı ile amir bankası adına akreditife teyidini ilave eden bankadır. Teyit bankası, amir banka gibi akreditif şartlarına uygun vesaik ibrazında ödeme-iştirak-kabul yükümlülüğüne girmektedir.⁶⁹

---

⁶⁵ Seza REİSOĞLU; “Hukuki Açından Akreditif ve Uygulama Sorunları” , Bankacılar Dergisi, Sayı:52, 2005, s.39. (Çevrimiçi) , <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/52.pdf> , 26.12.2009.

⁶⁶ Birgül ŞAKAR, **a.g.e.** , s. 151.

⁶⁷ Şükrü ŞENALP, “İhracatçılar İçin Akreditifin Önemi” , 16.04.2005. (Çevrimiçi), http://www.alomalıye.com/sukru_senalp_akreditif.htm , 19.12.2009.

⁶⁸ Ali TAŞPOLAT, **a.g.e.** , s. 351.

⁶⁹(Çevrimiçi),http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/2_F01_060102_Dis_Ticarette_Odeme_Sekilleri.pdf , 25.12.2009, s. 1-2.

1.2.3. HİZMET İŞLEMLERİ

Bankalar tasarruf edenler ve yatırımcılar arasında mevduat toplama ve kaynak aktarma işlevlerine ek olarak mevcut örgütlenmelerin oluşmuş ya da oluşabilecek ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla hizmet işlemleri adı altında bir takım işlemler gerçekleştirmektedirler. Bu bölümde uygulama açısından sık karşılaşılanlar ele alınmaya çalışılacaktır.

1.2.3.1. Çek İşlemleri

Çek kullanılmaya hazır provizyona⁷⁰ dayanan bir ödeme emridir. Çekte vade yoktur, görüldüğünde ödenmesi gerekir. Çekin karşılığı her zaman paradır. Kısa ömürlü bir finansal araçtır. Efektifin tüm niteliklerine sahip olmakla birlikte, banknottan daha geniş bir dolanım hacmini temsil etmektedir. Çekte muhatap daima bir mali kurumdur, Türkiye’de ve bazı ülkelerde çekte muhatap sıfatı sadece bankaların tekeline bırakılmıştır.⁷¹ Çek para dolaşımını kolaylaştıran ve para yerine kullanılabilen bir kıymetli evraktır.⁷² Bununla birlikte, çek taşıma risklerini ortadan kaldırmak ve çek takasını hızlandırmak amacıyla isteyen bankalarca takas işlemleri, çeklerin fiziken ibraz edilmeden sadece çek bilgileri üzerinden elektronik ortamda yapılmaktadır. Ankara ve İstanbul Takas Odalarında takas işlemleri 1998 tarihinden itibaren başlamıştır.⁷³

Türk hukuk sisteminde çekle ilgili hususlar Türk Ticaret Kanunu(TTK)⁷⁴,nda ve 1985 yılında çıkarılan 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek

---

⁷⁰Provizyon kelimesinin sözlük anlamı, bir çekin para olarak karşılığı şeklinde ifade edilmektedir. Bkz.(Çevrimiçi),<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=provizyon&ayn=tam>,20.12.2009.

⁷¹ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **a.g.e.** , s.18.

⁷² Alptekin GÜNEY, **a.g.e.** , s. 52.

⁷³ Pelin Neval TUNCER, “Elektronik Paranın Banknot Kullanımına Olası Etkileri” , **TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Ankara, Mart 2004, s. 15. (Çevrimiçi), <http://www.tcmb.gov.tr/> , 23.12.2009.

⁷⁴ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu 09.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun⁷⁵ ile düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanun'daki hükümlere göre çekin hukuki nitelikleri dört başlıkta toplanabilir.⁷⁶

1. Kıymetli evrak niteliği: Çek kıymetli evrakların özel grubunu oluşturan kambiyo senetlerindedir. Bu yüzden çekte mevcut olan hak, çekten ayrı olarak ileri sürülemez ve başkalarına devredilemez.

2. Havale niteliği: TTK'na göre çek belli bir meblağın kayıtsız şartsız havalesini ihtiva eden bir ödeme aracıdır. Özel şekil şartlarına tabidir. Bu koşullara uyulmazsa çek özelliğini kaybeder.

3. Emre yazılı senet niteliği: Çek kural olarak emre yazılı senettir. Ancak nama ve hamiline yazılı olarak da düzenlenebilir.

4. Ödeme aracı niteliği: Çek bir ödeme aracıdır ve damga vergisinden muaftır.

Çek, özellikle ticari hayatta çeki kullananlara, nakit para taşıma zorunluluğunu ortadan kaldırması, paranın naklini kolaylaştırması gibi faydalar sağlaması sebebiyle ülke ekonomisinde ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır.

Bankalar müşterilerine çek karnesi teslim ettiklerinde belli bir ücret tahsil etmektedirler.

1.2.3.2. Havale işlemleri

Havale, başka bir yerde ödenmek üzere, banka şubesine yatırılan paranın, gönderenin isteğine göre, karşı tarafa ödenmesi ya da hesabına alacak kaydedilmesi işlemidir. Bankalar bu hizmet karşılığında komisyon tahsil etmektedirler.⁷⁷

---

⁷⁵ 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun 03.04.1985 tarihli ve 18714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁷⁶ Alptekin GÜNEY, **a.g.e.** , s. 52.

⁷⁷ Servet EYÜPGİLLER, **a.g.e.** , s.152.

1.2.3.3. Elektronik Fon Transferi (EFT) İşlemleri

EFT sistemi, Türkiye'deki bankalar arasında TCMB aracılığı ile Türk Lirası fon transferlerinin ve bu transferlerle ilgili bankalar arası mutabakat işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasını sağlamak amacıyla kurulmuş bir sistemdir.⁷⁸

EFT sisteminin amaçları, nakit dolaşımını azaltmak, ödemelerin güvenli, risksiz ve hızlı bir biçimde gerçekleştirilmesini sağlamak, sağlıklı ve hızlı bilgi sağlamak, para politikasının etkin olarak uygulanmasını kolaylaştırmak, elektronik bankacılık uygulamalarının gelişmesini sağlamak olarak ifade edilmektedir. TCMB bu sistemin ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkilerini göz önüne alarak bankacılık sektörü için gerekli gördüğü bu sistemi gerçekleştirmiştir.⁷⁹

Ülkemizde EFT sisteminin yaygınlaştığı görülmektedir. Hatta birçok gerçek veya tüzel kişi EFT işlemlerini bankaların sundukları internet ve telefon bankacılığı aracılığı ile gerçekleştirebilme imkanlarına sahiptirler. Bankalar bahsettiğimiz EFT hizmetleri karşılığında belli bir komisyon almaktadırlar.

1.2.3.4. Elektronik Para Hizmeti

Dünya üzerinde internetin gittikçe yaygınlaşması sonucu ticaretin bu iletişim kanalında yapılmaya başlaması üretici ve tüketicilere yeni alım-satım olanakları sunmuştur. Buna bağlı olarak yeni ödeme araçları ortaya çıkmıştır. Elektronik para(e-para) da bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkmış perakende ödeme aracıdır.⁸⁰

Elektronik para, elektronik bankacılığın önemli bir parçasını oluşturur ve paranın dijital bir ortamda sunulmasıdır. Kişide bulunan elektronik bir araca yüklenmiş bir mali değer veya kişisel bir fon olarak tanımlanmaktadır. Kağıda dayalı bir para sisteminden elektronik ödeme sistemine geçiş, işlem maliyetlerini azaltarak

⁷⁸ Alptekin GÜNEY, a.g.e. , s. 50.

⁷⁹ (Çevrimiçi), <http://eft.tcmb.gov.tr/EFT-tanitim.htm> , 26.12.2009.

⁸⁰ Pelin Neval TUNCER, a.g.e. , (Çevrimiçi) , <http://www.tcmb.gov.tr/> , 23.12.2009, s. 21.

piyasaları genişletecek ve işlemlerin hızlanmasına sebep olacaktır. Bir takım avantajları ile birlikte e-para güvenlik problemi ile de karşı karşıya kalmaktadır. Bu sisteminin işleyişinin beklenen faydaları sağlaması, ancak hukuki altyapının oluşturulması ile mümkün olacaktır.⁸¹

1.2.3.5. Kredi Kartları

Kredi kartları, bankaların ve kart çıkartmaya yetkili kuruluşların müşterilerine verdikleri, mal ve hizmet alımında kullanılabilen ödeme aracı; istenildiğinde bankanın tahsis ettiği limit dahilinde kredi kullanabilme ve nakit çekme imkanı sağlayan, üzerinde kartı çıkaran kuruluşun ve bankanın ismi, logosu, kartın geçerlilik tarihi, numarası, imza bandı ile kart hamilinin adı ve soyadı bulunan 85x55 mm boyutlarında plastik bir karttır.⁸²

5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu⁸³, nun 1.maddesinde belirtildiği üzere, banka kartları ve kredi kartlarının çıkarılmasına, kullanımına, takas ve mahsup işlemlerine ilişkin usul ve esasları düzenlemek suretiyle kartlı ödemeler sisteminin etkin çalışmasını sağlamak amaçlanmıştır. Aynı Kanun'un 2. maddesinde ise, kartlı sistem kuran, kart çıkaran, üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile üye işyerleri ve kart hamillerinin bu Kanun hükümlerine tabi olacağı ifade edilmiştir.

1.2.3.6. Senet Tahsilatı

Ticari bankalar müşterilerinin alacak senetlerini komisyon karşılığında borçlularından tahsil etmektedirler.⁸⁴

---

⁸¹ Ünal ÇAĞLAR, "Elektronik Para: Enformasyon Teknolojisindeki Gelişmeler ve Yeni Ödeme Sistemleri", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:17, 2007, s. 182.

(Çevrimiçi), <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd17/sbd-17-13.pdf> , 26.12.2009.

⁸² Alptekin GÜNEY, **a.g.e.**, s. 111.

⁸³ 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu 01.03.2006 tarihli ve 26095 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁸⁴ İlker PARASIZ, **a.g.e.** , s.200.

1.2.3.7. Fatura Tahsilatı

Bazı bankalar, isteyen müşterilerinin faturalarının tahsilatlarını üzerlerine alabildikleri gibi, elektrik, su ve telefon gibi faturalarının ödeme işlemlerini ücret karşılığında yapmaktadırlar.⁸⁵

1.2.3.8. Kiralık Kasalar

Bankalarda yangın, su basması ve hırsızlık gibi durumlara karşı bulunan kasa dairesi mevcuttur. Kasa dairesinde bankanın ve müşterilerinin malı olan para ve değerler saklanmaktadır. Bunun dışında, müşterilerinin emrine verilmek üzere çift kilitli büyük ve küçük kasalar bulunmaktadır.⁸⁶ Sahip oldukları taşınabilir her türlü değerleri saklamak isteyen ama bu varlıklarının hiç kimse tarafından bilinmesini istemeyen gerçek veya tüzel kişiler bu hizmetten faydalanan kitleyi oluşturmaktadır.

Kiralık kasalardan bankalar kira bedeli almaktadırlar. Alınan bu bedel genellikle, kira bedelinden doğan BSMV, diğer vergiler ve harçlarla birlikte peşin tahsil edilmektedir.⁸⁷

1.2.3.9. Kambiyo İşlemleri

Bankalar uluslar arası ticaretin gelişmesiyle dış ticaret işlemlerinde ve uluslar arası para hareketlerinde en önemli kuruluşlar haline gelmişlerdir. Bankanın olmadığı ortamda dış ticarete ait ödemelerin ve tahsilatların yapılması çok zordur.

Bankalarda yapılan yabancı para işlemleri temel olarak dış ticaret işlemleri ve görünmeyen kalemler olarak incelenmektedir. Dış ticaret işlemleri de ihracat ve ithalat olarak ikiye ayrılmaktadır. Bankalar ithalat ve ihracat işlemlerine aracılık yaptıkları bu işlemlerini muhabirleri kanalıyla yürütmektedirler. Bankaların bu

---

⁸⁵ İlker PARASIZ, **a.g.e.** , s.200.

⁸⁶ Osman ALTUĞ, **a.g.e.** , s.34.

⁸⁷ Alptekin GÜNEY, **a.g.e.** , s.51.

işlemlere aracılık ediyor olması dış ticarete güven sorununun ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Görünmeyen işlemler ise, ithalat, ihracat gibi mal hareketlerini doğuran işlemler ile sermaye akımları dışında kalan, ancak bu konulara dolaylı olarak bağlı bulunan sosyal, ekonomik ve kişisel ilişkileri içine alan işlemleri ve ödemeleri kapsamaktadır.

Bankalar gerçekleştirdikleri kambiyo işlemleri dolayısıyla müşterilerinden belli bir ücret tahsil etmektedirler.

1.2.4. REPO VE TERS REPO İŞLEMLERİ

Repo 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu(SerPK)⁸⁸,nun 3794 sayılı Kanun'la değiştirilmesi ile mevzuatımıza girmiştir. Repo-ters repo işlemlerini düzenleme yetkisi Sermaye Piyasası Kanunu'nun 22. maddesinin (k) bendi uyarınca, “menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım ve satımını, ilgili sözleşmeleri ve bu sözleşmelere ilişkin piyasa işlem kurallarını düzenlemek ve bu işlemlerle ilgili faaliyet ilke ve esaslarını belirlemek” şeklinde tanımlanmış ve bu yetki Sermaye Piyasası Kurulu'na verilmiştir. Kurul, bu kapsamda Seri: V, No: 7 sayılı Tebliğ⁸⁹'i yayımlayarak menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım satımına ilişkin ilke ve esasları belirlemiştir.⁹⁰ Böylece repo işlemleri yasal bir boyut kazanmıştır.

Tebliğ'in 2. maddesinde; repo, menkul kıymetlerin geri alma taahhüdü ile satımını, ters repo ise menkul kıymetlerin geri satma taahhüdü ile alımını ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.⁹¹ Repo; kısa süreli nakit gereksinimlerinin, ellerindeki taşınır değerlerin, süre sonunda geri alma koşuluyla belirlenen fiyat üzerinden satışı yoluyla giderildiği bir işlem olmaktadır. Fakat uygulamanın rağbet ettiği repo türü,

---

⁸⁸ 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 30.07.1981 tarihli ve 17416 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁸⁹ Menkul Kıymetlerin Geri Alma ve Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkındaki Tebliğ 31.07.1992 tarihli ve 21301 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁹⁰ Celali YILMAZ, **Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Yayın No: 23, Aralık 1995, s. 41-42.

⁹¹ Celali YILMAZ, **a.g.e.**, s.42.

bu işlemin tam ters olan ters repo türüdür. Buna göre, menkul kıymetlerin geri alma taahhüdüyle satımı; repo, menkul kıymetlerin geri satma taahhüdüyle alımı; ters repo olmaktadır.⁹² Repo yapıldığında ters repo da kendiliğinden gerçekleşmektedir.⁹³

SerPK'nın 34. maddesi uyarınca, faaliyet izni almış bankaların repo ve ters repo yapabilecek kurumlar arasında oldukları belirtilmiştir. Türkiye'de repo işlemlerinde kullanılan başlıca menkul kıymetler ise aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.⁹⁴

- Devlet tahvilleri,
- Hazine bonoları,
- Banka bonoları ve banka garantili bonolar,
- Kamu Ortaklığı İdaresi ve Toplu Konut İdaresince ihraç edilen borçlanma senetleri ile mahalli idareler ve bunlarla ilgili idare, işletme ve kuruluşların kanun uyarınca ihraç ettikleri borçlanma senetleri,
- Varlığa dayalı menkul kıymetler dahil olmak üzere menkul kıymetler borsaları veya diğer piyasalarda işlem gören veya borsada tescil edilmiş borçlanma senetleri,
- Dövizli natık veya dövizle endeksli olarak çıkarılan hazine bonoları ve devlet tahvilleri,
- Eurobond gibi yabancı tahviller Türkiye'de repo işlemlerinde kullanılan varlıklar arasında sayılmaktadırlar.

Repo işlemlerinde amaç işleme konu olan menkul kıymeti belirli bir vade sonunda geri satmak üzere satın almak, böylece alım satımından doğan olumlu fiyat farkından faydalanmak olarak ifade edilirken, repoyu yapan yetkili kuruluş açısından amaç ise, repo işlemine konu olan menkul kıymeti belirli bir vade sonunda geri almak üzere satmaktır. Böylece söz konusu yetkili kuruluş repo işlemi vadesinin

⁹² Ali Sait YÜKSEL ve diğerleri, **a.g.e.** , s.523.

⁹³ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **a.g.e.** , s.80.

⁹⁴ Sedat YETİM, **Repo, Ters Repo ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Cilt 1, Yayın No: 73, Ankara, Mayıs 1997, s. 9-10.

içinde ihtiyacı olan fonu toplamış olmaktadır.⁹⁵ Bankalar, para piyasalarındaki koşullara göre ya da kendi TL pozisyonlarına göre, nakit sıkışıklığı yaşanan dönemlerde sahip oldukları repoda kullanılabilir menkul kıymetleri vadesinde geri almak üzere satarak, portföylerindeki kıymetleri nakde dönüştürmektedirler.⁹⁶

Özetlemek gerekirse repolar, bankalar tarafından kısa dönemli fon sağlama ya da kısa vadeli fonlara yatırım yapmak için, devlet tarafından açık piyasa işlemlerinde, para piyasası yatırımcıları tarafından, tahvil tacirleri tarafından elde ettiği ticari envanterlerini finaslama amacıyla, borsa profesyonelleri tarafından kısa vadede spesifik menkulleri almak için kullanılmaktadırlar.⁹⁷

1.2.5. BANKACILIK UYGULAMASINDA ÖZELLİK GÖSTEREN İŞLEMLER

Dünya ticaret hacminin büyümesi, bankacılık uygulamasını yakından etkilemekte ve yeni finansal araç ve tekniklerinin kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Geliştirilen finansal araç ve tekniklerin kullanımında bankaların etkin rol oynaması söz konusu finansman araç ve tekniklerine kısaca değinilmesini gerekli kılmaktadır.⁹⁸

1.2.5.1. FİNANSAL KİRALAMA (LEASING)

Leasing kavramının çok geniş ve çeşitli işlemleri kapsıyor olması tam bir tanım yapmayı zorlaştırmaktadır.⁹⁹ Leasing, Türkiye’de 1985 yılından itibaren uygulanmaya başlanan bir finansman yöntemidir.¹⁰⁰ Türkiye’de uygulanmakta olan finansal kiralama işlemlerinin esasları 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu

---

⁹⁵ Celali YILMAZ, **a.g.e.** , s. 42.

⁹⁶ Ali TAŞPOLAT, **a.g.e.** , s.307.

⁹⁷ Mehmet CİVAN, **Sermaye Piyasası Analizleri ve Portföy Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 9.

⁹⁸ Ahmet KİRMAN, **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2001, s. 109.

⁹⁹ Mehmet KOÇ, **Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama**, Alfa Basım, İstanbul, Nisan 1999, s.4.

¹⁰⁰ Sadi UZUNOĞLU, **Yeni Finansman Teknikleri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 9.

(FKK)¹⁰¹ ve bu kanuna istinaden çıkarılan yönetmelikler ile vergi ve yatırımları teşvik mevzuatında belirlenmiştir. Finansal Kiralama Kanunu ile leasing Türkçe'ye “finansal kiralama” olarak geçmiştir.¹⁰²

FKK'nun 4. maddesinde finansal kiralama sözleşmesi; kiralayanın, kiracının istemi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka bir biçimde sağladığı bir malın zilyetliğini, her türlü yararı sağlamak üzere ve belli bir süre bozulmamak koşulu ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakılmasını öngören sözleşmedir şeklinde tanımlanmaktadır. Kanunu'nun 7. maddesinde sözleşmelerin en az 4 yıl süreyle feshedilemeyeceği belirtilerek yine kanunun 25. maddesinde sözleşmenin finansal kiralama şirketi tarafından, kiracıdan kaynaklanan nedenlerle feshi halinde, kiracının hem malı iade etmekle hem de vadesi gelmemiş finansal kiralama bedellerini ödemekle yükümlü olduğu, ayrıca finansal kiralama şirketinin bunu aşan zararından da sorumlu bulunacağı hüküm altına alınmıştır. Eğer sözleşme kiracı tarafından feshedilirse, kiracı malı geri vermekle birlikte uğradığı zararın tazminini kiralayandan talep edebilecektir.

Üzerinden amortisman ayrılabilir tüm taşınır ve taşınmaz mallar leasing sözleşmesine konu olabilirler. Ancak patent hakları, fikri ve sinai haklar ile yazılım ürünleri¹⁰³ yasa gereği finansal kiralama işlemine konu olamamaktadırlar.¹⁰⁴

Finansal kiralama, finansal kiralama şirketi ile yatırımcı arasında belli bir süre için imzalanan bir sözleşme ile yatırımcının seçmiş olduğu yatırım malının finansal kiralama şirketi tarafından satın alınarak belirli kira ödemeleri karşılığında

---

¹⁰¹ 3226 Finansal Kiralama Kanunu 28.06.1985 tarihli ve 18795 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁰² Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.**, s.23.

¹⁰³ Bilgisayar yazılımlarının çoğaltılmış kopyaları hariç.

¹⁰⁴ Ayten ÖZDEL, Ayhan Şahin, Bekdaş KARABACAK, Mehmet Ali ERYÜCEL, Muharrem GÖKAY, “Finanal Kiralama(Lesaing) İşlemlerinin İncelenmesi ve Kiracı Yönünden Muhasebeleştirilmesi” , Aralık 2006. (Çevrimiçi) <http://www.corumsmmmo.org.tr/makale-resim-dosya/1562-makale.pdf>, 01.01.2010.

yatırımcının kullanımına sunulmasını sağlayan finansman yöntemidir.¹⁰⁵ Kiracının(yatırımcı) isteği üzerine ve kendisi tarafından belirlenen bir malın kullanım hakkının, genel olarak kiralanan malın amortisman süresine yakın veya eşit bir zaman için, önceden belirlenmiş bir dizi ödeme karşılığında kiracıya devredilmesini öngören bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın sonunda kiralanan malın mülkiyetinin, kiracıya devri söz konusu olabilmektedir. Bu ilişkide finansmanı sağlayan leasing şirketi, işletmenin ihtiyaç duyduğu yatırım malının, kiracı tarafından satıcı firmayla anlaşarak temin edilmesi aşamasında devreye girmekte ve gerekli finansmanı sağlamaktadır. Bu işlemde malın hukuki mülkiyeti leasing şirketinde kalarak, ekonomik mülkiyeti yani maldan her türlü yararlanma hakkı, kira bedelleri karşılığında kiracıya devredilmekte,¹⁰⁶ kısaca malın ekonomik ve hukuki sahibi birbirinden ayrılmaktadır.¹⁰⁷

Finansal kiralama şirketleri ekonominin büyüme ve canlılık gösterdiği dönemlerde, yeterli özkaynağa sahip olmayan girişimcilere önemli hizmetler sunmuştur. Kaynakların verimli ve üretken alanlara kaydırılmasına aracılık ederek ve özellikle KOBİ'lerin finansmanında önemli roller üstlenmişlerdir. Bankaların piyasa şartları gereği, kaynaklarını kamu finansmanına ve şirketlerin işletme sermayesi ihtiyaçlarına yöneltmeleri, firmaların ve özellikle KOBİ'lerin yatırımlarının finansmanında leasingi önemli bir seçenek haline getirdiği ifade edilmektedir.¹⁰⁸

Bankalar leasing alanında önemli rolü olan kuruluşlardır. Leasing şirketlerinin ortaya çıkmasında ticaret bankalarının büyük katkısı olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Ancak bankalar da, bir finansal ürün olduğu için faaliyetlerini tamamlayıcı bir hizmet olması ve gerek kendilerinin finansal kiralama yapması

---

¹⁰⁵ Nuray KONDAK, **İşletmelerde Finansman Sorunu ve Çözüm Yolları: Alternatif Finansman Teknikleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s.1. Aktaran: Nuray ERGÜL, Sezai DUMANOĞLU, **Finansal Kiralama**, Der Yayınları, İstanbul, 2003, s. 1.

¹⁰⁶ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s.22.

¹⁰⁷ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.9.

¹⁰⁸ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s.23.

¹⁰⁹ Tezer OÇAL, Ömer Faruk ÇOLAK, **a.g.e.** , s.138.

gerekse finansal kiralama şirketlerine kredi vererek kazanç sağlamaları nedeni ile finansal kiralama faaliyetlerini yürütmektedirler.¹¹⁰

1.2.5.2. FAKTORING

Genel olarak faktoring, her türlü mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan kısa vadeli alacakların faktoring şirketine(faktor) devri, borçlunun bundan haberdar edilerek tahsilatın faktör tarafından yapılması olarak tanımlanmaktadır.¹¹¹

Factoring, fatura veya mal veya hizmet satışı ile ilgili olduğunu kanıtlayan diğer belgelere dayalı, doğmuş veya doğacak alacakların temellüküne dayanan ve tarafların istekleri çerçevesinde, alacakların yönetimine ilişkin her türlü iş görmeyi içeren hizmet işlevi, bu alacaklara karşı yapılan ön ödemeyi içeren finansman işlevi, alacakların tahsil edilememe riskinin faktoring şirketince üstlenilmesini içeren garanti işlevi gibi finansal hizmetlerden bir veya birkaçını kapsayan bir anlaşma şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere, faktoring üç ayrı hizmeti bir arada sunabilen bir finansal yöntemdir.¹¹²

Gerek normal koşullarda gerekse kriz dönemlerinde alternatif bir finansman tekniği olan faktoring, işletmelerin kısa vadeli finansman sorunlarının çözümüne yönelik olarak tercih edilmektedir. Ticari işlemde doğan bir alacağını faktoring şirketine devreden firma, faktoring şirketinden ön ödeme adı altında faturanın belli bir oranı kadar finansman sağlamak ve faktoring işlemiyle alacakların garantiye bağlanması söz konusu olduğu gibi, işlem ile birlikte vadeli alacak için tahsilat garantisi de sağlamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışına yönelik olarak yapılabilen faktoring finansman özelliği yanında birçok avantajı da beraberinde getirmektedir.¹¹³

---

¹¹⁰ Fatih SEYHAN, “Finansal İşlem Vergileri ve Türkiye’de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üni. SBE Maliye Anabilim Dalı, Mali İktisat Bilim Dalı, 2008 İstanbul, s. 56.

¹¹¹ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.17.

¹¹² Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s.23.

¹¹³ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.17.

Dünyada uzun süreden beri uygulanmakta olmasına rağmen, asıl gelişimini 1973 petrol krizinden sonra yapmıştır. Türkiye faktoring finansal tekniği ile yakın yıllarda tanışmış, 1994 yılında ise ülkemizde uygulanmaya başlanmıştır.¹¹⁴

Factoring şirketlerinin kuruluşları ve etkinlikte bulunmaları temel olarak 90 sayılı KHK¹¹⁵, ye ve T.C.Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nca 10.10.2006 tarihli ve 26315 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Factoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında" yönetmeliğe dayanmaktadır. Yönetmelik hükümleri uyarınca faktoring şirketlerinin AŞ. olarak kurulmaları gerekmektedir. Son olarak 29.04.2009 tarihinde Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı¹¹⁶ da TBMM'ne sunulmuştur.¹¹⁷

Varolduğu günden itibaren sadece Hazine Müsteşarlığı'nın düzenleme ve denetleme alanında bulunan faktoring şirketleri 2005 yılında yürürlüğe giren 5441 sayılı Bankacılık Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun denetimi altına alınmıştır.¹¹⁸ 90 Sayılı KHK'nin 3. maddesinde faktoring şirketi, mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak alacakları temellük ederek, tahsilini üstlenen, bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunarak, finansman sağlayan şirketler olarak tanımlanmıştır.¹¹⁹

Factoring işlemleri, faktoring şirketlerinin yanında bankalar tarafından da gerçekleştirilmektedir. Bankalar, bağlı kuruluşları veya bünyelerinde kurdukları bölümler aracılığıyla faktoring işlemlerini yürütmektedir.

---

¹¹⁴ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, a.g.e. , s. 167.

¹¹⁵ 90 sayılı KHK 06.10.1983 tarihli ve 18183 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹¹⁶ Metnin tamamı için bkz. (Çevrimiçi) ,

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Duzenleme_Taslaklari/4345finansal_kiralama_kanun_tasarisi.pdf , 14.10.2009.

¹¹⁷ İsmail DÜLGER, "Factoring İşlemlerinin Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu ve Muhasebeleştirilmesi" , 06.07.2009. (Çevrimiçi),

<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ismail/010/> , 07.11.2009.

¹¹⁸ Gökhan HANCI, "Ülkemizde Faktoring Sektörünün Sorunları" , 25.03.2009. (Çevrimiçi) <http://www.stratejikboyut.com/makale/ulkemizde-factoring-sektorunun-sorunlari-501.html>, 07.11.2009.

¹¹⁹ Ahmet EROL, "Factoring İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Karşılaşılan Sorunlar", s. 2. (Çevrimiçi) <http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/FACTO.pdf> , 01.09.2009.

1.2.5.3. FORFAITING

Bankaların dış ticaretle ilişkilerinin son yıllarda büyük gelişme göstermesi ile yatırım mallarının satışında yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Forfaiting de bu kavramlardan birisi olarak ifade edilmektedir.¹²⁰

Forfaiting, bir ihracatçının yapmış olduğu vadeli satıştan doğan ve bir kambiyo senedi(bono, poliçe), garanti mektubu veya alacağın devrine izin veren başka bir araç ile belgelenmiş alacakların, ihracatçının kendisine veya anılan belgelerin lehdarına rücu etme şartı olmaksızın bir finansman kuruluşu tarafından satın alınması(iskonto edilmesi) işlemidir. Söz konusu alacakları satın alan gerçek ya da tüzel kişiye ise forfaiter denilmektedir.¹²¹

Forfaiting basit bir kambiyo senedi iskontosundan farklıdır. İskonto işlemi forfaiting'in bir parçasıdır. Forfaiting belirli bir vadede ve belirli periyodlarla ödenmek üzere, ihracatçının ithalatçıya mal satması ve daha sonra bu senetleri satmak için forfaiter'a başvurması ile başlar. Forfaiter, ihracatı yapan firma ve ülkesi, garanti veren banka ve garantinin türü, forfaiting'e konu olan senet veya poliçe, ihraç edilen malın türü ve teslim tarihi, ödeme yeri, ne kadar miktarda ve hangi süre içinde finansman sağlayacağı gibi faktörleri inceler ve kararı olumlu ise ithalatçının bunu kabul etmesi gerekir. İthalatçı işlemi kabul ettikten sonra mal veya hizmet ithalatçıya teslim edilir. Böylece ihracatçı parasını almaya hak kazanır ve ithalatçıdan söz konusu senet veya poliçeyi alarak anlaşılan söz konusu senet veya poliçeyi alarak anlaşılan miktar üzerinden forfaire'a satar. Forfaiter iskonto ettiği senetlerin bedelini nakit olarak ihracatçıya öder. Bundan sonraki aşamada ihracatçı aradan çekilir ve işlem ithalatçı, garanti veren banka ve forfaiter arasında devam eder.¹²²

Forfaiting'in sağladığı avantajlar, ihracatçı açısından, sabit faizli finansman sağladığı için faiz riski yoktur. Geriye dönülmez biçimde finansman sağlanmış olur.

¹²⁰ Servet EYÜPGİLLER, a.g.e. , s.162.

¹²¹ Haluk ERDEMOL, **Factoring ve Forfaiting**, Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 65.

¹²² Sadi UZUNOĞLU, a.g.e. , s. 28.

Malları gönderdikten veya hizmeti gerçekleştirdikten sonra parasını nakit olarak alır. İhracatçı alacaklarının takibi ve tahsilinden kurtulur. Faiz değişiklikleri, kur riski, politik riskler ve garantörden kaynaklanacak sorunları forfaiter'a devredilir. Faizin sabit olması ihracatçının malı satmadan önce bu konuda önlem almasını sağlar ve finansman maliyetini malın bedeline ekleme olanağı verir. İthalatçı açısından ise, işlemler basittir ve çabuk tamamlanır şeklinde ifade edilmektedir.¹²³

Bankalar, bağlı kuruluşları, bünyelerinde kurdukları departmanlar aracılığı ile, garantör olarak veya forfaiting kuruluşlarına danışmanlık yaparak forfaiting işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Bankalar gerek bağlı kuruluşlar gerekse kendi bünyelerinde departmanlar oluşturarak forfaiting işlemine girmesi halinde komisyon ve iskonto geliri olmak üzere iki tür gelir elde ederler. Komisyon geliri, ithalatçının bankaya ödeyeceği aval veya garanti komisyonudur. Eğer banka forfaiting işlemi kendi bünyesinde oluşturduğu departman veya bağlı işletme aracılığıyla sürdürüyor ise, banka başka bir banka garantisine ihtiyaç duymadan, iskonto gelirinin yanı sıra ithalatçının senetlerini garanti ettirmesi halinde ödeyeceği komisyon kadar ücret talep ederek daha fazla gelir elde edebilir. Diğer taraftan banka sadece garantör olarak senetlere aval veriyor ise geliri sadece ithalatçının bankaya ödeyeceği komisyondan oluşmakta, iskonto gelirini forfaiter elde etmektedir. Banka forfaiting kuruluşu için danışmanlık sunarsa, geliri, forfaiterin ödeyeceği danışmanlık ücreti kadar olacaktır.¹²⁴

Türkiye'de forfaiting'in uygulanması çok sınırlıdır. Hala yaygınlığa kavuşturulamamıştır. Türkiye'de ihracata konu olan mallar arasında tüketim mallarının payı yatırım mallarına göre daha fazla olduğundan faktoring, forfaiting göre daha uygun bir finansman tekniği olarak görülmektedir. Ayrıca faktoring işlemlerinde ülke riski, kur riski gibi riskler işlem dışı bırakılırken, forfaitingde ise belli bir ek faiz karşılığında bu riskler forfaiter tarafından üstlenilmektedir.¹²⁵

---

¹²³ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s. 30.

¹²⁴ Mikail ALTAN, **Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık**, Beta Basım, İstanbul, 2001, s.209. Aktaran: Fatih SEYHAN, **a.g.e.** , s.58.

¹²⁵ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.** , s. 113.

1.2.5.4. FİNANSAL TÜREV ÜRÜNLER

Serbest ticaret ve sermaye hareketlerinin giderek artması, uluslar arası piyasalardaki değişimlerden ulusların ve finans piyasalarının etkilenmesine yol açmıştır. Böyle bir ortamda faiz oranları, döviz kurları ve ürün fiyatlarındaki ani değişikliklere karşı nasıl korunabileceği sorusu gündeme gelmiştir. Bununla birlikte riskten korunma yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bu yöntemlerin başında ise türev ürünler gelmektedir.

Finansal piyasalar, yapılan işlemler sonucunda el değiştiren kıymetlerin vadelerine göre spot ve türev piyasalar olarak ifade edilmektedir. Belirli bir miktarda bir mal ya da kıymetin ve bunların karşılığı olan paranın işlemin ardından takas günü el değiştirdiği piyasalara spot piyasalar adı verilirken; türev piyasalarda ise, ileriki tarihte teslimatı yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın bugünden alımı satımının yapılması söz konusu olmaktadır.¹²⁶ Türev piyasalarda işlem gören sözleşmeler spot piyasa işlemlerine göre daha karmaşık ve bu sebeple profesyonel yatırımcıya hitap eden ürünlerdir.¹²⁷

Türev ürünler kendi içinde karmaşık bir yapıya sahip olsalar da bankacılık işlemi niteliği taşımaları ve konumuzun bir parçasını oluşturmaları bakımından detaya inilmeden öncelikle temel olarak özelliklerine değinilecektir.

1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu'nun(SPK) ve 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın(İMKB) kurulmasıyla birlikte ülkemizde sermaye piyasalarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1999 yılında 2499 Sermaye Piyasası Kanunu(SerPK) 40. maddesinde 4487 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda ise vadeli işlem ve opsiyon borsası kurulmasının yasal dayanağı sağlanmıştır. 40.

---

¹²⁶ **Türev Araçlar, Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasalarının İşleyişi, Türev Araçlarla Arbitraj ve Korunma**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Aralık 2002, s. 4. (Çevrimiçi) http://www.tspakb.org/docs/egitim_notlari/vadeli_islemler_turev.pdf , 01.12.2009.

¹²⁷ **Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Eğitimi, TSPAKB, Haziran 2009, s.81. (Çevrimiçi), http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_kilavuzlar_ileri_menkul_kiymetler_diger_spa.pdf , 01.12.2009.

maddeye göre, “münhasıran ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile her türlü türev araçlardan oluşan sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği tüzel kişiliği haiz borsalar, Kurulun teklifi ve ilgili Bakanın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nun onayı ile kurulur. Bu borsaların kuruluş, teşkilat, faaliyet, denetim, üyelik ilke ve esasları ilgili bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.” hükmüne yer verilmiştir.

Gelinen bu noktada, sermaye piyasasında önemli yapıtaşlarından biri olan vadeli işlem ve opsiyon borsasının hayata geçirilmesi söz konusudur. Bu amaçla 2001 yılında adı geçen yasal düzenlemenin verdiği yetkiye dayanılarak SPK tarafından hazırlanan “Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik” yürürlüğe girmiş ve 2001/3025 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. ünvanı altında bir vadeli işlem borsası kurulması kararlaştırılmıştır. Ardından “Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği” ile de borsanın çalışma esasları belirlenmiş ve borsa 04.02.2005 tarihinde resmi olarak faaliyete girmiştir.¹²⁸

Bir vadeli işlem piyasası belli bir satıcının belirli standart bir malı ilerideki bir tarihte üzerinde anlaşılan bir fiyattan alıcıya satma konusunda anlaştıkları vadeli sözleşmelerin işlem gördüğü piyasalardır. Bu sözleşmelerle yatırımcılar risklere karşı kendilerini koruma imkanını elde etmektedirler. Finansal işlemlerde vadeli işlem sözleşmeleri ile hem yatırımcılar hem de finansal aracilar faiz oranı riskine karşı kendilerini koruma imkanına sahip olmaktadır.¹²⁹

Türev ürün, yalın ifadeyle, risklerin bunları taşımaya isteksiz taraflardan istekli taraflara aktarılmasını sağlayan; temelinde yatan bir emtia ya da finansal değer üzerinden üretilen bir sözleşmedir. Temelde yatan emtia ya da finansal değer

---

¹²⁸ Erkan AYDIN, “Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinden Sağlanan Gelirlerin Gelir Vergisi Kanunu Geçici Madde 67 Kapsamında Vergilendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Sayı: 2, 2008, s.366.

¹²⁹ Cafer KAPLAN, **Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği**, TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No: 9910, s. 4. (Çevrimiçi) <http://212.174.145.11/research/discus/dpaper42.pdf>, 28.12.2009.

üzerinden türetilen yeni bir değerin işlemin konusunu oluşturması bu sözleşmelerin türev ürün ya da türev araç olarak adlandırılmasının sebebinin oluşturmaktadır.¹³⁰

Türev araçlar olmaksızın, finansal araçların risklerini idare etmek güçleşmekte ve bunun sonucunda; finansal araçlara olan talep azalmakta, yatırım sınırlı kalarak, yatırımcı sayısı istenen düzeye çıkamamaktadır. Kurumsal yatırım yeterli büyüklüğe ulaşamayarak, Hazine daha yüksek bir primle borçlanmak zorunda kalmaktadır. Ülkemizde, yakın bir geçmişte, önemli bir bankacılık krizi yaşanmıştır. Bankacılık kesiminin kullanabileceği risk yönetim araçlarının olmaması bu krizlerin en önemli tetikleyicisi durumundadır. Diğer yandan, işletmelerimizin bu araçlardan yoksun kalması rekabet güçlerini azaltmaktadır.¹³¹

VOB'ta türev araçların ticaretine başlanması, risklerin daha kolay idare edilmesine imkan sağlaması ve yeni yatırım araçları sunması suretiyle ülkemizin finansal piyasalarında yeni bir dönemin başlamasına neden olacaktır. Vergi düzenlemelerinin bu yeni duruma uygun şekilde yapılması, borsanın kısa bir sürede ülke ekonomisine hizmet verebilir hale gelmesine söz konusu olacaktır.

Çalışmamızın bu bölümünde finansal türev ürünler; swap, forward, futures ve opsiyon olmak üzere dört ana başlıkta incelenecektir.

1.2.5.4.1. Forward İşlemleri

Forward sözleşmesi, iki taraf arasında belirlenen gelecek bir tarihte, belirlenen bir fiyattan bir mal para ya da menkul kıymeti alım-satım anlaşması olarak tanımlanmaktadır. Standart bir forward sözleşmesi olmamakla birlikte, forward sözleşmeleri, alıcı ve satıcı arasında bir malın, paranın veya menkul kıymetin miktarını, kalitesini, teslim yerini, zamanını ve fiyatını gösteren anlaşmalardır.¹³² Forward işlemlerde; işlemin yapıldığı gün para alışverişi söz konusu değildir. Bu

¹³⁰ Ertuğrul AKÇAOĞLU, **Finansal Türev Ürünlerin Vergilendirilmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s.45.

¹³¹ Sermaye Piyasası Araçlarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s. 28-29

¹³² Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **a.g.e.** , s.93.

işlemden geri dönüş mümkün değildir. İşlem yapan tarafların riski söz konusudur ve işlemin kazancı da kaybı da vadede ortaya çıkacaktır.¹³³

Forward işlemlerinin iki temel fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlardan ilki, fiyatlarda meydana gelebilecek dalgalanmalar sebebi ile oluşacak risklere karşı ve kur riskine karşı korunma, ikincisi ise, spekülatif amaçlı kazanç sağlama şeklinde ifade edilmektedir.¹³⁴

Forward, yani gelecekte gerçekleşmesini tahmin ettiğimiz kurlar, spot kurlardan farklı olarak belirlenir; spot kurlar genelde para piyasasında arz ve talep tarafından belirlenirken, forward kur tamamen faiz oranlarındaki farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.¹³⁵ Forward kur, bir paranın yabancı paralar karşısında gelecekteki değerini ifade etmektedir. Bu durumda karşı tarafın yükümlülüğünü yerine getirip getirmeyeceği ve alınıp satılan dövizlerin fiyatları hakkındaki tahminlerin tutmaması şeklinde iki tür risk ile karşı karşıya kalınması söz konusu olacaktır.

Forward işlemlerinin taraflarını genellikle, tacirler, riskten korunmak isteyenler, arbitraj yapanlar ve spekülatif faaliyetlerde bulunanlar oluşturmakla birlikte, bahsedilen forward işlemleri, ilki vadeli döviz işlemleri diğeri, vadeli faiz işlemleri olmak üzere iki türden oluşmaktadır.¹³⁶

Forward işlemlerinin en temel özelliği, organize borsalarda yapılmaması, bu sebeple fiyat, miktar ve vade gibi unsurların standart olmayıp, tarafların karşılıklı anlaşmasıyla belirlenmesidir.¹³⁷ Bu özelliği ile futures sözleşmelerine göre daha az likit olmaları, alım satım maliyetlerinin daha yüksek olması, fiyat farklılıklarının ve geri ödenmeme riskinin daha fazla olması gibi dezavantajları da bulunmaktadır.¹³⁸

---

¹³³ Sadi UZUNOĞLU; **a.g.e.** , s.52.

¹³⁴ Mehmet CİVAN, **a.g.e.** , s.355.

¹³⁵ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s. 52

¹³⁶ Mehmet CİVAN, **a.g.e.** , s.356-357.

¹³⁷ Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları, **a.g.e.** , s.81.

¹³⁸ Şeref DEMİR, “Vadeli İşlemler ve Opsiyon Sözleşmelerinin GVK’nun Geçici 67. Maddesine Göre Vergilendirilmesi”, **Vergi Sorunları**, Sayı:208, Ocak 2006, s. 21.

Forward işlemlerde takas garantisi de bulunmamakta ve taraflar kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sözleşmelerin en temel avantajı ise, alıcı ve satıcı taraflara ihtiyaçlarına göre vade, büyüklük vb. unsurları serbestçe belirleyebilme imkanını sağlamasıdır.¹³⁹

1.2.5.4.2. Futures İşlemleri

Futures piyasaları, belli bir spot ürünün fiyatının bugünden sabitlenmesi suretiyle ileri bir tarihte teslim edilmesi ya da teslim alınması taahhütlerini içeren kontratların alınıp satıldığı borsalar olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁰

Futures sözleşmeler ise, belirli bir spot ürünün fiyatının bugünden sabitlenmesi suretiyle ileri bir tarihte teslim edilmesi ya da teslim alınması taahhüdünü içeren sözleşmeler olarak ifade edilmektedir.¹⁴¹ Futures sözleşmelerin dayandığı varlık fiziksel bir mal olabileceği gibi finansal bir ürün de olabilmekle birlikte; ilk durumda, emtia futures ikinci durumda ise finansal futures sözleşmeleri söz konusu olmaktadır.¹⁴² Başlıca futures türleri olarak emtia futuresleri; tarımsal ürünlere, enerji ürünlerine ve madensel ürünlere dayalı olmak üzere, finansal futuresler ise; faiz oranına, borsa endeksine ve yabancı paraya dayalı olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadırlar.¹⁴³

Finansal futures(vadeli işlemler) uluslar arası finans alanında son çeyrek yüzyılın en önemli gelişmeleri arasındadır. Önceleri sadece tarımsal ürünlerde uygulanırken 1972 sonunda sabit kur sistemin ortadan kalkması, kur ve faiz riskinin gündeme gelmesiyle finansal ürünlere uyarlanmışlardır.¹⁴⁴

---

¹³⁹ Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları, **a.g.e.** , s.81.

¹⁴⁰ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.59.

¹⁴¹ Mehmet CIVAN, **a.g.e.** , s. 365.

¹⁴² İhsan ERSAN, **Finansal Türevler Futures, Options, Swaps**, 3.Basım, Literatür Yayınları, İstanbul, Ocak 2003, s. 7.

¹⁴³ Şeref DEMİR, “Vadeli İşlemler ve Opsiyon...” **a.g.m.** , s. 22.

¹⁴⁴ İhsan ERSAN, **a.g.e.** , s.45.

1.2.5.4.3. Swap İşlemleri

Swap İngilizce kökenli bir sözcük olup, sözlük anlamı olarak, takas, değiştirme, kaydırma anlamına gelmektedir.¹⁴⁵ Swap, faiz oraları ile döviz kurlarındaki değişimlerin yarattığı riskleri azaltmak, ülke, firma ve döviz bazında oluşabilecek dezavantajları asgariye indirmek amacıyla geliştirilen bir finansal teknik, kısaca farklı karaktere sahip gelecekteki iki nakit akımının birbiriyle değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁶

Swap, faiz ve para swapı olarak ikiye ayrılmaktadır. Faiz swapı iki tarafın belirli bir zaman dilimi için faiz ödemelerini değiştirdikleri bir anlaşmadır. Faiz değişimi iki tarafın anlaştıkları anapara tutarı üzerinden olmaktadır.¹⁴⁷ Para swapında ise faiz swapından farklı olarak taraflar arasında paralar da değiştirilmektedir. Para swapında taraflar sözleşme sonundaki geçerli olacak kuru bilmeleri sebebiyle döviz riskine karşı korunmaktadırlar.¹⁴⁸

Swap olarak isimlendirilen bu finansman tekniğinin işleyişinde bankalar önemli bir role sahip bulunmaktadır. Söz konusu rolün işleme gizli veya açık aracılık ya da işlemin tarafı olmak suretiyle aktif olarak yerine getirilmesi mümkün olabilmektedir.¹⁴⁹

1.2.5.4.4. Opsiyon İşlemleri

Opsiyon, bir varlığı (mal, döviz, menkul kıymet, faiz..) belirli bir sürede, sabit bir fiyattan satın alma ve satma hakkını veren araçlar olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁰ Opsiyon, alıcısına bir malın önceden belirlenen koşullarla alma ve satma hakkını(yükümlülüğünü değil) bir fiyat(prim) karşılığında veren yasal bir

---

¹⁴⁵ İhsan ERSAN, **a.g.e.** , s.166.

¹⁴⁶ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.83.

¹⁴⁷ İlhan ERSAN, **a.g.e.** , s. 166.

¹⁴⁸ İhsan ERSAN, **a.g.e.** , s.170.

¹⁴⁹ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s.116.

¹⁵⁰ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.73.

sözleşmedir.¹⁵¹ Bu hak sadece sözleşmenin alıcısına tanınmıştır. Opsiyonu satan koşullu bir yükümlülük altındadır.¹⁵²

Opsiyon hakkı satın almak isteyen, bunun karşılığında bir bedel ödemek zorundadır. Opsiyon sahibi belli bir prim karşılığı satın aldığı opsiyon sözleşmesini, sözleşmede belirlenen süre içinde veya sonunda kullanma hakkına sahip olur. Vade sonunda opsiyonu kullanma zorunluluğu söz konusu değildir. İsteyen bu hakkını vade sonunda kullanmaktan vazgeçebilmektedir. Ancak bu durumda ödediği primi karşı taraftan talep edemez, burada opsiyon sahibinin maksimum kaybı ödediği prim olmaktadır.¹⁵³ Opsiyon sözleşmeleri forward ve futuresin aksine finansal bir araç olarak sahibine bir hak verir ancak zorunluluk yüklememektedir.¹⁵⁴

Vadeli işlem (futures) sözleşmesinden farklı olarak, opsiyon sözleşmesinde sözleşmeyi alan taraf teminat yatırmamakla birlikte, sözleşmeyi satan taraf teminat yatırmak zorundadır. Opsiyon sözleşmesini alan tarafın hesabında pozisyonunu koruduğu sürece herhangi bir nakit akışı olmazken, opsiyon sözleşmesini satan tarafa Borsa/Takas Merkezi tarafından piyasadaki fiyat değişimleri doğrultusunda zaman zaman teminat çağrısı yapılabilmektedir.¹⁵⁵

Opsiyon genel olarak satın alma ve satma hakkı olarak ikiye ayrılır. Her iki hak da hamiline yazılır. Dileyen taraf bu hakkı dilediğine devredebilir. Opsiyonun fiyatı söz konusu opsiyona ilişkin hak için piyasanın ne kadar ödeyeceğini gösterir ve opsiyona konu olan varlığın değerini, zaman içinde hareketliliğini ve gelecekteki beklentileri etkilemektedir.¹⁵⁶

Opsiyon sözleşmeleri sigorta primi ödenmesi işlemine benzetilmektedir. Evin yanması veya hırsızlık gibi risklerin getirebileceği zararlara karşı, insanlar evlerini

---

¹⁵¹ Serpil CANBAŞ, Hatice DOĞUKANLI, **a.g.e.** , s.96.

¹⁵² İlhan ERSAN, **a.g.e.** , s.94.

¹⁵³ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.74.

¹⁵⁴ Şeref DEMİR, “Vadeli İşlemler ve Opsiyon...”, **a.g.m.** , s.21.

¹⁵⁵ Ahmet Naci ARIKAN, “Opsiyon İşlemleri ve Amerika Birleşik Devletlerinde Opsiyon İşlemlerinin Vergilendirilmesi”, **Vergi Dünyası**, Sayı:320, Nisan 2008. s.10.

¹⁵⁶ Sadi UZUNOĞLU, **a.g.e.** , s.74.

sigorta şirketine belirli bir süre boyunca sigorta ettirerek, bunun karşılığında sigorta primi öderler. Eğer ev yanar veya hırsızlığa uğrarsa, sigorta şirketi primi ödeyen sigortalının zararını tazmin eder. Opsiyon sözleşmesinde benzer bir durumun söz konusu olduğu ifade edilmektedir. Bir hisse senedi portföyü yöneticisinin, spot piyasada meydana gelebilecek olumsuz gelişmelere veya fiyat düşüşlerine karşı, portföyü üzerinden gerçekleştirilecek zararını en az seviyeye indirmek veya belli bir seviyede tutmak amacıyla put opsiyonu sözleşmesi satın alması ve bunun karşılığında prim ödemesi işlemi, temelde yukarıda anlatılan ev sigortalama işlemine oldukça benzemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, opsiyon sözleşmesi satın alan portföy yöneticisinin yaptığı işlem portföy sigortalaması olarak ifade edilmektedir.¹⁵⁷

---

¹⁵⁷ Ahmet Naci ARIKAN , “Opsiyon İşlemlerinde...” , **a.g.m.** , s. 10.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BANKALARIN VERGİSEL YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Finansal piyasalar, fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar ve akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bu kurum ve araçlara yönelik hukuki ve idari kurallardan oluşan bir yapıyı ifade etmektedir.¹⁵⁸ Bu bütün içerisinde, para yaratan finansal kurum olma niteliğini taşıyan bankalar işleyiş ve bu alanda faaliyet gösteren kuruluşlara göre mali açıdan güçlü olmalarına bağlı olarak piyasayı yönlendirici ve belirleyici bir rol oynamaktadırlar.¹⁵⁹

1980'li yılların başından itibaren Türk ekonomisi değişim sürecine girerek, liberalleşme ve dışa açılma eğilimlerinin sonucunda Türk mali sektörü yapısal değişikliklere uğramıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda bankacılık sektörü ülkemizdeki en aktif ve dinamik sektör olma niteliği kazanarak para piyasalarının işleyişinde etkin rol oynar duruma gelmiştir. Bu açıdan mali sektörde önemli bir paya sahip olan bankaların vergisel yönden bazı yükümlülükleri de bulunmaktadır.¹⁶⁰

Çalışmamızın bu bölümünde reel sektörün ve finans sektörünün en önemli yapıtaşlarından biri olan bankaların Türk vergi mevzuatı bakımından karşı karşıya kaldığı vergisel yükümlülükler incelenmeye çalışılacaktır. Ancak öncelikle vergi yükümlülüğü, vergi sorumluluğu, vergi tevkifatı (stopaj kesintisi), gerçek ve tüzel kişiler açısından tam ve dar mükellef kavramları açıklanacaktır.

---

¹⁵⁸ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁵⁹ Ahmet KİRMAN, "Bankacılık Sisteminin Vergilendirilmesi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı.27, 1998, s. 95.

¹⁶⁰ Osman ÖZTÜRK, "Bankaların Vergi Mevzuatı Karşısındaki Yükümlülükleri", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:166. Temmuz 2002. s.98.

2.1. VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE VERGİ SORUMLULUĞU KAVRAMLARI

Ülkenin içinde bulunduğu koşullara, toplumsal ihtiyaçlara ve tercihlere bağlı olarak ortaya çıkan ve sınırları anayasa ile belirlenmiş bir takım görevler devlet tarafından üstlenilmektedir, devletin yüklenmiş olduğu bu görevleri gerçekleştirebilmesi için de gelire ihtiyacı bulunmaktadır. Devletin yüklediği mali sosyal ve ekonomik nitelikteki fonksiyonlarını gerçekleştirmek amacıyla anayasal sınırlar içersinde çeşitli kaynaklardan elde ettiği gelirlerin tümüne kamu gelirleri denilmektedir.¹⁶¹ Kamu gelirleri içerisinde devletin gelir ihtiyacının çok önemli bir bölümü vergilerle karşılanmaktadır. Kamu gelirleri içerisindeki ağırlıklı payı bulunan vergilerin özellikle karşılıksız ve cebri olmaları bakımından ayrı bir önemi bulunmaktadır.¹⁶² Verginin tanımı ile ilgili birçok açıklamalar yapılmakla birlikte, kısaca, vergi mükellefi olsun veya olmasın devlete yapılan zorunlu ödemeler şeklinde ifade edilmektedir.¹⁶³

T.C. Anayasası'nın "Vergi Ödevi" başlıklı 73. maddesinde ise vergi ile ilgili olarak;

"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının amacıdır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir." hükmüne yer verilmiştir.

¹⁶¹ Abdurrahman AKDOĞAN, **Kamu Maliyesi**, 11.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006, s. 99.

¹⁶² Abdurrahman AKDOĞAN, **Kamu...**, **a.g.e.**, s. 101.

¹⁶³ S. Ateş OKTAR, **Vergi Hukuku**, 2.Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 1.

Madde hükmünden de anlaşıldığı üzere vergiler ancak kanunla getirilebilmektedir. Herhangi bir verginin alınabilmesi için, her şeyden önce o konuyla ilgili bir vergi kanunun yürürlükte olması gerekmektedir. Bu durum verginin kanuniliği ilkesinin sonucudur.¹⁶⁴

İdare ile kişiler arasında vergilendirmeden kaynaklanan bu ilişkiye vergi hukuku ilişkisi denilmektedir. Vergi olayında verginin konusu, mükellefi ve bu konu ile mükellef arasında doğan ilişki yani vergiyi doğuran olay nedeniyle mükellefin veya sorumlunun vergi borcu doğmaktadır.¹⁶⁵ Bu çerçevede verginin öznesine ilişkin hukuki ayırımıda “mükellef veya yükümlü” ve “vergi sorumlusu veya vergi ödeyicisi” olarak iki kavram karşımıza çıkmaktadır.¹⁶⁶

İlişkinin pasif tarafını oluşturan vergi borçlusuna belli miktardaki vergiyi kamu alacaklısına ödemek zorundadır. Vergi borçlusunun vergi borcunu ödemek görevi yanında, defter tutmak, beyanname vermek, bildirimlerde bulunmak ve belgeleri belli süre saklamak gibi şekli ödevleri de bulunmaktadır. Yükümlülük bu anlamda daha geniş bir kavramdır.¹⁶⁷ Vergi yükümlülüğü, her vergi bakımından yasalarla belirlenmiş vergiyi doğuran olay ile birlikte gerçekleşen, yasadan doğan hukuki bir durumdur.¹⁶⁸ Vergi Usul Kanunu(VUK)¹⁶⁹, nun 8/1 maddesine göre, mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettübeden gerçek veya tüzel kişi şeklinde ifade edilmiştir. Bununla birlikte VUK’un 9/2 maddesinde vergiyi doğuran olayın yasalarla yasaklanmış olmasının yükümlülüğün doğmasına engel olmayacağı belirtilmiştir.

Vergi hukukunda sorumluluk kavramı ise en önemli müesseselerden biridir. Bazı koşullarda vergiyi doğuran olayla ilişkisi olmayan, bazı koşullarda ise asıl vergi

---

¹⁶⁴ Nurettin BİLİCİ, **Vergi Hukuku**, 14. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s.39.

¹⁶⁵ Şerafettin AKSOY, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1999, s. 40.

¹⁶⁶ S. Ateş OKTAR, **a.g.e.**, s.72.

¹⁶⁷ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, Eylül 2006, s.72.

¹⁶⁸ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s.73.

¹⁶⁹ 213 sayılı Vergi Usul Kanunu 10.01.1961 tarihli ve 10703-10705 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

mükellefi yerine geçerek veya asıl vergi mükellefi ile birlikte üçüncü şahıslara verginin ödenmesi ile ilgili sorumluluk yüklenmesine vergi hukukunda sorumluluk denilmektedir. Vergi borcunun ödenmesinde genel ilke, verginin mükellef tarafından ödenmesi iken, kanun koyucu bazı durumlarda asıl mükellefin yerine veya asıl mükellefle birlikte üçüncü şahısları sorumlu tutmaktadır. Vergi kanunlarında, vergi sorumluluğu ile ilgili hükümlerin konulmasındaki amaç, vergilerin tahsilini daha kolay gerçekleştirilmesinin amaçlanmasıdır.¹⁷⁰ Vergi sorumluları, vergi borcunu ödemeye ve bu vergilerle ilgili kanuni görevlerini yerine getirmeye mecburdurlar, ödedikleri vergi borcu kendilerinin borcu değildir, gerçek vergi mükellefinin borcunu kesip vergi dairesine yatırmaları gerekmektedir.

Vergi hukukunda gerçek kişilerin yanında, kamu ve özel hukuk tüzel kişileri de yükümlü ve sorumlu durumda bulunmaktadırlar. Tüzel kişilerin de vergi ödeme gücüne sahip olmaları ve ekonomik hayatta önemli görevler almaları sebebiyle vergi hukukunda suje olarak kabul edilmektedirler. Bankalar da bu alanda çeşitli faaliyet ve işlemleri dolayısıyla vergi yükümlüsü ve sorumlusu olmaktadır.¹⁷¹

5411 sayılı Bankalar Kanunu(BanK)¹⁷², nun 7. maddesine göre, bankaların sadece Anonim Şirket olarak kurulabileceği belirtilmiştir. Anonim şirketler de Türk Ticaret Kanunu'na göre, tüzel kişiliği olan bir sermaye şirketi olduğundan vergi hukuku ilişkisinde bankalar pasif tarafı oluşturmaktadır.

Bankalar kural olarak kar sağlama amacı ile kuruldukları için gördükleri hizmetlerin maliyeti ödedikleri vergi kadar artacak, karları ise azalacaktır. Bazı vergiler doğrudan bankalardan alınmakla birlikte bankalar kanuni yükümlüsü oldukları bu vergileri müşterilerine yansıtabilmektedirler. Bankaların vergi yükümlülüğünün yanında vergi kanunları tarafından bazı vergilerin zamanında ve

---

¹⁷⁰ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.**, s. 41.

¹⁷¹ Nami ÇAĞAN, "Bankaların Vergi Yükümlülükleri ve Vergi Sorumlulukları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.33, Ankara, 1976, s.21.

¹⁷² 5411 sayılı Bankalar Kanunu 19.10.2005 tarihli ve 25938(Mük) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

tam olarak ödenmesi bakımından da güvenlik önlemi olarak birtakım ödevler yüklenmiştir. Bunlar ise bankaların vergi sorumluluğu kapsamında yer almaktadır.¹⁷³

2.2. VERGİ TEVKİFATI (VERGİ KESİNTİSİ VEYA STOPAJ KESİNTİSİ) KAVRAMI

Gelir vergisi kural olarak mükellefin beyanına dayanmakta olup, verginin mükellef tarafından verilecek yıllık beyannameye göre tarh ve tahakkuku gerekmele beraber, bazı gelir unsurlarının vergilendirilmesinde bu gelirlerin beyan edilmesi beklenmeden, mükellefe bu gelirleri sağlayan vergi sorumlularınca, elde edilen gelirden kesinti yoluyla vergi alınarak ilgili vergi dairesine ödenmesi esası getirilmiştir. Bu esas, “vergi tevkifatı”, “vergi kesintisi”, “stopaj kesintisi” kavramları ile ifade edilmektedir.¹⁷⁴ Vergi tevkifatına ilişkin düzenleme temelde GVK’nın 94. maddesinde yapılmıştır. Ancak, bunun dışında en kapsamlı düzenlemenin, 01.01.2006 tarihinden itibaren elde edilen gelirlere uygulanmak üzere 5281 sayılı Kanun¹⁷⁵ ile GVK’ya eklenen Geçici 67. maddede yapıldığı görülmektedir.

Kurumlar açısından ise, vergi tevkifatına ilişkin düzenleme, 5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi yürürlüğe girinceye kadar GVK’nın 94.maddesi kapsamında yapılmış, yeni Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 21.06.2006 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte kurumların bu kapsamdaki gelirleri üzerinden tam mükellef kurumlar için KVK’nın 15.maddesi, dar mükellef kurumlar içinse KVK’nın 30. maddesi kapsamında vergi tevkifatı yapılmaya başlanmıştır.

Vergi tevkifatı genellikle, kazanç ve iratları elde eden kişilerin gelir vergilerine mahsuben önceden yapılan bir işlemdir. Kaynakta alınan vergi, beyan esasındaki vergilemede mahsup edilmektedir. Bu işlemde, mahsup edilen miktar, GVK’nın 94. maddesi kapsamında yapılmış vergi kesintisi niteliğinde ve beyanname

¹⁷³ Nami ÇAĞAN, **a.g.m.** , s.21.

¹⁷⁴ Serpil YAŞAR, **1980 Sonrasında Türkiye’de Sermaye Piyasalarına Yönelik Olarak Yapılan Vergi Düzenlemeleri**, Sermaye Piyasası Araştırma Kurulu Raporu, 11.07.2008, s.25.

¹⁷⁵ 5281 sayılı Kanun 31.12.2004 tarihli ve 25687 sayılı 3.Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

üzerinden hesaplanan gelir vergisinden fazla ise, aradaki fark vergi dairesi tarafından mükellefe iade edilmektedir. Ancak, kesinti yoluyla ödenen vergilerde kazanç ve iratları elde edenlerin(bunlara istihkak sahipleri denmektedir) yıllık beyanname vermek zorunda olmadıkları durumda, tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi olarak kabul edilmekte, kesilen vergiler yıllık verginin yerine geçmekte ve bu durumda nihai vergileme özelliği taşımaktadır. Bu durum, vergiden muaf veya istisna tutulmuş olan bazı kazanç ve iratlara ilişkin vergi tevkifatında da söz konusu olabilmektedir.¹⁷⁶

2.3. TAM MÜKELLEFLER VE DAR MÜKELLEFLER KAVRAMLARI

2.3.1. Gelir Vergisi Açısından Tam Mükellef – Dar Mükellef Tanımı

Gelir vergisi uygulamasında mükellefler, tam ve dar mükellef olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu ayırım sebebiyle tam mükellefler Türkiye içinde ya da dışında tüm gelirleri üzerinden Türkiye’de vergilendirilirken, dar mükelleflerin sadece Türkiye’de elde ettikleri gelirler vergilendirilmektedir.¹⁷⁷

2.3.1.1. Gelir Vergisi Açısından Tam Mükellefi Tanımı

Gerçek kişilerin, Türkiye içinde ve dışında elde etmiş olduğu kazanç ve iratların tamamı üzerinden vergiye tabi tutulmalarına tam mükellefiyet denilmektedir. Tam mükellefin şartları şöyledir;¹⁷⁸

-Türkiye’de yerleşmiş olma ya da,

-Resmi daire ve müesseselere veya merkezi Türkiye’de bulunan teşekkül ve teşebbüslere bağlı olup, adı geçen daire, müessese, teşekkül ve teşebbüslerin işleri dolayısıyla yabancı memleketlerde oturan Türk vatandaşı olması gerekir.

¹⁷⁶ Serpil YAŞAR, **a.g.e.** , s. 26.

¹⁷⁷ **İlgili Vergi Mevzuatı**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Eğitimi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Ocak 2010, s. 14, (Çevrimiçi), http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-e5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_kilavuzlar_ileri_vergi_mevzuat.pdf , 03.01.2010.

¹⁷⁸ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.** , s.158-159.

Bu kişilerin Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri kazanç ve iratların tamamı üzerinden vergilendirilecekleri hükme bağlanmıştır. GVK'nın bu maddesinden anlaşılacağı üzere, tam mükelleflerin hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında elde ettikleri kazanç ve iratlar vergilendirilmektedir.

Ayrıca GVK'nın 4. maddesinde Türkiye'de yerleşik olma kavramına açıklık getirilmiştir. Bu maddeye göre, ikametgahı Türkiye'de bulunanlar (ikametgah, Medeni Kanunu'nun 19. ve sonraki maddelerinde yazılı yerlerdir.) ile bir takvim yılı içinde Türkiye'de devamlı olarak altı aydan fazla oturanların, Türkiye'de yerleşmiş sayılacağı ifade edilmiştir. Maddede geçici ayrılmaların Türkiye'de oturma süresini kesmeyeceği ifade edilmiştir.

2.3.1.2. Gelir Vergisi Açısından Dar Mükellef Tanımı

GVK'nın 6. maddesinde dar mükellefiyet Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilerin sadece Türkiye içinde elde etmiş olduğu kazanç ve iratlar üzerinden vergiye tabi tutulmaları olarak ifade edilmektedir.¹⁷⁹ Böylece dar mükellefiyette ikametgah ve uyukluk esasından farklı olarak mülklik esası benimsenmiş ve vergilemede kaynağı Türkiye'de olan gelirler dikkate alınmış olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, dar mükellef gerçek kişiler, sadece Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden vergilendirilecekler, yurt dışında elde ettikleri gelirleri, Türkiye'de verecekleri beyannameye dahil etmeyeceklerdir.

GVK'nın 7. maddesinde, dar mükellefiyete tabi kimseler bakımından kazanç ve iradın Türkiye'de elde edildiğinin hangi şartlara göre belirleneceğine, gelir unsurları itibarıyla yer verilmiştir. Buna göre;

- *Menkul sermaye iratlarında* sermayenin Türkiye'de yatırılmış olması, gelirin Türkiye'de elde edildiğini göstermektedir.

---

¹⁷⁹ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.**, s.161.

- Diğer kazanç ve iratlar kapsamında yer alan *alım-satım kazançları* için ise, bu kazanç veya iratları doğuran işin veya muamelenin Türkiye’de ifa edilmesi veya Türkiye’de değerlendirilmesi, gelirin Türkiye’de elde edildiği anlamına gelmektedir.

Ayrıca, 7. maddede, Türkiye’de değerlendirmenin, ödemenin Türkiye’de yapılması veya ödeme yabancı memlekette yapılmış ise, Türkiye’de ödeyenin veya nam ve hesabına ödeme yapılanın hesaplarına intikal ettirilmesi veya karından ayrılması olduğu ifade edilmektedir.

2.3.2. Kurumlar Vergisi Açısından Tam Mükellef-Dar Mükellef Tanımı

5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu(KVK)’nın 1. maddesinde kurumlar, sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadî kamu kuruluşları, dernek veya vakıflara ait iktisadî işletmeler, iş ortaklıkları beş bent halinde sayılmıştır. Bu kurumların kazançları, kurumlar vergisine tabidir. KVK’nın anılan maddesinde, kurum kazancının, gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluştuğu ifade edilmektedir.

Kurumlar açısından tam ve dar mükellefiyet tanımı, 5520 sayılı KVK’nın 3. maddesinde yapılmıştır.

2.3.2.1. Kurumlar Vergisi Açısından Tam Mükellef Tanımı

KVK’nın 3. maddesine göre tam mükellefiyet; KVK’nın 1.maddesinde sayılı kurumlardan kanunî veya iş merkezi Türkiye’de bulunanların, gerek Türkiye içinde gerekse Türkiye dışında elde ettikleri kazançların tamamı üzerinden vergilendirilecekleri hükme bağlanmıştır.

2.3.2.2. Kurumlar Vergisi Açısından Dar Mükellefiyet

Dar mükellefiyet, bir ülkede yerleşik olmayan kişi ve kurumların o ülkede elde ettikleri kazanç ve iratlar nedeniyle vergi yükümlüsü olmasıdır. Kanuni ve iş

merkezlerinin her ikisi de Türkiye’de bulunmayan ve kazançları kurumlar vergisine tabi bulunan kurumlar dar mükellef kurum olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁰

Bu kurumlar sadece Türkiye’de elde ettikleri kazançları üzerinden vergilendirileceklerdir.

2.4. BANKALARIN ÖDEMEKLE YÜKÜMLÜ OLDUKLARI VERGİLER

Çalışmamızın bu bölümünde tüzel kişi olarak vergi borçlusu olan Türkiye’de kurulu bankalar ile merkezi yurtdışında olan bankaların Türkiye’deki şubelerinin faaliyetleri dolayısıyla, hem sermaye şirketi olarak hem de gerçekleştirdikleri finansal işlemler dolayısıyla 2010 yılı itibariyle yürürlükte bulunan mevzuat uyarınca, tabi oldukları vergisel yükler incelenmeye çalışılacaktır.

2.4.1. KURUMLAR VERGİSİ VE STOPAJ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.4.1.1. KURUMLAR VERGİSİ

Kurumlar Vergisi Türk Vergisi Sisteminde geliri vergilendiren ikinci vergi türüdür; gelir vergisinden ayrı bir yasa ile düzenlenmiştir. Vergi sistemlerinde gelir vergisinden ayrı bir vergi olarak kurumlar vergisi kabul edilmesinin temel gerekçesi, “kurum” statüsü ayrıcalıklarından yararlanan, ortaklarının sorumlulukları sınırlı olan sermaye şirketlerini ortaklarından bağımsız ve daha etkili vergilendirmek düşüncesidir.¹⁸¹

01.01.2007 tarihinden itibaren yürürlükte bulunan 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu(KVK)¹⁸² ile tüzel kişiliklerinin kazançlarının vergilendirilmesi

¹⁸⁰ Bican ÇİLTEPE, “Dar Mükellef Kurumların Vergilendirilmesi”, 27.03.2007. (Çevrimiçi) , http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sunular/BicanCiltepe_27072007.pdf , 01.12.2009.

¹⁸¹ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s.329.

¹⁸² 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 21.06.2006 tarihli ve 26205 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

hüküm altına alınmıştır. 5520 sayılı KVK ile daha önce yürürlükte bulunan 5422 sayılı KVK'nın hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesine göre, kurumlar vergisinin konusu kurum kazançlarıdır; kurumlar vergisinin yükümlüleri sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları olarak belirtilmiştir. Sermaye şirketlerinin kazançları kurumlar vergisine tabidir ve sermaye şirketleri başlığını taşıyan aynı maddede, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim şirketlerin sermaye şirketi olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle, 5411 sayılı Bankalar Kanunu'na göre bir anonim şirket olarak kurulması zorunlu tutulan bankalar kurumlar vergisi mükellefidirler.

Kurumlar vergisini doğuran olay kurum kazancının elde edilmesidir. Elde etme yönünden gelirin alacak olarak doğmuş olması gerekli ve yeterlidir. Gelirin konusunu oluşturan edimin hukuki ya da fiili anlamda gerçekleşmemiş olması alacağın tahakkuk etme koşuluyla gelirin elde edilmesini etkilemez. Gelirin karşılığı olan giderler yönünden de bir borcun doğmuş olması, giderin yapılmış olması bakımından yeterlidir.¹⁸³

Bankalar açısından kurumlar vergisinin matrahı, bir hesap dönemi içinde elde edilen safi kurum kazancıdır. Safi kurum kazancının tespitinde 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu(GVK)¹⁸⁴, nun ticari kazanç hakkında hükümleri ile 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun varlıkların değerlemesine ilişkin hükümleri uygulanmaktadır. Kazancın safi miktarı ise, bir hesap döneminde elde edilen gelirden kazancın elde edilmesi için yapılan giderler düşüldükten sonra kalan tutarı ifade etmektedir.¹⁸⁵

---

¹⁸³ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s. 331.

¹⁸⁴ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu 31.12.1960 tarihli ve 10700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁸⁵ Mustafa ÇİÇEK, "Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Kredi Fiyatlandırmasına Etkisi" , Dokuz Eylül Üni.Sos.Bil.Enst.Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006, s. 3-4.

GVK'nın gelirden indirilecek ve indirilemeyecek giderlerle ilgili 40. ve 41. maddeleri aynı zamanda kurumlar vergisinin matrahının tespitinde de geçerlidir. Kurumlar Vergisi yükümlüleri GVK'da yer alan giderlerin yanı sıra, KVK'nın 8. ve 10. maddesinde belirtilen giderler de gayrisafi gelirden indirebilirler. İndirilemeyecek giderlerle ilgili GVK'nın 41.maddesi ile 15.maddesi bankaların KV'ye tabi kurum kazançlarının saptanmasında da geçerlidir.

Kurumlar Vergisi bankaların beyanı üzerine tarh olunur. Bankalarca elde edilen yurt içi ve yurt dışı tüm kazançlar(istisnalar hariç) KVK'nın 32.maddesine göre, %20 oranında kurumlar vergisine tabidir.

Kurumlar vergisi beyannamesi hesap döneminin kapandığı ayı takip eden dördüncü ay içinde mükellefin bağlı olduğu vergi dairesine verilip, yine beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenmesi gerekmektedir. Muhtasar beyanname ile bildirilen vergiler, beyannamenin verildiği ayın 26.günü akşamına kadar ödenmelidir.

Geçici vergi, gerçek usulde vergilendirilen gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin cari vergilendirme döneminin gelir ve kurumlar vergisine mahsuben üçer aylık kazançları üzerinden hesaplanarak ödenen bir peşin vergi uygulamasıdır.¹⁸⁶

GVK'nın mükerrer 120. maddesine göre, gerçek usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri(basit usulde vergilendirilenler hariç)ve serbest meslek erbabı cari vergilendirme döneminin üçer aylık kazançları üzerinden %15 oranında geçici vergi ödemektedirler. Gelir vergisi mükellefleri için geçici vergi ilgili hesap döneminin üçer aylık kazançlarına, gelir vergisi tarifesinin ilk diliminde yer alan oranın (%15)

---

¹⁸⁶ Geçici vergi ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinde "10 Soruda Geçici Vergi" isimli başlığından yararlanılmıştır. (Çevrimiçi) <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1274#> , 12.08.2009.

uygulanması suretiyle hesaplanacaktır. Kurumlar vergisi mükellefleri için geçici vergi oranı safi kurum kazancı üzerinden %20 olarak uygulanacaktır.¹⁸⁷

Tablo 1. Geçici Vergide Beyan ve Ödeme

	Beyan	Ödeme
Geçici Vergi Beyannamesi (01-03 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Mayıs Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (04-06 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Ağustos Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (06-09 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Kasım Akşamına Kadar
Geçici Vergi Beyannamesi (09-12 Dönemi)	14 Mayıs Akşamına Kadar	17 Şubat Akşamına Kadar

Kaynak: Ufuk ÖZDEMİR, “Geçici Vergi Nedir? Uygulama Nasıl Yapılmalıdır? Örnek Uygulamalar”, 01.02.2010. (Çevrimiçi) , <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ufuk/011/> , 01.02.2010.

Böylece kurumlar vergisi yükümlüsü bulunan bankalar için de cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere üçer aylık dönemler itibariyle kurum kazancı üzerinden geçici vergi hesaplanmaktadır. Hesaplanan geçici vergi üç aylık dönemi izleyen ikinci ayın 14.günü akşamına kadar bağlı olan vergi dairesine beyan edilir ve 17. günü akşamına kadar da ödenmelidir.

2.4.1.2. STOPAJ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

2.4.1.2.1. Kar Dağıtım Stopajı

Kurum kazançları üzerindeki bir diğer vergi, kurumun kar dağıtımını yapması halinde hesaplanması gereken %15¹⁸⁸ oranındaki gelir vergisi stopajıdır. Buna göre

¹⁸⁷ (Çevrimiçi) <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1274#> , 12.08.2009.

¹⁸⁸ 5422 sayılı Mülga Kurumlar Vergisi Kanunu’ nda bu oran %10’dur. Yeni KVK ile bu oranı %15’e çıkarma konusunda Bakanlar Kurulu’ na yetki verilmiştir. Bakanlar Kurulu bu yetkisini,2006/10713

kar dağıtımı yapılmaması durumunda kurumun vergi yükü sadece %20 oranında kurumlar vergisi ile sınırlı kalacaktır.¹⁸⁹ GVK'nın 94. maddesi uyarınca tam mükellef kurumlar tarafından; tam mükellef olmayan gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergiden muaf olanlara dağıtılan, kar payları, 2006/10731 sayılı BKK¹⁹⁰ uyarınca %15 stopaja tabidir.¹⁹¹

Üzerinden stopaj yapılacak kar paylarının neler olduğu 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75.maddesinde belirtilmiştir;

- Her nevi hisse senetlerinin kar payları,
- İştirak hisselerinden doğan kazançlar,
- Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar paylarıdır.

Bankaların kar dağıtımı yapmaları durumunda, %15 oranında gelir vergisi stopajı hesaplanması gerekmektedir. Şube statüsünde dar mükellef kurum olarak Türkiye'de faaliyette bulunan bankaların kar dağıtımı yapmaları söz konusu olmadığı için kar payı stopajı yükümlülükleri de bulunmamaktadır.

GVK'nın 75. maddesinin 4. bendinde, KVK uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısım menkul sermaye iradı sayılmıştır. GVK'nın 94-6/b-iii maddesine göre, yukarıda belirtilen menkul sermaye iradının, ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden %15 oranında stopaj yapılması gerekmektedir.

Türkiye'de şube statüsünde dar mükellef kurum olarak faaliyette bulunan bankanın merkezinin yerleşik(mukim) olduğu ülke ile Türkiye arasında çifte vergilendirmenin önlenmesine dair bir anlaşma bulunmakta ise, şube karının

---

sayılı BKK ile kullanmış ve 23.07.2006 tarihinden itibaren kar paylarından yapılacak stopaj oranını %15'e çıkarmıştır.

¹⁸⁹ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.129.

¹⁹⁰ 2006/10731 sayılı BKK 23.07.2006 tarihli ve 26237 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁹¹ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.**, s. 44.

vergilendirilmesine ilişkin gelir vergisi stopajının anlaşma hükümleri çerçevesinde uygulanması gerekmektedir.

2.4.1.2.2. Kurumlar Vergisi Stopajı

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30. maddesine göre, dar mükellefiyete tabi kurumların, GVK'da belirtilen esaslara göre birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işleri ile uğraşan kurumlara bu işleri ile yapılan hak ediş ödemeleri, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları ve GVK'nın 75. maddesinin ikinci fıkrasının (1),(2),(3) ve (4)'üncü bendlerinde sayılanlar¹⁹² hariç olmak üzere, bu kazanç ve iratları üzerinden, bu kazanç ve iratları avanslar da dahil olmak üzere nakden veya hesaben ödeyen veya tahakkuk ettirilenler tarafından %15 oranında vergi kesintisi yapılacağı hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan kanunun 1. maddesinin ikinci fıkrasında GVK Geçici 67. maddesi uyarınca vergi kesintisine tabi tutulmuş kazanç ve iratlar üzerinden, bu Kanun uyarınca ayrıca kesinti yapılmayacağı ifade edilmiştir. GVK'nın Geçici 67. maddesinde ise, aynı Kanun' un 75. maddesinde sayılan (5)her nevi tahvil ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi, Kamu Ortaklığı İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler,(7)mevduat faizleri, (12)faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile kar zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kar payları, (14) repo gelirleri üzerinden %15 oranında kesinti yapılacağı belirtilmiştir.¹⁹³

Verginin mükellefi dar mükellef kurumlar olmasına karşın, kurumlar vergisi stopajı sorumlu sıfatıyla bankalar tarafından yapılmaktadır.

KVK 30. maddesine göre, vergi kesintisinde kazanç ve iratlar brüt tutarlar üzerinden dikkate alınacaktır.

---

¹⁹² Gelir Vergisi Kanunu 75. madde ikinci fıkrası (1) her nevi hisse senetlerinin kar payları, (2)iştirak hisselerinden doğan kazançlar, (3) kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar payları, (4) indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonraki kalan kısmı.

¹⁹³ Mehmet Tahir UFUK, "5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi" , **Vergi Dünyası**, Sayı:307, 2007, s.9-10-11.

2.4.1.2.3. Gelir Vergisi Stopajı

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinde kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçilerin bu maddenin bentlerinde sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecbur oldukları belirtilmiştir.¹⁹⁴

Bankalar da GVK'nın 94. maddesi kapsamında yaptıkları ödemelerden dolayı gelir vergisi kesintisi hesaplamak zorundadırlar. Bu işlemler; banka personeline ödenen ücretler, bankalarca serbest meslek icra edenlere yapılan ödemeler, bankalarca mal ve hak kiralamaları karşılığında yapılan ödemeler ve faiz geliri olarak yapılan ödemelerdir.

2.4.1.2.3.1. Banka Personeline Ödenen Ücretler

İşverenlerin görevleri; yanlarında çalıştırdıkları işçilere ödedikleri ücretlerden kanunlarda gösterilmiş olan şekil ve miktardaki vergiyi keserek süresinde ilgili vergi dairesine yatırmaktır.¹⁹⁵

Bankalar da bankada çalışan personele ödenen ücretler üzerinden GVK'nın 103. maddesinde belirtilen oranlar dahilinde gelir vergisi tevkifatı yapmak zorundadırlar. 01.01.2006 tarihine kadar ücretler için ayrı tarife uygulanırken, bu tarihten itibaren uygulanmak üzere GVK'nın 103. maddesindeki vergi tarifesi değiştirilerek ücretler için ve diğer kazançlar için farklı tarife uygulamasına son

---

¹⁹⁴ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.130

¹⁹⁵ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.**, s.41.

verilerek, tarifedeki basamak sayısı dörde indirilmiştir.¹⁹⁶ 2010 yılı gelir vergisi tarifesi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir;

Tablo 2. 2010 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

8.800,00 TL'sine kadar	%15,00
22.000,00 TL'sinin 8.800,00 TL'si için 1.320,00 TL, fazlası	%20,00
50.000,00 TL'sinin 22.000,00 TL'si için 3.960,00 TL, fazlası	%27,00
50.000,00 TL'den fazlasının 50.000,00 TL'si için 11.520,00 TL, fazlası	%35,00

Kaynak: 273 sayılı Genel Tebliğ 29.12.2009 tarihli ve 27447 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

2.4.1.2.3.2. Bankalarca Serbest Meslek İcra Edenlere Yapılan Ödemeler

Bankalar, yaptırdıkları serbest meslek işleri dolayısıyla bu işleri icra edenlere yapılan ödemelerden (Noterlere serbest meslek faaliyetinden dolayı yapılan ödemeler hariç), GVK'nın 18. maddesi kapsamına giren serbest meslek işlerinin aynı maddede Gelir Vergisinden istisna olduğu hükme bağlanırken, serbest meslek kazançları istisnasının, bu kanunun 94. maddesi uyarınca tevkif suretiyle ödenecek vergiye şümulü olmadığı hükme bağlanmıştır. Böylece 94-2 /a bendi uyarınca, bu madde kapsamındaki işler dolayısıyla yapılan ödemelerden % 17 oranında gelir vergisi stopajı yapılacaktır. GVK'nın 94-2/b bendi uyarınca ise, diğer serbest meslek ödemelerinden % 20 oranında gelir vergisi stopajı hesaplanacaktır.

Tablo 3. Serbest Meslek Erbabından Yapılan Gelir Vergisi Stopaj Oranları

Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler	
Gelir Vergisinden istisna edilmiş olan serbest meslek kazancı ödemeleri üzerinden (değişiklik 2003/ 6577 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)	% 17
Meslek grubu(avukat, müşavir, doktor vb.) ödemeleri üzerinden (değişiklik 2006/ 11449 sayılı BKK)	% 20

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T.Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır.(02.01.2010)

¹⁹⁶Ahmet EROL, **a.g.e.** ,s.131.

2.4.1.2.3.3. Bankalarca Mal ve Hak Kiralamaları Karşılığında Yapılan Ödemeler

GVK'nın 70. maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması karşılığı yapılan ödemeler üzerinden GVK'nın 94. maddesi uyarınca, % 20 oranında gelir vergisi stopajı hesaplanacağı ifade edilmektedir.

Tablo 4. Kira Ödemeleri Üzerinden Hesaplanan Gelir Vergisi Stopaj Oranları

Kira Ödemeleri	
-Gerçek kişilere yapılan kira ödemeleri üzerinden(değişiklik 2006/11449 sayılı BKK)	% 20
Vakıf ve derneklere yapılan kira ödemeleri üzerinden (değişiklik 2006/11449 sayılı BKK)	% 20
Kooperatiflere(mazbut vakıflar hariç) yapılan kira ödemeleri üzerinden (değişiklik 2006/11449 sayılı BKK)	% 20

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T.Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (02.01.2010)

2.4.1.2.3.4. Bankaların Faiz Gelirlerinden Yapılan Gelir Vergisi Stopajı

Bankaların her nevi tahvil ve Hazine Bonosu faizleri, TKİ/KOI/Öİ tarafından çıkarılan menkul kıymetlerden elde edilen gelirler, özel sektör tahvillerinden elde edilen gelirler, ters repo işlemlerinden elde edilen faiz gelirleri ile mevduat faizleri gelir vergisi stopajına tabidir. Ödenen bu gelir vergisi stopajları ise, geçici vergi ve hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmektedirler.¹⁹⁷

¹⁹⁷ Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri, TÜSİAD, Aralık 2002, s.22.

Tablo 5. Menkul Sermaye İratları Üzerinden Hesaplanan Gelir Vergisi Stopaj Oranları

A- Menkul Sermaye İratları	
Mevduat Faizleri	
-Mevduat Hesaplarına Tahakkuk Ettirilen (01.01.2006 Tarihinden itibaren)(5281 sayılı Kanun)	% 15
-DTH Hesaplarına Tahakkuk Ettirilen(01.01.2006 Tarihinden itibaren)(5281 sayılı Kanun)	% 15
Repo Faizleri(01.01.2006 Tarihinden itibaren)(5281 sayılı Kanun)	
-Repo Hesaplarına Tahakkuk Ettirilen	% 15
Menkul Kıymetlerden Elde Edilen Kazançlar	
1.Hazine Bonosu/Devlet Tahvili Faizleri 01.01.06. tarihinden itibaren ihraç edilenler	
-Tam mükellef kişi ve kurumlardan (değişiklik 2006/10731 sayılı BKK)	% 10
-Dar mükellef kişi ve kurumlardan (değişiklik 5527 sayılı kanun)	% 0
2.Hazine Bonosu/Devlet Tahvili Alım Satım Gelirleri 01.01.06. tarihinden itibaren ihraç edilenler	
-Tam mükellef kişi ve kurumlardan(değişiklik 2006/10731 sayılı BKK)	% 10
-Dar mükellef kişi ve kurumlardan(değişiklik 5527 sayılı kanun)	% 0
3. Menkul Kıymet Yatırım Fonu Kazançları 01.01.2006 tarihinden itibaren	
-Tam mükellef kişi ve kurumlardan(değişiklik 2006/10731 sayılı BKK)	% 10
-Dar mükellef kişi ve kurumlardan(değişiklik 5527 sayılı kanun)	% 0
Menkul Kıymet Yatırım Fonlarının Elde Edecekleri Kazançlar(Borsa Yatırım Fonları, Konut Finansmanı Fonları ve Varlık Finansmanı Fonları dahil)	
-Mevduat Faizlerinden(01.01.06 tarihinden itibaren)(2006/10731 S.BKK)	% 0
-DTH Faizlerinden (01.01.06 tarihinden itibaren)(2006/10731 S.BKK)	% 0
-Repo Faizlerinden(01.01.06 tarihinden itibaren)(2006/10731 S.BKK)	% 0
-HB/DT Faizlerinden(01.01.06 tarihinden itibaren)(2006/10731 S.BKK)	% 0
-HB/DT Alım Satım Gelirlerinden (01.01.06 tarihinden itibaren)(2006/10731 S BKK)	% 0

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T.Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (02.01.2010)

2.4.2. BANKA VE SİGORTA MUAMELELERİ VERGİSİ (BSMV)

Bankaların vergisel yükümlülükleri incelenirken en fazla işlerliğe sahip olan, gider vergileri içinde yer alan banka ve sigorta muameleleri vergisinin olduğu görülmektedir. Bu yüzden çalışmamızın bu bölümünde BSMV konusu üzerinde daha ayrıntılı durulması gereği düşünülmüştür.

Gider üzerinden alınan vergiler, gelir üzerinden ya da servet üzerinden alınan vergilerin aksine temelinde şahsi olma özelliği taşımamakta, gelir ve servet durumu ile bağlantılı olmaksızın vergilendirme yapılması anlamına gelmekte, harcamalarla orantılı olarak vergi ödenmesi sonucunu doğurmaktadır.¹⁹⁸

Harcamalar üzerinden alınan vergiler, üretilen, satılan veya tüketilen mal ve hizmetler üzerine konan vergilerdir. Geliri veya serveti elde ettiklerinde değil, harcandıkları zaman, mal ve hizmetlerin fiyatları içine gizlenmiş olarak vergilendirilen, dolaylı vergilerdir. Vergilenmiş malları daha çok kullananlar diğerlerine oranla daha fazla vergi ödeyeceklerdir.¹⁹⁹ Toplam gelir dikkate alınmak suretiyle oranlamaya tabi tutulması durumunda, verginin tersine artan oranlı olma özelliği kazanmasına bağlı olarak düşük gelirliler üzerinde daha fazla vergi yükü yaratacaktır.²⁰⁰

Harcamalar üzerinden alınan vergilerin bir bölümü hizmetler üzerinden alınmaktadır. Bu hizmetler arasında bankalar, sigorta şirketleri ve bankerler tarafından yapılan hizmetler bulunmaktadır. Ülkemizde bu hizmetler Banka ve Sigorta Muamele Vergisi ile vergilendirilmektedir.

Bu çerçevede söz konusu verginin dolaylı vergi niteliği taşıması ve bankacılık, sigortacılık ve menkul kıymet alım satımı faaliyetleri ile uğraşanların hizmetleri üzerinden alınması ve bu tutarların hizmetlerden yararlananlara

¹⁹⁸ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.**, s.22.

¹⁹⁹ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s.399.

²⁰⁰ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.**, s.23.

yansıtılması verginin önem derecesini açıklayan unsurlar olmaktadır.²⁰¹ Bununla birlikte BSMV, sağladığı vergi hasılatından çok, iktisadi ve mali koşullar üzerinde yarattığı etkiler dolayısıyla mali piyasa, bankacılık sektörü, para arz ve talebi ve kredi maliyetleri üzerinde etkili olmaktadır.²⁰² Dolayısıyla BSMV, finansal sektördeki hizmetlerin ve mali araçların fiyatlamasında dikkate alınan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰³ Bu yönüyle BSMV'nin kredi maliyetlerini arttırıcı özelliğe sahip olduğu görülmektedir.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu²⁰⁴ içinde düzenlenmiş bir işlem(muamele) vergisidir. Banka ve sigorta muameleleri vergisi uygulamasına esas oluşturan 6802 sayılı Kanuna kadar geçen dönemdeki yasal düzenlemelere ait kronolojiyi aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz,²⁰⁵

- 1926 tarihli 735 sayılı Umumi İstihlak Vergisi,
- 1927 tarihli 1039 sayılı Muamele Vergisi Hakkında Kanun,
- 1931 tarihli 1860 sayılı Muamele Vergisi Kanunu,
- 1931 tarihli 2430 sayılı Muamele Vergisi Kanunu,
- 1940 tarihli 3843 sayılı Muamele Vergisi Kanunu,
- 1956 tarihli 6802 sayılı Gider Vergisi Kanunu.

1985 yılında yürürlüğe giren Katma Değer Vergisi Kanunu ile Gider Vergileri Kanunu'nda düzenlenen banka ve sigorta muameleleri vergisine ilişkin diğer harcama vergileri(istihsal vergisi, maliyet vergisi gibi) yürürlükten kaldırılırken, banka ve sigortacılık hizmetleri üzerinden alınan BSMV'nin uygulamasına devam edilmiştir.²⁰⁶

---

²⁰¹ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.**, s.3.

²⁰² Abdurrahman AKDOĞAN, **Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s.442.

²⁰³ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.**, s. 70.

²⁰⁴ 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu 23.07.1956 tarihli ve 9362 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁰⁵ Ahmet KİRMAN, **a.g.m.**, s.103.

²⁰⁶ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.183.

Banka ve sigortacılık hizmetleri Katma Değer Vergisi'nin kapsamında olmasına karşın, mükerrer vergilemeyi önlemek için BSMV kapsamına giren işlemler Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinin 4.fıkrası ile katma değer vergisinden istisna edilmiştir. Bankacılık ve sigortacılık işlemlerinin katma değer vergisi dışında tutulmuş olmasının nedenlerinden biri, bu kesimde katma değer ortaya konulma zorluğu ve vergi indirim yönteminde dayalı katma değer vergisi uygulamasının güçlük yaratacak olması olarak ifade edilmekle birlikte bankacılık ve sigortacılık işlemlerinin katma değer vergisi kapsamına alınmasının para politikası uygulamasının yeterli hız ve incelikte olmasına engel oluşturabileceği düşünülmektedir.²⁰⁷ Bu gibi sebeplerden dolayı bankacılık ve sigortacılık işlemlerinin katma değer vergisi dışında bırakıldığı görülmektedir.

Banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından verginin konusuna giren işlemler Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“Banka ve sigorta şirketlerinin 10.06.1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları muameleler hariç olmak üzere her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün işlemler, dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım-satımına aracılık etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir.

---

²⁰⁷ Özhan ULUATAM, Yaşar METHİBAY, **Vergi Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001, s.412.

2279 sayılı Kanun²⁰⁸'a göre ikraz (ödünç para verme) işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini devamlı olarak yapanlar bu kanunun uygulamasında banker sayılırlar. Bir şahsın münhasıran altın alım ve satımı ile uğraşması banker sayılmasını gerektirmez.” hükmü yer almaktadır.

Maddede yapılan tanımlamada belirtilen işlemlerin yapılması, banka ve sigorta muameleleri vergisini doğuran olay olma özelliğini taşımakta, banka ve sigorta muameleleri vergisi de, vergiyi doğuran olay açısından aranan unsurların hepsinin bir arada bulunduğu hallerde doğmaktadır.²⁰⁹ Tüm bu hususların yanı sıra, banka ve sigorta muameleleri vergisini doğuran olayın gerçekleştiği hallerde, gerçekleştirilen işlemin kanuna aykırı olması vergilendirmeyi etkilememektedir, yasak işlemlerin yapılması halinde de aranan unsurların olayda bulunması banka ve sigorta muameleleri vergisinin ödenmesini gerektirmektedir.²¹⁰

Kanun'un 30. maddesine göre, verginin mükellefi bankalar, bankerler ve sigorta şirketleridir. Başka bir anlatımla, vergiye tabi işlemleri gerçekleştirenlerdir.²¹¹ BSMV'nin mükellefi bankalar, bankerler ve sigorta şirketleri olmakla birlikte; vergi gerçekte bu mükellefler tarafından, hizmet bedeliyle birlikte hizmetlerden yararlananlara (müşterilere) yansıtılmakta; bankalar, bankerler ve sigorta şirketlerinin konumu ise, aracı mükellef²¹² olmaktan ileri gitmemektedir.²¹³

Kanun'un 31. maddesine göre ise verginin matrahı 28. maddede yazılı paraların tutarı olarak ifade edilmiştir. Kambiyo alım ve satım muamelelerinde ise kambiyo satış tutarı verginin matrahını oluşturmaktadır. Vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamamakta ve bu kanunla alınan banka ve sigorta muameleleri vergisi matraha dahil edilememektedir. Örneğin, bankanın komisyon olarak tahsil ettiği bedelin tamamı BSMV için matrah kabul edilir ve hesaplanan bu

---

²⁰⁸ 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Kanunu(Mülga)

²⁰⁹ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.** , s.45.

²¹⁰ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.**, s.47.

²¹¹ Veysi SEVİĞ, “Hangi İşlemler BSMV’ye Tabidir”, **Dünya Gazetesi**, 08.06.2005, (Çevrimiçi), <http://www.muhasibetr.com/makaleler/010/> , 31.10.2009.

²¹² Aracı mükellef, kanuni mükellef olduğu vergiyi başkasına yansıtan kişidir.

²¹³ Nurettin BİLİCİ, **a.g.e.** , s. 268.

tutar BSMV matrahından gider olarak indirilemez. Bu paralar lehe kaldığından ve kurumun geliri sayıldığından aynı zamanda kurumlar vergisinin de matrahını oluşturmakta, bu sebeple çifte vergilemenin söz konusu olduğu ifade edilmektedir.²¹⁴

Gider Vergileri Kanunu'nun 33. maddesinde BSMV'nin oranları hükme bağlanmıştır. BSMV'nin yasal oranı %15 olmakla birlikte bazı işlemler için bu oran farklıdır. 12.06.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4761 sayılı Kanunun 5. maddesiyle yapılan değişiklik uyarınca; “Bakanlar Kurulu, vergi oranını bankalar arası mevduat muameleleri, bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa, para piyasası muameleleri ve banka ve diğer banka ve sigorta muameleleri için ayrı ayrı veya birlikte %1'e, kambiyo muamelelerinde ise sifıra kadar indirmeye ve %15'i aşmayacak şekilde yeniden tespit etmeye yetkilidir” hükmü yer almaktadır.

Aşağıdaki tabloda BSMV'ye tabi işlemler ve oranları belirtilmiştir.

Tablo 6. BSMV'ye Tabi İşlemler ve BSMV Oranları

Açıklama	Oran
1- Bankalar arası mevduat muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden,	%1,00
2-Bankalar ile 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasası muameleleri sonucu lehe alınan paralar üzerinden,	%1,00
3- Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları ile TOKİ, KOİ ve ÖİB tarafından çıkarılan menkul kıymetlerin vadesi beklenmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar üzerinden	%1,00
4- Devlet Tahvili ve Hazine Bonoları ile TOKİ, KOİ ve ÖİB tarafından çıkarılan menkul kıymetlerin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden,	%1,00

²¹⁴ Güneri ERGÜLEN, **Banka ve Sigorta İşlemlerinin Vergilendirilmesi**, T.C.Anadolu Üniversitesi, Afyon İİBF Yayınları, No.267/3, Eskişehir, 1988, s.156. Aktaran: Fatih SARAÇOĞLU, “BSMV Dolaysız Vergi mi?” (Çevrimiçi), http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/Akademik_Calismalar/Makaleler/Makale_18.pdf , 07.04.2009.

5-Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinin geri alım ve satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında lehe alınan paralar üzerinden,(değişiklik 21.07.2007)	%1,00
6-Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinin vadesi beklenilmeksizin satışı nedeniyle lehe alınan paralar üzerinden, (değişiklik 21.07.2007)	%1,00
7-Hububat ürünü alım ve satımına ilişkin olarak, bankaların TMO tarafından 2699 sayılı Umumi Mağazalar kanunu hükümlerine göre düzenlenen makbuz senetlerini teminat olarak gösteren gerçek veya tüzel kişilere kullandıracağı krediler nedeniyle lehe aldıkları paralar üzerinden(değişiklik 10.06.2006)	%1,00
8- Toprak Mahsülleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nce hububat ürünü alım ve satımının finansmanı kapsamında yurtiçi ve yurtdışından kullanılacak döviz ya da TL cinsi krediler nedeniyle bankaların lehe aldıkları paralar üzerinden (değişiklik 10.06.2006)	%1,00
9-Toprak Mahsülleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nce fındık alımlarının finansmanı kapsamında yurtiçi veya yurtdışından kullanılacak döviz ya da TL cinsi krediler nedeniyle bankaların lehe aldıkları paralar üzerinden,(değişiklik 05.05.2007)	%1,00
10-Toprak Mahsülleri Ofisi'nin kırmızı mercimek ithalatı finansmanı kapsamında yurtiçi veya yurtdışından kullanacağı döviz ya da TL cinsi krediler nedeniyle bankaların lehe aldıkları paralar üzerinden,(değişiklik 11.06.2008)	%1,00
11-Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden(değişiklik 01.05.2008)	%0,00
12-Bankalararası Kambiyo muamelelerinde satış tutarı üzerinden(değişiklik 01.08.2002)	%0,00
13-Diğer Banka ve sigorta muamelelerinde lehe alınan paralar üzerinden,	%5,00

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T.Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (13.05.2009)

Gider Vergileri Kanunu'nun 44. maddesine göre ödemekle yükümlü olunan BSMV, vergiye tabi olayın meydana geldiği yer vergi dairesince, 45. maddesinde ise mükelleflerin yazılı beyanı üzerine tarh olacağı belirtilmiştir. Kanunun 47. maddesinin (a) bendine göre ise, bir ay içinde yapılan vergiye tabi işlemler bir beyanname ile ertesi ayın 15. günü akşamına kadar işlemin yapıldığı yer vergi dairesine yatırılmalıdır. Aynı maddenin (e) bendine göre, herhangi bir vergilendirme döneminde, vergiye tabi işlemleri bulunmayan mükelleflerin bu durumu aynı süre

zarfında, vergi beyannamesi ile bildirmelerinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. 48. maddesine göre ise, bankaların beyanname üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergileri beyanname verme süresi içinde ödemek zorunda oldukları hükme bağlanmıştır. Yaptırım ise Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un ilgili maddelerinde yer almaktadır.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun BSMV'den istisna olan işlemlere ilişkin hükümlerin bir bölümü 28. maddenin içerisinde, büyük bir bölümü ise 29. maddesinde belirtilmiştir. Bankalar tarafından aşağıda yazılı muameleler dolayısıyla alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisinden istisna tutulmuştur. Kısa başlıklar halinde uygulama açısından sıklıkla karşılaşılan BSMV'den istisna tutulan işlemlerin bir kaçına değinecek olursak;

- Finansal Kiralama (Leasing) İşlemleri²¹⁵

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde banka ve sigorta şirketlerinin 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu(FKK)'na göre yaptıkları işlemlerin BSMV'ye tabi olmadığı belirtilmiştir. Bu anlamda bankaların Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki işlemleri KDV'ye tabidir ve bu işlemler nedeniyle hesaplanacak olan KDV'nin de beyan edilmesi gerekmektedir. Böylece bankaların finansal kiralama işlemleri dolayısıyla BSMV mükellefi doğmamaktadır.

- Merkezleri Türkiye'de Bulunan Bankaların Vergiden İstisna Edilmiş İşlemleri

29. maddenin (a) bendinde; “merkezleri Türkiye'de bulunan bankaların kendi şube ve ajansları ile veya bu şube ve ajansların birbirleriyle yaptıkları muameleler dolayısıyla tahakkuk eden paralar” ifadesiyle kanuni ve iş merkezi Türkiye'de bulunan yani tam mükellefiyete tabi bankaların genel müdürlüğünün şubeleri ve diğer birimleri ile ya da şube ve birimlerin diğerleri ile yaptıkları işlemlere bağlı

---

²¹⁵ Finansal kiralama işlemlerinin vergisel boyutuna çalışmamızın 3. bölümünde ayrıntılı olarak değinilecektir.

olarak genel müdürlük, şube ya da diğer birimlerin yaptıkları işlemler iç işlem olması nedeniyle BSMV'ye tabi tutulmayacaktır.²¹⁶

Bunun yanında merkezleri Türkiye'de bulunan bankaların yurtdışındaki şubeleri ile yaptıkları işlemler sonucunda alacakları tutarların da vergi dışında kalması gerekecektir. Ayrıca, merkezi Türkiye'de bulunan bankaların yabancı sermayeli ya da yerli sermayeli olmasının önemi bulunmayıp, aranan şart merkezin bulunduğu yer açısından olacaktır.²¹⁷

- Merkezleri Türkiye Dışında Bulunan Bankaların Vergiden İstisna Edilmiş İşlemleri

29. maddenin (b) bendinde merkezleri Türkiye dışında bulunan bankaların Türkiye'de mevcut şube ve ajanslarının birbirleriyle yaptıkları muameleler dolayısıyla tahakkuk eden paraların vergilendirilmeyeceği belirtilmiştir. Bu düzenleme (a) bendinin yabancı bankalar için öngörülen şekli olup, aynı tüzel kişilik içerisinde yapılan para hareketlerinin lehe alma anlamını taşıyamayacağı esasına dayanmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, istisnanın Türkiye'deki şubeler arasında gerçekleştirilecek işlemleri kapsamıdır. Bu nedenle yabancı bankanın şubesinin, genel müdürlüğünden ya da yurt dışındaki diğer şubelerden lehe alacağı tutarlar üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi ödenmesi gerekmektedir.²¹⁸

---

²¹⁶ Nedim TÜRKMEN, "Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nden İstisna Edilen İşlemler", **İSMMMO Yayın Organı Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:36, s.36.

²¹⁷ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.**, s.310-311.

²¹⁸ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.**, s.312.

- Vergiden İstisna Edilmiş Esham ve Tahvil Gelirleri

Maddenin (c) bendinde hususi kanunlarla her türlü vergiden istisna edilmiş olan esham ve tahvilleri, faiz, temettü ve ikramiyeleri ile Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinden elde edilen faiz gelirleri²¹⁹, BSMV’den istisna edilmiştir. Bu düzenlemenin temel amacı, devlet iç borçlanma senetlerinin yatırımcı açısından cazip hale getirilmesidir. İstisna, hisse senetleri ile borçlanma temelini içeren tahvilleri kapsamakta ve bunlardan elde edilecek gelirler nedeniyle, bunları elde edenler BSMV mükellefi oldukları halde vergiyi ödememeleri esasını getirmektedir.²²⁰

- Bankaların Müşterileri Adına Yaptıkları İşlemler

29. maddenin (d) bendine göre, bankaların müşterileri nam ve hesabına başka şahıs ve müesseselere yaptırdıkları hizmetler mukabili olarak aldıkları ve aynen mezkur şahıs veya müesseselere ödedikleri paralar, BSMV’den istisnadır.

Getirilen bu düzenlemenin temel amacı olarak yapılan bankacılık faaliyetlerinin içerisinde yer alan ancak bankalar tarafından yapılmamakla birlikte başkalarına yaptırılarak müşterilerin yararına sunulan hizmet bedellerinin bankaca alınmamasına bağlı olarak vergilendirilmemesi ve maliyetin artmaması şeklinde açıklanmaktadır. Bu istisnanın uygulanabilmesi için iki şart gereklidir. Birincisi hizmetin müşteri nam ve hesabına yapılması ikincisi ise, müşteriden alınan paranın aynen, üzerine bir ilave yapılmaksızın hizmeti ifa edene aktarılmasıdır.²²¹ Örnek olarak senetlerin protesto ücretleri verilebilir; bankalar vadesinde ödenmeyen iskonto veya tahsil senetlerinin protesto edilmesi üzerine buna ait masrafı, senedi veren müşteriden tahsil etmektedirler. Tahsil senetlerinin protesto edilmesi müşteri nam ve hesabına yapıldığından senedi verenden masraf karşılığı adıyla alınarak birebir

---

²¹⁹ 28.03.2007 tarihli ve 5615 sayılı Kanunu’nun 17. maddesiyle bu bende “ikramiyeleri” ibaresinden sonra gelmek üzere “ile Merkez Bankasınca ihraç edilen likidite senetlerinden elde edilen faiz gelirleri,” ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir.

²²⁰ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s.312.

²²¹ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s.316.

notere ödenen paralar bu istisnanın kapsamındadır.²²² Bu istisnanın dışında özellikle ekspertiz incelemeleri, müşteri adına depo tutulması ve telefon ücretleri gibi uygulamalara da rastlanılmaktadır.²²³

Değerleme ya da ekspertiz işlemi banka yapısı içinde gerçekleştiriliyorsa bu ekspertiz işlemi karşılığı olarak bankaca alınan ekspertiz ücreti ya da komisyonları BSMV'ye tabidir. Ancak, banka bu değerlendirme ya da ekspertiz işlemlerini banka dışında bir kişi ya da şirkete yaptırıyor, bu işlem için aldığı parayı aynen bu işlemi yaptırdığı kişi ya da şirkete aktarıyor ise, burada bu işlem için alınan para üzerinden BSMV hesaplanması gerekmeyecektir.²²⁴

Ransenyiman ücreti ise, bankaların müşterilerin ticari durumu hakkında bilgi toplaması karşılığında aldığı ücret olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmeti başka banka ya da kurum aracılığıyla sağlamış ve müşteriden alınan para bu banka ya da kuruma aktarılmış ise konu, 6802 sayılı Kanun'un 29/d maddesine gireceğinden, BSMV söz konusu olmayacaktır.²²⁵

- Sınai İşletmelerden Sağlanan Karlar

Maddenin (e) bendinde, bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerinin tamamı kendilerine ait veya iştirakleri bulunan sınai işletmelerden sağladıkları karların BSMV'den istisna edileceği belirtilmiştir.

- Banka, Banker ve Sigorta Şirketlerinden Sağlanan Karlar

Maddenin (f) bendinde bankaların, bankerlerin ve sigorta şirketlerinin sermayelerine iştirak ettikleri banka, banker ve sigorta şirketlerinin bu kanuna göre banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi muamelelerden doğan karlarının, BSMV'den istisna olduğu hükme bağlanmıştır. Bu madde ile banka, banker ve

²²² Ahmet EROL, **a.g.e.** , s.358.

²²³ Nedim TÜRKMEN, **a.g.m.** , s.38.

²²⁴ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s.357.

²²⁵ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s.358

sigorta şirketlerinin sınav işletmelerinden sağladıkları karların yanı sıra sermayesinin tamamına ya da bir kısmına sahip oldukları banka, banker ve sigorta şirketlerinin Gider Vergileri Kanunu kapsamındaki banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi muamelelerden oluşan karları üzerinden vergi ödenmemesi ifade edilmektedir.

Bu istisna ile mükerrer vergilemenin önlenmesi amaçlanmaktadır. Zaten BSMV'ye tabi tutulmuş işlemlerden elde edilen kar paylarının bir kez daha bu vergiye tabi tutulmasının vergileme mantığına aykırı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.²²⁶

- Sigorta İşlemlerine İlişkin İstisna

Maddenin (i) bendinde emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları,(hayat sigortalarında ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet ve tehlikeli hastalıklar teminatlarının da ek teminat olarak verildiği sözleşmeler dahil) ve sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yapılan sigortalarda(değişiklik 06.03.2007) sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar, hükmü yer almaktadır.

- Mükerrer Sigorta ve Retrosesyon İşlemleri İstisnası

Maddenin (j) bendinde mükerrer sigorta²²⁷ muameleleri ile retrosesyon²²⁸ muameleleri dolayısıyla alınan prim, komisyon vesair paralar BSMV istisnası kapsamına alınmıştır.

---

²²⁶ Nedim TÜRKMEN, **a.g.m.** , s.38.

²²⁷ Reasürans; bir sigorta şirketinin sigorta ettiği şeyi başka bir sigorta şirketine sigorta ettirmesidir. Bkz. Orhan HANÇERLİOĞLU, **a.g.e.** , s.217.

²²⁸ Retrosesyon reasüransın reasüransıdır. Reasürans yoluyla kabul edilen işlerin, tekrar reasüre edilmesidir. Reasüre edilmiş risklerin devri retrosesyon olarak adlandırılmakta, bu şekilde iş kabul eden reasürans şirketine ise, retrosesyoner denilmektedir. Bkz. (Çevrimiçi) , <http://www.tsrb.org.tr/tsrb/Sigorta/Reasürans/Reasürans+tanımları/> , 05.12.2009.

Bu işlemlerin BSMV'den istisna edilmesi ile mükerrer vergilemenin önlenmesi amaçlanmıştır. Sigorta şirketince müşteriden alınan primler BSMV'ye tabi olduğundan bahsedilen primler daha önce vergilendirilmiş olmaktadır.

- Esnaf ve Sanatkarlara Verilen Kredilere İlişkin İstisna

Maddenin (m) bendinde Türkiye Halk Bankası'nın ihtisas kredileri kapsamında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerine verdiği krediler ya da bu işletmelerin dış ticaret işlemlerine yaptığı aracılık hizmetleri dolayısıyla aldığı paralar ile Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatiflerinin kefaleti altında esnaf ve sanatkarlara verdiği krediler dolayısıyla alınan paralar ve bu kooperatiflerin ortaklarından masraf karşılığı adıyla aldığı paraların Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine tabi olmadığı hükmedilmiştir. Düzenlemeye göre, istisnanın hem Halk Bankası'na hem de kooperatifin işlemlerine uygulanabilmesi, verilen kredinin kooperatifin kefaletini taşıması şartına bağlıdır.

- Mevduat Toplamayan Bankalara İlişkin İstisna

Maddenin (n) bendinde mevduat toplamayan bankaların açmış oldukları yatırım kredileri dolayısıyla kendi lehlerine aldıkları paraların BSMV'den istisna edileceği düzenlenerek maddeye 2447 sayılı Kanun ile eklenmiştir. Yapılan bu değişikliğin amacı, sadece kredi veren ve temelinde yatırımları destekleyen yatırım ve kalkınma bankaları ve bunlardan kredi kullananların maliyetlerinin düşürülmesine yöneliktir.²²⁹

- Zorunlu Döviz Devirlerine İlişkin İstisna

Maddenin (o) bendi ile bankaların, yetkili müesseselerin, özel finans kuruluşlarının ve PTT'nin Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki Kararlar ve bu

---

²²⁹ Ahmet KIRMAN, **a.g.e.** , s.328.

kararlara dayanılarak çıkarılan tebliğlere göre Merkez Bankasına yapacakları zorunlu, döviz ve efektif devirleri BSMV’den istisna edilmiştir.

- Arbitraj İşlemlerine İlişkin İstisna

4008 sayılı Kanun’un 35. maddesiyle 6802 sayılı Kanunu’nun 29. maddesine eklenen (p) bendi ile 01.08.1994 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere arbitraj muameleleri ve bu muameleler sonucu lehe alınan paralar istisna kapsamına alınmıştır.²³⁰ Arbitraj ile ilgili olarak TCMB’nin terimler sözlüğünde, “*herhangi bir menkul kıymetin, dövizin veya malın bir piyasadan alınıp diğer bir piyasada satılarak(kıymetler birbiri ile değiştirilerek) risksiz bir şekilde kar edilmesi işlemidir. Arbitraj işlemleri piyasalar arasındaki fiyat farklılıklarının azalmasına yol açar. Günümüzde iletişim teknolojisinin artması ve bilgiye ulaşma maliyetinin düşmesi ile piyasalar arası fiyat farklılığı son derece düşük olmakta, ortaya çıkan farklılıklar anlık olarak bu tür işlemlerle ortadan kalkmaktadır.*”²³¹ şeklinde ifade edilmektedir.

Finansal fon değerlendirme yöntemlerinden biri olan arbitraj; kambiyo kısıtlamaları bulunmayan ülkelerin borsalarında, kote edilen döviz kurları arasındaki farklılıklardan yararlanarak kazanç sağlamak amacıyla bir paranın ucuz olduğu piyasadan alınıp, pahalı olduğu piyasada satılması işlemidir.²³²

Arbitraj işlemi her zaman piyasalar arasındaki kur farklarından yararlanmak amacıyla gerçekleştirilmez. Kimi zaman da döviz dönüştürüm amacıyla arbitraj işlemine başvurulmaktadır. Yöntem ve biçimi ne olursa olsun arbitraj işlemi bir döviz satış işlemidir.²³³ Bu bakımdan döviz değişiminin bu şekilde yapılması Borçlar Kanunu uyarınca da satış niteliği taşımakta ve kambiyo gider vergisinin ödenmesini gerekli kılmaktadır. Ancak istisnanın varlığı sebebiyle arbitrajlar için kambiyo gider

²³⁰ Nedim TÜRKMEN, **a.g.m.** , s. 39.

²³¹ (Çevrimiçi) http://www.tcmb.gov.tr/yeni/gen_sek/sozluk.htm#arbitraj , 01.09.2009.

²³² Ahmet EROL, “Arbitraj İşlemlerinin Vergilendirilmesi” , **Mükellefin Dergisi**, Sayı:56, Ağustos 1997, s.13.

²³³ Ahmet EROL, **a.g.m.** , s.13.

vergisi uygulanmayacaktır.²³⁴ 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'na göre, kambiyo alım satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarı bu verginin matrahı kabul edilerek kambiyo muamelelerinde uygulanacak BSMV oranı, matrahın %0,1'i olarak düzenlenmiştir. Ancak 2008/13459 sayılı BKK²³⁵ ile kambiyo işlemlerinde daha önce %0,1 oranında uygulanan BSMV oranı 01.05.2008 tarihinden itibaren(bu tarih de dahil) bankalar ve döviz büfeleri tarafından yapılacak döviz satışlarında artık bu vergi sıfır oranında uygulanacak ve bu sebeple döviz satışlarında söz konusu vergi hesaplanmayacaktır.²³⁶

- Konut Kredileri Nedeniyle Alınan Paralara İlişkin İstisna

29. maddeye yapılan ekleme ile (r) bendine göre; kooperatifler aracılığı ile Başbakanlık Toplu Konut İdaresi ve bankalar tarafından açılan konut kredileri dolayısıyla lehe alınan paralar, ifadesiyle toplu konut yapımını teşvik eden ve maliyetleri düşürme amaçlanmaktadır. Düzenlemedeki temel şart, kredilerin kooperatifler aracılığı ile kullandırılmasıdır. Kredi ile bağlantılı olmak kaydıyla lehe alınan paralar üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi ödenmesine gerek olmayacaktır.²³⁷

Bahsedilen istisna yalnızca kooperatifleri kapsamaktadır. Bu nedenle ilgili mali kurumlar tarafından kooperatifler dışında açılan her türlü konut kredileri nedeni ile lehe alınan paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir. Dolayısıyla bir gerçek kişinin, bir bankadan aldığı konut kredisi nedeni ile BSMV ödemesi gerekmektedir.²³⁸

---

²³⁴ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s. 334.

²³⁵ 2008/13459 sayılı BKK 15.04.2008 tarihli ve 26848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

²³⁶ Veysi SEVİĞ, "Kambiyo İşlemlerinde BSMV Sıfıra İndirildi", (Çevrimiçi), http://www.resulkurt.com/artikel.php?artikel_id=522 , 31.10.2009.

²³⁷ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s. 338.

²³⁸ Fazıl AYDIN, "Konut Kredilerinde Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Damga Vergisi ve Harçlar Kanunu Uygulaması", **Vergi Sorunları**, Sayı:212, Mayıs 2006, s.29.

- Konut Finansmanına İlişkin İşlemler

5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun²³⁹, un 30. maddesi ile Gider Vergileri Kanunu'nun Banka ve Sigorta Muameleleri ile ilgili hükümleri çerçevesinde 29. maddesinde yapılan değişikliklerle;

-Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları, sağlık sigortaları ile ihracata ait nakliyat sigortalarında ve Sermaye Piyasası Yasası'nın 38/A maddesinin 1.fikrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yapılan sigortalarda sözleşme ve poliçe üzerinden alınan paralar,

-Bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve ipotek finansmanı kuruluşlarının kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılması sonucu kendi lehlerine kalan paralar,

-İpotek finansmanı kuruluşlarının, konut finansmanı kuruluşlarının ve konut finansmanı fonlarının, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanı kapsamında yaptıkları tüm işlemler dolayısıyla lehe alınan paralar, BSMV'den muaf tutulmuştur.

Yapılan bu değişiklikler sonucunda konut finansmanı kuruluşları tarafından tüketicilere, konut edinmeleri amacıyla konut finansmanı kapsamında kullanılan kredilere ilişkin lehe alınan paralar BSMV'den istisna edilmiştir.²⁴⁰

2.4.3. KAYNAK KULLANIMINI DESTEKLEME FONU (KKDF)

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilmesi ve ihtisas kredilerinde

²³⁹ 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun 06.03.2007 tarihli ve 26454 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁴⁰ Veysi SEVİĞ, "Konut Finansmanında BSMV İstisnası", 24.04.2007 (Çevrimiçi), http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=65498&ForArsiv=1, 31.10.2009.

kredi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla 1211 sayılı TCMB Kanunu²⁴¹,na dayanılarak TCMB nezdinde oluşturulmuş bir fondur. 88/12944 sayılı KKDF Hakkındaki Karar²⁴² ile yürürlüğe girmiş, 4684 sayılı Kanun²⁴³,un Geçici 3/a maddesi ile KKDF uygulamasının devamı hükmüne bağlanmıştır.²⁴⁴ Bu yasa hükmüne göre;

“Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kesintileri, bu konuda yeni bir düzenleme yapılncaya kadar yürürlükten kaldırılan hükümlere göre tahsil edilmeye devam olur ve doğrudan genel bütçeye gelir yazılmak üzere hazine hesaplarına intikal ettirilir. Kesinti oranlarını sıfıra kadar indirmeye veya onbeş puana kadar yükseltmeye veya kesintiyi tümüyle kaldırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Bu kesintiler vergi kanunlarındaki tahakkuk ve tahsilat hükümlerine göre takip edilir.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonundan ihtisas kredilerine ödenmesi gereken destekleme primleri nedeniyle bankalara ödenmemiş birikmiş borçlar, Hazinesin görev zararı borcu olarak kabul edilir ve bu borçların tasfiyesine ilişkin hükümler çerçevesinde işlem yapılır.” denilmektedir.

Fon’un yönetimi başlarda T.C. Merkez Bankası’na verilmiş iken daha sonra Banka bu mükellefiyeti Maliye Bakanlığına devretmiş ve eski Gelirler Genel Müdürlüğü konuya sahip çıkmayı ve yayımladığı bir genelge ile fonun tahakkuk ve tahsilinden sorumlu bankaları mükellef tutarak kesilen KKDF’lerin her ay bir beyanname ile bağlı buldukları vergi dairesine bildirmelerini ve fonları beyanname verme süresi içinde ödemelerini düzenlenmiştir.²⁴⁵

²⁴¹ 1211 sayılı TCMB Kanunu 26.01.1970 tarihli ve 13409 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁴² 88/12944 sayılı Kaynak Kullanımını Destekleme Hakkındaki Karar 07.06.1988 tarihli ve 19835 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁴³ 4684 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükümündeki Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 03.07.2001 tarihli 24451 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁴⁴ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s.188.

²⁴⁵ Selahattin TUNCER, “Türkiye’de Finansal Kesimin Vergilendirilmesi” s.5. (Çevrimiçi), <http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimin%20Vergilendirilmesi.pdf> , 20.05.2009.

Bu Fon'un amacı bazı kredi işlemleri üzerinden yapılacak kesintilerin bir havuzda toplanması ve daha sonra da ihtisas kredilerine ödenecek olan primlere bu fondan destek sağlanması şeklinde ifade edilmektedir. Yatırımların yönlendirilmesi ve ihtisas kredilerinin maliyetlerinin düşürülebilmesi için kurulan ve kaynakları kredilerden yapılan kesintilerle oluşan KKDF, zamanla kısa vadeli sermaye hareketlerinin kontrolünde bir araç olarak kullanılmıştır.²⁴⁶ KKDF uygulamada kredi kullananlar tarafından katılan bir kesintidir.²⁴⁷ Fon kesinti oranları zaman içinde değişiklikler geçirmekle birlikte KKDF, tüketici kredilerinde, yurt dışından sağlanan kredilerde, kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerinde kredi kullanıcılarına ayrı bir yük getirerek kredi maliyetlerini artırıcı bir unsur olmaktadır.²⁴⁸ Güncel KKDF oranları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 7. KKDF Kesintisine Tabi Krediler ve Uygulanacak KKDF Oranları

	15.08.2004 Öncesi	15.08.2004 Sonrası	16.03.2009 Sonrası
1-Bankalarca ve finansman şirketlerinde kullanılan			
-Tüketici kredilerinde(Gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla kullanılan krediler) ²⁴⁹	%10	%15	%10 ²⁵⁰
-Diğer Kredilerde	%3	%0	%0
2-Bankalar ve finansman şirketlerinin yurtdışından sağladıkları kredilerde	%0	%0	%0
3-Bankalar ve finansman şirketleri dışında Türkiye'de yerleşik kişilerin yurtdışından	%3	%3	%3

²⁴⁶ Zeynep Ada EROĞLU, **Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti**, BDDK MSPD Çalışma Raporları: 2001/5, Temmuz 2001, s. 8.

²⁴⁷ Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri, **a.g.e.**, s. 29.

²⁴⁸ Selahattin TUNCER, **a.g.m.**, s.5.

(Çevrimiçi), <http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimin%20Vergilendirilmesi.pdf>, 20.05.2009.

²⁴⁹ Tacir veya esnaf sayılmayı gerektiren faaliyette bulunmayan gerçek kişilere; ticari araç, dükkan, işyeri, iş hanı vb. nitelikteki taşınır veya taşınmaz edinmeleri amacıyla kullanılan krediler, bu taşınır veya taşınmazların işletme aktifine kaydedilmesi durumunda “diğer krediler” sınıfına dahil edilecektir.

²⁵⁰ 16.03.2009 tarihli ve 27171 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/14803 sayılı BKK ile bankalarca ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde KKDF oranı %15’den %10’a indirilmiştir.

sağladıkları kredilerde			
4-Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta	%3	%3	%3

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T.Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (13.05.2009)

İhracatın finansmanı için Türk Lirası veya döviz olarak kullandırılan krediler ile Türkiye’de yerleşik kişilerin yurt dışından ihracatın finansmanı için sağlayacağı kredilerde (İhracatı Teşvik Belgesi, Dahilde İşleme İzin Belgesi²⁵¹ ve vergi, resim ve harç istisnası belgesine bağlanmış ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanında kullandırılanlar dahil) ve İhracatı Teşvik Belgesi ile Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline göre yapılan ithalatta yukarıdaki oranlar %0 olarak uygulanmaktadır.²⁵²

Kaynak kullanımı destekleme fonundan istisna edilmiş krediler Ek.1’de belirtilmekle birlikte, KKDF’nin nasıl hesaplandığı aşağıdaki tabloda düzenlenmiştir.

Tablo 8. KKDF’nin Hesaplanması

Türk Lirası Kredileri	Tahakkuk eden faizler üzerinde hesaplanır.
Döviz Endeksli ve Diğer Endeksli Krediler ²⁵³	Taksit tutarı içindeki anaparanın kur farkı veya endeks farkı ile dönem faizinin cari kurdan Türk Lirası karşılığı veya fark faizinin (spread) toplam tutarı üzerinden hesaplanır. Döviz endeksli taksitli kredilerde taksit tutarı içindeki anapara kur farkının hesaplanmasında, taksit ödeme tarihindeki cari kur ile kredinin kullandırıldığı tarihteki kur arasındaki fark esas alınır.

²⁵¹ Dahilde İşleme İzin Belgesi Dış Ticaret Müsteşarlığınca düzenlenen gümrük muafiyetli ithalat ve/veya yurtiçi alımlara imkan sağlayan belgedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali TAŞPOLAT, **a.g.e.**, s.58.

²⁵² Ercan ALPTÜRK, “Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu ile Destekleme ve Fiyat İstikrarı Fonunun Özellikleri”, **E-yaklaşım**, Haziran 2005, Sayı:23. (Çevrimiçi) , http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005066681.htm#_ftn1, 17.12.2009.

Bkz. 08.08.2001 tarihli ve 24487 sayılı Resmi Gazete.

²⁵³ Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkında 2008/14420 sayılı BKK 30.12.2008 tarihli ve 27096 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 14.01.2009 tarihli KKDF-1/2009-1 sayılı sirkülerde döviz endeksli kredilerde fon kesintilerinin nasıl hesaplanacağına ilişkin hükümler yer almaktadır. Metninin tamamı için bkz. (Çevrimiçi) , <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1079&uid=Leyz7EtqCd7u772i&type=sirkuler> , 20.12.2009.

Döviz Kredileri	Kredi tutarı üzerinden, kredinin kullandırıldığı tarihte hesaplanır.(TCMB döviz alış kuru uygulanır.)
Vadeli İthalat İşlemlerinde	Gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce, ithalat bedeli üzerinden hesaplanır. (TCMB döviz alış kuru uygulanır.)

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T. Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (13.05.2009)

2.4.4. DAMGA VERGİSİ

Damga Vergisi kişilerin kendi aralarında ya da devletle yaptıkları hukuki işlemlerde düzenledikleri belgeler ya da kağıtlar üzerinden ödedikleri mali yükümlülüklerdir.²⁵⁴

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu(DVK)²⁵⁵, nun hükümleri kapsamında taraflarca düzenlenen ve imza edilen kağıtlar üzerinden damga vergisi hesaplanmaktadır. Buna göre, damga vergisinin konusu, bazı hukuki ve ticari nitelikteki belgeler; vergiyi doğuran olay, bu belgelerin düzenlenmesi ve imzalanması; vergi yükümlüsü ise, söz konusu belgeleri imza edenlerdir.²⁵⁶

DVK'nun 1. maddesinde verginin konusunun kanuna bağlı (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlardan oluştuğu belirtilmiştir. Kağıtlardan damga vergisi, bu tabloda yazılı nispet ve miktarlarda alınmaktadır. Damga Vergisine tabi kağıtlar çalışmamızın sonunda yer alan Ek.2.'de belirtilmiştir.

Bu kanundaki kağıtlar teriminin, yazılıp imzalanmak ya da imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat ya da belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamlarda ve elektronik veri oluşturan belgeleri ifade ettiği hüküm altına

²⁵⁴ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s.433.

²⁵⁵ 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu 11.07.1964 tarihli ve 11751 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁵⁶ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.**, s. 381.

alınmıştır. Söz konusu kağıtların sadece düzenlenmiş olmaları yeterli olmayıp hukuki sonuçlar yaratacak biçimde ilgili yerlere ibraz edilmeleri de gerekmektedir.²⁵⁷

Yabancı ülkelerde ve Türkiye'deki yabancı elçilik ve konsolosluklarda düzenlenen kağıtlar ilke olarak damga vergisine tabi değildir.²⁵⁸ Yine DVK'nun 1. maddesinde söz konusu kağıtların; Türkiye'de resmi dairelere ibraz edildiği, üzerine devir veya ciro işlemleri yürütüldüğü, herhangi bir surette hükümlerinden yararlanıldığı takdirde damga vergisine tabi olacağı hüküm altına alınmıştır.

DVK 2. maddesinde belirtildiği üzere ekli (1) sayılı tabloda gösterilen vergiye tabi kağıtların uzatılmasına, değiştirilmesine, devrine veya bozulmasına ilişkin mektup ve şerhler de damga vergisine tabidir.

Damga vergisinin mükellefi DVK'nun 3. maddesi uyarınca kağıtları imza edenlerdir. Resmi dairelerle kişiler arasındaki işlemlere ait kağıtların Damga Vergisi'ni kişiler ödemektedirler.

Damga vergisinin ödenmesinde esas kural kağıda imza atanların verginin mükellefi olmasıdır. Ancak taraflar aralarında anlaşarak vergi yükünün taraflardan birinin üstlenmesine karar verebilirler. Burada bankalar vergi sorumlusu olarak, damga vergisi ödenmemiş veya noksan ödenmiş kağıtları, vergi ve cezası ödenmedikçe işleme koyamazlar. Vergi ve cezası ödenmeden bu kağıtları işleme koyan bankadan, kağıdın mükelleflerinden alınacak ceza miktarınca ayrıca ceza alınacaktır.²⁵⁹

DVK'nun 5. maddesine göre, bir nüshadan fazla olarak düzenlenen kağıtların her nüshası ayrı ayrı, aynı miktar veya nispette, 6. maddesinde ise, bir kağıtta toplanan akit ve işlemlerin birbirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde; akit ve işlemlerde en yüksek vergi oluşmasını gerektiren akit veya işlemin damga

---

²⁵⁷ Şerafettin AKSOY, **a.g.e.** , s.383.

²⁵⁸ Ahmet EROL, **a.g.e.** , 142

²⁵⁹ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s.142.

vergisine tabi olduğu hükmedilmiştir. Ancak birden fazla birbirinden farklı sözleşme varsa her bir sözleşmenin ayrı ele alınacağı belirtilmiştir.

Kanunun 24. maddesinde ise, birden fazla kişi tarafından imza edilen kağıtlara ait vergi ve cezanın tamamından imza edenlerin müteselsilen sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

DVK'nun 10. maddesinde vergileme ölçüleri nispi veya maktu olarak belirtilmiştir. Buna göre, nispi vergide kağıtların nevi ve mahiyetlerine göre, bu kağıtlarda yazılı belli para, maktu vergilerde kağıtların mahiyetleri esas alınmaktadır. Maktu vergilemede kağıtta imza sayısı kadar vergi alınırken, nispi vergilemede kağıdın içerdiği para üzerinden hesaplanan vergi, imza sayısına bölünür ve her bir imza kendi payından sorumlu olmaktadır.²⁶⁰

DVK'nun 12. maddesine göre, yabancı para üzerinden düzenlenen kağıtlarda düzenlenme tarihindeki TCMB döviz satış kuru esas alınarak damga vergisi matrahı hesaplanacaktır.

Damga vergisinde vergilendirme dönemi bir aydır. Bankalar bir ay içerisinde hesapladıkları damga vergisini ertesi ayın 20. günü akşamına kadar vergi dairesine beyanname ile bildirerek ve 26. günü akşamına kadar ödemeleri gerekmektedir.

Bankalarca ödenen damga vergisi tutarları kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır. Damga vergilerinin müşterilerden tahsil edilmesi durumunda damga vergisi tutarı üzerinden %5 BSMV hesaplanması gerekmektedir.²⁶¹

Damga vergisinden istisna tutulan kağıtları ve işlemleri ele alırsak;

---

²⁶⁰ Selami ŞENGÜL, **Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, İmaj Yayınevi, Ekim 2002, s. 105.

²⁶¹ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s. 152.

488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nda bazı kağıtlar Damga Vergisi'nden istisna edilmiş ve istisna edilen kağıtlar (2) sayılı tabloda 5 grup halinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir;

1. Resmi işlerle ilgili kağıtlar,
2. Öğrenciler ve askerlerle ilgili kağıtlar,
3. İşçiler, çiftçiler ve göçmenlerle ilgili kağıtlar,
4. Kurumlarla ilgili kağıtlar,
5. Ticari ve medeni işlerle ilgili kağıtlar

Burada çalışmamızın konusu itibariyle uygulama açısından sık rastlananlara aşağıda değinilecektir.²⁶²

1. Hisse senetleri,
2. Her türlü tahvillerin temettü ve faiz kuponları

3. Bankalar arasında, bankanın taraf olduğu veya bankalar aracılığıyla yapılan, belirli bir vadeden önce belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte, ekonomik veya finansal göstergeye dayalı olarak düzenlenenler de dahil olmak üzere, para veya sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve döviz alma, satma, değiştirme hak ve/veya yükümlülüğünü veren vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen diğer kağıtlar. (Futures sözleşmeleri (vadeli işlem), forward (alivre işlem) sözleşmeleri, options (opsiyon) sözleşmeleri, swap (takas) sözleşmeleri, repoters repo sözleşmeleri, vb.)

4. Kambiyo senetleri ve kambiyo senetlerine benzeyen senetler üzerine konulan aval ve kefalet şerhleri ile bu mahiyetteki diğer şerhler. (Bono, poliçe, çek, konşimento vb.)

---

²⁶²İlgili Vergi Mevzuatı, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Eğitimi çalışmasından faydalanılmıştır.

5. DVK'nun ekli (2) sayılı tablonun IV-Ticari ve medeni işlerle ilgili kağıtlar başlıklı bölümünde yer alan ve 5035 sayılı kanun ile değişen ve 02.01.2004 tarihinden geçerli olmak üzere bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslar arası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve geri ödenmesi amacıyla düzenlenecek kağıtlar ile bu kağıtlar üzerine konulacak şerhler.(kredi kullanımları hariç) damga vergisinden istisna edilmiştir. (Genel kredi sözleşmeleri, teminat mektupları, akreditif küşat mektupları, ipotek sözleşmeleri, rehin sözleşmeleri, temliknameler, bankacılık hizmetleri sözleşmeleri, rehin-blokaj taahhütnameleri, tüketici kredi sözleşmeleri, vb.)

Burada ihracat kredisi, yatırım kredisi, konut kredisi ve benzeri herhangi bir kredi ayırımına gidilmeksizin, bankalar, yurtdışı kredi kuruluşları ve uluslar arası kurumlarca kullanılan tüm krediler ile ilgili düzenlenen kağıtlar ve bu kağıtlar üzerine konulan şerhler istisna kapsamına alınmıştır. Ancak bu kredilerin kullanımları istisna kapsamına alınmamıştır. Kredilerin kullanımları hariç ifadesi ise, kredi temin edilmesinden sonra değişik amaçlar ile kullanılması sırasında bu tutarın kullanımı ile bağlantılı olarak düzenlenmesi muhtemel kağıtları kapsamaktadır.²⁶³

6. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunu'nun 10. maddesi çerçevesinde tüketici finansman şirketlerince kullanılacak tüketici kredilerin temini ve geri ödenmesi amacıyla düzenlenecek kağıtlar ile bu kağıtlar üzerine konulacak şerhler.(kredilerin kullanımları hariç)

Söz konusu kanunda kredi kullanımları hariç ibaresi, kredinin temin edilmesinden sonra değişik amaçlarla kullanılması sırasında bu tutarın kullanımı ile bağlantılı olarak düzenlenmesi muhtemel kağıtları kapsamaktadır. Örneğin, bir taşıt kredisinin temininden sonra bu kredi ile satın alınan taşıtla ilgili alıcı ve satıcı arasında düzenlenen sözleşme ve benzeri kağıtlar vergiye tabi olacaktır.²⁶⁴

7. Kredi kartı üyelik sözleşmeleri.

---

²⁶³ Fazıl AYDIN, **a.g.m.**, s. 30.

²⁶⁴ Mustafa ÇİÇEK, **a.g.e.**, s.18.

8. Türkiye Halk Bankası'nın, esnaf kefalet ve küçük sanat kooperatifleri ve ortakları ve bu kooperatiflerin kendi ortakları ile münasebetlerinde tanzim olunacak borç senetleri, borç ödeme makbuzları, ipotek ve rehin senetleri. (Bu istisna sadece Halk Bankasına verilmiştir.)

9. Döviz kazandırıcı faaliyetlere ilişkin işlemlerle ilgili düzenlenen kağıtlar, Damga Vergisinden istisna edilmişlerdir.

Ayrıca, SerPK'nun 40. maddesine göre, borsalarda işlem gören ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri damga vergisinden muaftır.²⁶⁵

DVK'nun mükerrer 30. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulu, Sermaye Piyasası Kanunu'nun uygulanması ile ilgili olarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından düzenlenmesi öngörülen kağıtların tabi olduğu damga vergisi nispetini sıfıra indirmeye, indirilen nispeti yasal seviyesine kadar çıkarmaya ve nispetler dahilinde kağıtlar itibarıyla farklı nispetler tespit etmeye yetkili kılınmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından sıfır nispeti uygulanacak olan kağıtlar 3 grupta toplanmış bulunmaktadır. Buna göre,²⁶⁶

- Sermaye piyasası araçlarının halk satışında; halka arzedenerler ile aracı kurum veya bankalar arasında aracılık faaliyeti ile ilgili olarak düzenlenecek sözleşmeler,
- Menkul kıymetlerin geri alma taahhüdü ile satım ve geri satma taahhüdü ile alım işlemleri nedeniyle düzenlenecek taahhütnameler, sözleşmeler,
- Varlığa dayalı menkul kıymet ihraçları ile ilgili aracılık sözleşmeleri, saklama sözleşmeleri, vekalet sözleşmeleri ve temlik sözleşmeleri, sıfır oranında damga vergisine tabi bulunmaktadır.

---

²⁶⁵ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.** , s.105.

²⁶⁶ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.** , s.105.

Ayrıca diğ er bazı kanunlarda Damga Vergisi'nden istisna tutulan kağıtlar düzenlenmiştir.²⁶⁷

-4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve bazı kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde değışiklik yapılmasına dair kanun uyarınca yapılan özelleştirme işlemleri nedeniyle düzenlenen kağıtlar,

-3996 sayılı kanun uyarınca Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet modelleri kapsamında düzenlenen ve damga vergisinden müstesna tutulan kağıtlar,

-3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu uyarınca, (mevduat kabul etmeyen bankalarca gerçekleştirilen) finansal kiralama işlemlerine ilişkin düzenlenen kağıtlar,

-Teşvik mevzuatı uyarınca damga vergisinden istisna tutulan kağıtlar, (bu istisnaların takip zorunluluğı bulunmaktadır.)

2.4.5. KATMA DEĞER VERGİSİ (KDV)

Katma Değer Vergisi, mal ve hizmet harcamaları üzerinden alınan vergilerin en gelişmiş ve modern türüdür.²⁶⁸ 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu²⁶⁹,nun uygulaması 1 Ocak 1985 tarihinde başlamıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle, bu tarihe kadar uygulanan; 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu kapsamındaki veya dışındaki diğ er tüketim vergilerinin tamamı uygulamadan kalkmıştır.²⁷⁰

KDV'nin konusu Türkiye'de ticari, sınai, zirai ve mesleki faaliyetler çerçevesinde yapılan mal teslimleri, hizmet ifaları ile her türlü mal ve hizmet ithalatıdır. KDV Kanunu'nun 1. maddesinde ayrıca bir kısım teslim ve hizmetler de kanunda tek tek sayılmak suretiyle belirlenmiştir. Bununla birlikte bankacılık ve sigortacılık hizmetleri Katma Değer Vergisi'nin kapsamında olmasına karşın, mükerrer vergilemeyi önlemek için bu kanunun 17/4-e bendinde "banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemler" KDV'den istisna

²⁶⁷ **Bankaların Fiskal ve Parafiskal Kaynak Aktarma Maliyetleri**, PriceWatersCoopers, Mart 2002, (Çevrimiçi) www.tbb.org.tr, 03.05.2009, s.16.

²⁶⁸ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, **a.g.e.**, s.401.

²⁶⁹ 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu 02.11.1984 tarihli ve 18563 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁷⁰ Nurettin BİLİCİ, **a.g.e.**, s. 243.

edilmiştir. Buna göre, her türlü gelirleri nedeniyle BSMV mükellefi olan bankaların KDV mükellefiyetleri bulunmamaktadır.

Ancak KDV Kanunu 17/4'de yer alan bu istisnanın, banka ve sigorta şirketleri tarafından yapılan satın almalar(harcamalar) sırasında sorumlu sıfatıyla ödedikleri KDV'ye etkisi söz konusu değildir.²⁷¹

Bununla birlikte, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde banka ve sigorta şirketlerinin 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemlerin BSMV'ye tabi olmadığı belirtilmiştir. Bu anlamda bankaların Finansal Kiralama Kanunu kapsamındaki işlemleri KDV'ye tabidir ve bu işlemler nedeniyle hesaplanacak olan KDV'nin de beyan edilmesi gerekmektedir.

Vergiyi doğuran olay malın teslimi ve hizmetin yapılmasıdır. KDV Kanunu'nun 6. maddesine göre vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi için malların teslim anında Türkiye'de bulunması, bir hizmetin Türkiye'de ifa edilmiş sayılmış olması için, hizmetin Türkiye'de yapılması veya hizmetten Türkiye'de yararlanması gerekmektedir.

KDV Kanunu'nun 8. maddesinin a bendinde mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanların katma değer vergisi mükellefi olacağı belirtilmiştir. Böylece, mal ve hizmet alımları nedeniyle KDV ödemek zorunda olan bankalar için ödenen KDV maliyet oluşturmaktadır.

KDV Kanunu'nun 9. maddesinde ise, verginin sorumlusu hükme bağlanarak; Türkiye içinde ikametgahının, işyerinin, kanuni merkezi ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde Maliye Bakanlığı vergi alacağının emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutmaktadır. Bu madde uyarınca bankalar da Türkiye'de daimi temsilcisi ve işyeri bulunmayanlara yapmış oldukları ödemeler

---

²⁷¹ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.132.

üzerinden sorumlu sıfatıyla KDV hesaplamak ve beyan etmekle yükümlüdürler.²⁷² Bankaların mal ve hizmet satın aldığı kişilerden ikametgahı, işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezi Türkiye’de bulunmayanların Türkiye’de KDV mükellefiyeti söz konusu olmamasına rağmen, bu kişilerin Türkiye’de yaptığı hizmetler ile bunların yurtdışında yaptığı ancak Türkiye’de faydalanılan hizmetler KDV’ye tabi olmaktadır. Bu gibi mal ve alımı ve hizmet ifalarında KDV’nin mükellefi esas olarak yurtdışındaki firma olmakla birlikte, firmanın Türkiye’de ikametgahı, işyeri, kanuni merkezi ve iş merkezinin bulunmaması nedeniyle bu hizmet ve mal satışlarına ilişkin KDV, hizmetten faydalanan yurt içindeki muhatap olarak banka tarafından sorumlu sıfatıyla ödenmesi gerekmektedir.

Dar mükellef kurumlara katma değer vergisine tabi işlemler dolayısıyla ödeme yapanlar, söz konusu ödemelerden KDV kesmek ve ilgili vergi dairesine sorumlu sıfatıyla ödemek zorundadırlar. Yurtdışından mal ithali sırasında KDV Gümrük Müsteşarlığı’na bağlı gümrük idaresi tarafından tahsil edildiği için, yurtdışındaki bir kuruma mal bedeli transferi sırasında KDV ödenmesi gerekmemektedir. Sorumluluk, yurtdışına yapılan hizmet bedeli ödemelerinde ortaya çıkmaktadır.²⁷³ Türkiye’de yerleşik kişi ve kuruluşlar, yurtdışından mal ithal edebildikleri gibi hizmet de ithal edebilmektedirler. Hizmet ithali ile kastedilen; yurtdışında kişi ve kuruluşun Türkiye’ye gelerek veya elemanlarını göndererek burada bir hizmet icra etmesi veya hizmet yurtdışında yapılmakla beraber, bu hizmetten Türkiye’de yararlanmasıdır. Burada KDV sorumlusu vergi mükellefi olmasa da, KDV’ye tabi hizmet ithalini yapan KDV sorumlusu durumuna gelmektedir.

KDV Kanunu 17/4 g bendinde, hisse senedi ve tahvil teslimleri katma değer vergisinden istisnadır. Maddede hisse senetleri ve tahvil teslimleri denilmekle birlikte bunları faiz ve temettü temin eden menkul kıymet teslimleri olarak anlamak gerekmektedir.²⁷⁴ 1 Seri No’lu Genel Tebliği²⁷⁵, ne göre, para ve para mahiyetinde

²⁷² Bankaların Fiskal ve... , a.g.e. , s. 18.

²⁷³ Ahmet EROL, a.g.e. , s. 133.

²⁷⁴ Selami ŞENGÜL, a.g.e. , s.103.

birer ödeme aracı olan çek, bono, poliçe gibi kambiyo senetlerinin teslimi de vergiye tabi olmayacaktır. Öte yandan hisse senedi ve tahvil teslimleri yanında, aynı mahiyette olan kâr ortaklığı belgesi, gelir ortaklığı belgesi gibi faiz veya temettü getiren kıymetli evrak teslimlerinin de vergiden müstesna olduğu açıktır.²⁷⁶

Aracı kurumların alım satım aracılığı ve ihraca aracılık ile repo, ters repo işlemleri banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir. Ancak aracılık faaliyeti dışında kalan, yatırım danışmanlığı ve portföy yönetimi faaliyeti KDV'ye tabi olacaktır. Menkul kıymet işlemi ve buna bağlı saklama, ödünç menkul kıymet verme, kredili menkul kıymet işlemleri BSMV'ye tabi olduğu için KDV ödenmeyecektir.²⁷⁷

Verginin matrahı, teslim ve hizmet işlemlerinde bu işlemlerin karşılığını teşkil eden bedeldir. Dar mükellef firmaya yapılan ödeme üzerinden KVK'nın 24. maddesi kapsamında kurumlar vergisi stopajı yapılması gerekiyorsa, KDV'nin ödemenin brüt tutarı üzerinden hesaplanması gerekmektedir. Yurtdışına yapılan ödeme için kurumlar vergisi stopajı hesaplanması gerekmiyorsa, KDV'nin transfer edilen net hizmet tutarı üzerinden hesaplanması gerekmektedir.²⁷⁸

KDV Kanun'un ekinde KDV oranları belirtilmiştir.²⁷⁹ Mal teslimleri ile hizmet ifalarına uygulanacak katma değer vergisi oranları;

- Ekli listelerde yer alanlar hariç olmak üzere, vergiye tabi işlemler için %18
- Ekli (I) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, % 1
- Ekli (II) sayılı listede yer alan teslim ve hizmetler için, % 8 olarak tespit edilmiştir.

---

²⁷⁵ 1 Seri No'lu KDV Tebliği 20.11.1984 tarihli ve 18591 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁷⁶ Hamza SİVRİKAYA, "Hisse Senedi ve Hisse Senedi Satışında Katma Değer Vergisi İstisnası Düzenlemesi" , 26.01.2010. (Çevrimiçi) , <http://www.bilgidenetim.com/makale/goster/449> , 27.01.2010.

²⁷⁷ Selami ŞENGÜL, **a.g.e.** , s.104.

²⁷⁸ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s. 134.

²⁷⁹ Güncel KDV oranları için Bkz.(Çevrimiçi) , <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=830> , 01.01.2010.

- Finansal kiralama işlemlerinde ise, işleme konu olan malın tabi olduğu katma değer vergisi oranı uygulanacaktır.

Kanunu'nun 41. maddesine göre, mükellefler ve vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulanlar KDV beyannamelerini, vergilendirme dönemini takip eden ayın 24. günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine vermekle yükümlüdürler. 46. maddesinde belirtildiği üzere 26. günü akşamına kadar vergi dairesine ödemeye mecburdurlar. Bankalar, KDV Kanunu 9. maddesi uyarınca, Türkiye'de daimi temsilcisi ve işyeri bulunmayanlara yapmış oldukları ödemeler nedeniyle sorumlu sıfatıyla ve Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca ise, mevduat kabul etmeyen bankalarca gerçekleştirilen finansal kiralama işlemleri nedeniyle KDV hesaplamaya ve beyan etmeye yükümlüdürler.

Bankaların gerçekleştirdikleri mal ve hizmet alımları nedeniyle yükledikleri KDV, bankaların KDV yükümlülüğünün bulunmaması nedeniyle (finansal kiralama işlemleri yapan yatırım bankaları hariç) kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır.²⁸⁰

2.4.6. DEĞERLİ KAĞIT BEDELİ

210 sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu²⁸¹, nun 2343 sayılı kanun ile değişiklik yapılan 1. maddesinde bu kanuna bağlı tabloda yazılı kağıt ve belgelerin değerli kağıt sayılacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca bu kanun kapsamına giren veya diğer kanunlarla kapsama alınacak olan değerli kağıtların basımı, dağıtımı ve bedellerinin tahsili ile ilgili usul ve esasları ve bu kağıtların bedellerini tespiti Maliye Bakanlığı'nın yetkili olacağı ifade edilmiştir. Buna göre, 2009/3 Sıra No'lu Değerli Kağıtlar Kanunu Genel Tebliği²⁸², ne istinaden belirlenen miktarlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

²⁸⁰ Bankaların Fiskal ve... , a.g.e. , s.55.

²⁸¹ 210 sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu 28.02.1963 tarihli ve 11343 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁸² 2009/3 Sıra No'lu Değerli Kağıtlar Kanunu Genel Tebliği 31.12.2009 tarihli ve 27449 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Tablo 9. Değerli Kağıtlar ve Değerli Kağıt Bedelleri

Değerli Kağıdın Cinsi	Bedel (2010)
1-Noter kağıtları	
a-Noter kağıdı	5,00 TL
b-Beyanname	5,00 TL
c-Protesto, vekaletname, re'sen senet	10,00 TL
2-(Mülga:30/12/2004-5281/14.md)	
3-Pasaportlar	138,00 TL
4-Yabancılar için ikamet tezkereleri	138,00 TL
5-(Mülga:30/12/2004-5281/14.mad)	
6-Nüfus cüzdanları	4,60 TL
7-Aile cüzdanları	46,00 TL
8-(Mülga:30/12/2004-5281/14.mad)	
9-Sürücü belgeleri	62,00 TL
10-Sürücü çalışma belgeleri (karneleri)	62,00 TL
11-Motorlu araç trafik belgesi	62,00 TL
12-Motorlu araç tescil belgesi	46,00 TL
13-İş makinesi tescil belgesi	46,00 TL
14-Banka çekleri (her bir çek yaprağı)	3,10 TL

Kaynak:(Çevrimiçi),<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1079&uid=HDUqVqeGBaSdroP5&type=teblig> , 04.01.2010.

210 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre, değerli kağıtlar arasında sayılan çeklerin, ilgili bankalarca bastırılarak satılacağı, genel bütçeli idareler, il özel idareleri ve belediyelerin ödenmesi gereken değerli kağıt bedelinden muaf tutulacağı ve satılan çeklerin değerli kağıt bedellerinin bankalarca her ayın yedinci günü akşamına kadar ilgili mal sandıklarına ödenmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Değerli kağıt bedeli, bankalar açısından kendi lehlerine kalan para niteliğinde olmadığından söz konusu bedeller 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'na göre, banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi değildir. Ancak uygulamada bankalar tarafından müşterilerine verilmek üzere bastırılan çeklerin teslimi sırasında değerli

kağıt bedeli ile birlikte çek koçan masrafı adı altında komisyon bedeli alınması ile karşı karşıya kalınmaktadır. Çek koçan masrafı adı altında müşteriden tahsil edilen bu bedel, banka açısından lehe kalan bir para niteliğinde olduğundan BSMV mükellefiyeti doğmakta ve bu verginin müşterilere yansıtıldığı görülmektedir.

2.4.7. HARÇLAR

Bankaların tabi oldukları vergisel yükümlülüklerden bir diğeri de 492 sayılı Harçlar Kanunu²⁸³ ile belirlenmiş mükelleflerce ödenmesi gereken harçlardır. Bankalar finansal faaliyetleri izin belgesi ve tapu ve kadastro işlemleri nedeniyle harç ödemekle yükümlüdürler.²⁸⁴ Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin 3. fıkrasında;

“Anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin kuruluş, sermaye artırımı, birleşme, devir, bölünme ve nev'i değişiklikleri nedeniyle yapılacak işlemler ile Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (Bu kooperatifler ile Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma Anonim Şirketi tarafından bankalardan kullanılacak krediler için verilecek kefaletler dahil) bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslar arası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve bunların teminatları ile geri ödenmelerine ilişkin işlemler bu Kanunda yazılı harçlardan müstesnadır.” hükmü bulunmaktadır.

Yer verilen kanun hükmüne göre, her türlü kredi kullandırmaları ile kullanılan kredilerin geri ödenmesi işlemlerine harç istisnası uygulanacağı ifade edilmektedir.

Kanun'un 1. maddesinde alınacak harçlar gösterilmiştir. 8. bölümde imtiyazname, ruhsatname ve diploma harçları başlığı altında ise finansal faaliyet harçları yer almaktadır. Finansal faaliyet harçları, finans kurumlarının bazılarında kuruluş işlemi için kuruluştan önce; bazılarında ise hem kuruluştan hem de her yıl yıllık olarak tahsil edilmektedir. Ayrıca aynı tarife uyarınca, ilgili kurumların

²⁸³ 492 sayılı Harçlar Kanunu 17.07.1964 tarihli ve 11756 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁸⁴ Bankaların Fiskal ve... , a.g.e. , s. 26.

açacakları şube sayısı üzerinden de harç alınmaktadır. Yıllık bazda finansal faaliyet harcı ödemesi gereken kurumlar Türkiye’de kurulmuş ve kurulacak yerli bankalar ile yabancı bankaların Türkiye’de açtıkları ve açacakları merkez şubeleri; özel finans kurumları; sermaye piyasası aracı kurumları; finansal kiralama şirketleri; faktoring şirketleri; yetkili müesseseler (döviz büfeleri); sigorta ve emeklilik şirketleri ile bunların dışında kalan diğer finansal kurumlardır.²⁸⁵

8 sayılı tarifenin XI/1 numaralı bölümünde düzenlendiği üzere bankaların kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin izin belgeleri maktu esasta harca tabi bulunmaktadır. Serbest bölgelerde faaliyet gösteren bankalar da dahil olmak üzere(yabancı bankalarca serbest bölgelerde açılan şubeler hariç) bankaların merkez ve şubelerine ait finansal faaliyet harcı adı altındaki bu harçlar, 5951 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun²⁸⁶ ile 2010 yılı başından itibaren uygulanmak üzere yeniden düzenlenmiştir.

Banka merkez ve şubelerine ilişkin finansal faaliyet harçları, 492 sayılı Harçlar Kanunu’nun 113. maddesine göre ödenmektedir. Bu maddeye göre, yıllık finansal faaliyet harçları her yıl Ocak ayının başında yıllık olarak tahakkuk ettirilmiş sayılmaktadır. Tahakkuk ettirilen bu harçlar ayrıca mükellefe tebliğ olunmaz ve Ocak ayı içerisinde ödenmesi gerekir. Ancak 5951 sayılı Kanunun Geçici 2’nci maddesine göre; bu Kanunla yapılan değişiklik sonrası 2010 yılına ait ortaya çıkan fark harç tutarları, mezkur Kanunun yayımı tarihi olan 5 Şubat 2010 tarihi itibarıyla tahakkuk ettirilmiş sayılarak bir ay içinde ödenmelidir. Yine faaliyette bulunan tüm bankaların serbest bölgeler dışındaki şubelerine ait 2010 yılı finansal faaliyet harçları Kanunun yayımı tarihi olan 5 Şubat 2010 tarihi itibarıyla tahakkuk ettirilmiş sayılarak bir ay içinde ödenmesi gerekmektedir. Banka merkez ve şubelerinin tahakkuk eden bu harçlarına ilişkin belirtilen tarihlerden sonra yapılacak ödemelerde

---

²⁸⁵ Erdal KOYUNCU, “Banka ve Finans Kurumlarının Yıllık Harç Mükellefiyeti”, 25.01.2006. (Çevrimiçi) , http://www.alomaliye.com/ocak_06/erdal_koyuncu_banka.htm#_ftn3 , 01.10.2009.

²⁸⁶ 5951 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 05.02.2010 tarihli ve 27484 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

ise, idarece 6183 sayılı Kanuna göre gecikme zammı uygulanacağını ifade edilmektedir.²⁸⁷

Finansal faaliyet harçları ile birlikte bankalar tarafından ayrıca, işlemlerin niteliklerine bağlı olarak noter, yargı benzeri harçların da ödenmesi gerekmektedir.²⁸⁸ Harçlar Kanunu 60 Seri No'lu Genel Tebliğ²⁸⁹'in ekinde en son yürürlükte olan tarifeler yer almaktadır.

2.4.8. VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

Veraset ve intikal vergisi 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu²⁹⁰ ile düzenlenmiştir. Servet üzerinden alınan bir vergidir.²⁹¹

Kanun'un 1. maddesine göre, verginin konusu bir şahıstan başka bir şahsa veraset yoluyla veya ivazsız olarak olan intikal eden malları içermektedir. Bu madde ile Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan kişilere ait mallar ile Türkiye'de bulunan mallar vergi kapsamı içine alınmıştır. Bu verginin, Türk uyruğunda bulunan kişilerin yabancı memleketlerde aynı yollardan edinecekleri mallara da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Verginin mükellefi Kanun'un 5. maddesinde ivazsız bir şekilde veya veraset yoluyla kendisine mal iktisabeden kişi olarak ifade edilmiştir.

Kanun'un 16. maddesi uyarınca, Veraset ve intikal vergisi artan oranlı tarife üzerinden alınmaktadır. Bu tarifede yer alan matrah dilim tutarlarının, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak VUK'a göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında

---

²⁸⁷ Erdal KOYUNCU, "Banka ve Şubelerinin 5951 Sayılı Kanunla Yeniden Düzenlenen Finansal Faaliyet Harçları", 05.02.2010. (Çevrimiçi), http://www.alomaliye.com/2010/erdal_koyuncu_banka.htm , 06.02.2010.

²⁸⁸ Bankaların Fiskal ve... , **a.g.e.** s. 26.

²⁸⁹ 60 Seri No'lu Genel Tebliğ 31.12.2009 tarihli ve 27449 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Metnin tamamı için bkz. (Çevrimiçi) , <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>, 04.01.2010.

²⁹⁰ 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu 15.06.1959 tarihli ve 10231 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁹¹ Nurettin BİLİCİ, **a.g.e.** , s. 281.

artırılarak uygulanması kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu'na da vergi miktarlarını yarısına kadar artırma ve azaltma konusunda yetki verilmiştir. 2010 yılı için yürürlükte olan tarife aşağıdadır.

Tablo 10. 2010 Yılı Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi

Matrah	Veraset Yolu İle İntikallerde Vergi Oranı	İvazsız İntikallerde Vergi Oranı
İlk 160.000 TL için	% 1	% 10
Sonra gelen 350.000 TL için	% 3	% 15
Sonra gelen 760.000 TL için	% 5	% 20
Sonra gelen 1.500.000 TL için	% 7	% 25
Matrahın 2.770.000 TL'yi aşan bölümü için	% 10	% 30
Not: Bir şahsa ana, baba, eş ve çocuklarından ivazsız mal intikali halinde vergi, ivazsız intikallerle ilişkin tarifede yer alan oranların yarısı uygulanarak hesaplanacaktır. Evlatlıklardan evlat edinenlere yapılan ivazsız intikallerde tarifede belirtilen oranlar uygulanacaktır.		

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T. Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (08.01.2010)

Ölüm halinde, ölen kişinin ev, arsa, otomobil, hisse senedi ve benzeri servet unsurlarının yanı sıra, bankada Türk lirası ya da döviz hesabı da bulunabilir. Bu gibi durumlarda, mirasçılardan mahkemeden öncelikle ölen kişinin (murisin) mirasçısı olduğunu kanıtlayan ve “veraset ilamı” diye adlandırılan bir belgeyi almaları gerekmektedir.²⁹²

Bu durumda herhangi bir bankada mevduat hesabı ya da menkul bir kıymet sahibi kişinin vefatı sonucu varislerin bankada bulunan bu para ve menkul kıymetleri kullanmak istemeleri ile bankalar Veraset ve İntikal Vergisi sorumluluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

²⁹² Şükrü KIZILOĞLU, “Bankalardaki Paranın Mirasçılara Ödenmesi” , 16.10.2002. (Çevrimiçi) , <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=109925&yazarid=82> , 01.10.2009.

Kanun'un "Vergiye Mukabil Alınacak Teminat" başlıklı 17. maddesinde Amme idare ve müesseselerinin, bankaların, bankerlerin, kasa kiralayanların, sigorta şirketlerinin, sair şirket ve müesseselerin, mahkemelerin ve icra dairelerin istihkak sahiplerine bu verginin mevzuuna giren herhangi bir işlem dolayısıyla para ve senet verebilmek için evvelemerde verginin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden verilmiş bir tasdikname talep edecekleri ifade edilmiştir. Çalışmamızın bankaların vergisel sorumluluklarını içermesi bakımından, burada bankaların istihkak sahiplerine verginin konusuna giren herhangi bir işlem dolayısıyla para ve senet verebilmek için istihkak sahiplerinden veraset ve intikal vergisinin ödenmiş olduğuna dair vergi dairesinden alınmış bir tasdikname talep etmeleri gerekliliği sonucuna varılmaktadır.

4369 sayılı Kanun²⁹³,un 74. maddesiyle yapılan değişikliğinde bankaların tasdikname ibraz etmeyen hak sahiplerinin istihkaklarından, tevkifat yapıldıktan sonra bakiye tutarı istihkak sahiplerine verebilecekleri ve tevkifatı yapan bankanın, tevkif ettiği parayı belirtilen süre içinde bulunduğu yerin mal sandığına yatırması gerektiği ifade edilmektedir. Tevkifat yapmadan para ve senet verenler ve tevkif ettikleri parayı ilgili süresinde mal sandığına yatırmayanlardan tevkif etmeye ve yatırmaya mecbur oldukları paraların Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun hükümlerine göre gecikme zammı tatbik edilerek tahsil edileceği hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte tevkifatı yapan bankanın bu görevleri yerine getirmeyen sorumlularından tevkif etmeye ve yatırmaya mecbur oldukları paraların %10'u oranında ayrıca ceza tahsil edileceği ifade edilmiştir.

Kiralık kasa sahibinin ölümü bankaca haber alındığında, kasa mühürlenerek kiralık kasa takip kartonuna not düşülür ve vergi dairesine bildirimde bulunulur.

---

²⁹³ Vergi Usul Kanunu, Amme Alacaklarını Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, Gider Vergileri Kanunu, Emlak Vergisi Kanunu, Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, Motorlu Taşılar Vergisi Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, 3505 Sayılı Kanun, Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun, Belediye Gelirleri Kanunu, 1318 ve 4208 Sayılı Kanunlar İle 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.

Metnin tamamı için Bkz. (Çevrimiçi) , <http://www.vergiturk.com/4369sk.htm> , 01.10.2009.

Kanuni mirasçılar, vergi dairesinden vergi ile ilişiği olmadığına dair belge ve veraset ilamı ile müracaat ettiklerinde, banka tarafından kasa açılarak içindekiler mirasçılara teslim edilir. Bu teslimde bütün mirasçılarının ya da kanuni temsilcilerinin hazır bulunması gerekmektedir.²⁹⁴

2.4.9. EMLAK VERGİSİ

Emlak vergisi servet üzerinden alınan bir vergi türüdür, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu²⁹⁵ ile düzenlenmiştir. 1986 yılına kadar merkezi idare tarafından toplanan verginin yönetimi 1985 yılında çıkarılan 3239 sayılı Kanunla belediyelere bırakılmıştır. 2002 yılında ise beyan usulü kaldırılmıştır.²⁹⁶

Emlak Vergisi Kanunu'nun 1. maddesine göre, Türkiye sınırları içinde bulunan binalar verginin konusunu oluşturmaktadır. Bina kavramı, Vergi Usul Kanunu'nda yazılı mütemmim cüzleri de kapsamaktadır.

Kanun'un 3. maddesine göre ise, bina vergisinin yükümlüsünün binanın maliki, varsa intifa hakkı sahibinin, her ikisi de yoksa binaya malik gibi tasarruf edenlerin olduğu hükme bağlanmıştır. Binaya paylı mülkiyet halinde malik olanlar, hisseleri oranında mükelleftir. Elbirliği hali mülkiyette malikler vergiden müteselsilen sorumludurlar.

Bu bakımdan bankalar sahip oldukları taşınmazları nedeniyle emlak vergisi mükellefidirler ve bankalar tarafından ödenen emlak vergileri kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır.

Kanun'un 7. maddesine göre, verginin matrahı, verginin konusuna giren bina ve arazinin vergi değeridir.

---

²⁹⁴ Alptekin GÜNEY, **a.g.e.** , s. 51.

²⁹⁵ 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu 11.08.1970 tarihli ve 13576 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁹⁶ Nurettin BİLİCİ, **a.g.e.** , s. 290.

Kanun'un 11. maddesine göre ise, Emlak vergisinde vergilendirme dönemi bir yıldır. Dört yılda bir defa (bu süre BKK ile 1 yıla kadar indirilebilir) olmak üzere Maliye Bakanlığınca mükelleflerin genel beyana davet edildikleri tarihi takip eden bütçe yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında ilgili yerlere verilir, birinci taksidi Mart, Nisan ve Mayıs aylarında beyannameler ilgili belediyelere verilir. EV'nin birinci taksidi Mart, Nisan, ve Mayıs aylarında, ikinci taksidi ise Kasım ayında olmak üzere iki eşit taksitte ödeneceği ifade edilmektedir. Yapılan tarh ve tahakkuku takip eden yıllarda, tespit edilen vergi değeri üzerinden hesaplanan bina vergisi, her bütçe yılının başından itibaren o yıl için tahakkuk etmiş sayılmaktadır.

2.4.10. İLAN VE REKLAM VERGİSİ

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu(BGK)²⁹⁷, nun 12. maddesinde belediye sınırları ile mücavir alanları içinde yapılan her türlü ilan ve reklamın, İlan ve Reklam Vergisine tabi olduğu belirtilmiştir.

Bankalar, yurt dışından gönderilen ilan ve reklamlar dahil olmak üzere, ilan ve reklamı kendi adına yaptırdıkları surette verginin mükellefi olurlar. Bankalar, ilan ve reklam işlerini mutat meslek olarak ifa edenler vasıtasıyla gerçekleştirdiği durumda bu kişi ve kuruluşlar bankaların adına vergilerini ilgili belediyeye yatırmaktan sorumludurlar.²⁹⁸

BGK'nun 14. maddesinde hangi ilan ve reklamların vergiye tabi olmadığı belirtilmiştir. Bankalar için önem arz eden birkaçı aşağıda belirtilmiştir;²⁹⁹

- TRT tarafından yayınlanan ve yapılan ilan ve reklamlar,
- Her türlü gazete, dergi ve kitaplarda yapılan ilan ve reklamlar,

---

²⁹⁷ 2464 Belediye Gelirleri Kanunu 29.05.1981 tarihli ve 17354 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁹⁸ Bankaların Fiskal ve... , a.g.e. , s.21.

²⁹⁹ Bankaların Fiskal ve... , a.g.e. , s.21.

-Bankalara ait işyerlerinin iç veya dış kapılarına konan ve kimliklerini gösteren levhalar,

-Umumi mahallerde reklam amacı ile konulacak sıra, bank ve benzeri gereçler üzerindeki ilan ve reklamlar vergiye tabi değildir.

Kanun'da ilan ve reklam vergisinin bankaların vergiye tabi ilan ve reklamlarında, ilan ve reklam işinin mükellef tarafından yapılması durumunda işin yapılmasından önce mükellef tarafından, ilan ve reklamların bu işi mutad meslek olarak ifa edenler tarafından yapılması durumunda ise reklamın yapıldığı ayı takip eden ayın 20. günü akşamına kadar verilecek beyanname üzerine tarh ve tahakkuk ettirileceği ve ilan ve reklam vergisi beyan süresi içinde ödeneceği ifade edilmektedir.³⁰⁰

2.4.11. ÇEVRE VE TEMİZLİK VERGİSİ

Çevre ve Temizlik Vergisi(ÇTV)'nin dayanağı da Belediye Gelirleri Kanunu'ndan gelmektedir. BGK'nun mükerrer 44. maddesinde belirtildiği üzere belediye sınırları ile mücavir alan içinde bulunan ve belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, işyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalar Çevre ve Temizlik Vergisi'nin konusunu oluşturmaktadır. Verginin mükellefini ise bu binaları kullananlardır. Bankalar binaları her ne şekilde olursa olsun kullandıkları sürece ÇTV mükellefi sayılmaktadırlar. Yıllık olarak tahakkuk eden bu vergi, bankalarca her yıl Emlak Vergisinin taksit süreleri içinde ödenmesi gerekmektedir.

2.4.12. MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ

Motorlu Taşıtlar Vergisi(MTV), 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu³⁰¹ ile düzenlenmiş, servet üzerinden alınan bir vergi türüdür.³⁰²

---

³⁰⁰ Bankaların Fiskal ve... , **a.g.e.** , s.21.

³⁰¹ 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu 23.02.1963 tarihli ve 11342 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁰² Nurettin BİLİCİ, **a.g.e.** , s.281.

Verginin konusu MTV Kanunu'nun 1. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Karayolları Trafik Kanunu'na göre trafik şube bürolarına kayıt ve tescil edilmiş bulunan motorlu kara taşıtları ile Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne kayıt ve tescil edilmiş olan uçak ve helikopterlerin MTV'ye tabi oldukları belirtilmiştir. 3. maddesinde ise verginin mükellefinin, trafik sicili ile Ulaştırma Bakanlığı'na tutulan sivil hava vasıtaları sicilinde adlarına motorlu taşıt ve tescil edilmiş olan gerçek ve tüzel kişiler olduğu hüküm altına alınmıştır.

Kanun'un 9. maddesinde MTV'lerin taşıtların kayıt ve tescilinin yapıldığı vergi dairesi tarafından her yıl Ocak ayının başında yıllık olarak tahakkuk ettirileceği ifade edilmektedir. Tahakkuk edilen vergi ayrıca mükellefe tebliğ olmadan, vergi tahakkuk ettirilen günde tebliğ edilmiş sayılmaktadır. MTV'ler her yıl Ocak ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte ödenmektedir. Takvim yılının ilk altı ayında taşıtın bünyesinde bir değişiklik olduğu takdirde veya verginin artırılması veya azaltılması halinde ikinci taksit yeni duruma göre ödenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKACILIK İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

Çalışmamızın ilk bölümünde genel olarak bankacılık işlemlerinden, ikinci bölümünde finans piyasasının en önemli yapıtaşlarından olan bankaların Türk mali mevzuatı açısından vergi karşısındaki durumuna değinilmiştir. Bu bölümde ise, ilk bölümde ele aldığımız bankacılık işlemlerinin vergisel boyutu ortaya konulacaktır.

3.1. MEVDUAT FAİZ GELİRLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

Mevduat işlemi, bankaların en ağırlıklı işlemlerinden biridir. Bankalar mudilere yatırdıkları paraların karşılığı olarak faiz ödemesi yapmaktadırlar. GVK'nın 75. maddesinde mevduat faizleri menkul sermaye iradi³⁰³ olarak nitelendirilmektedir. Kanuna göre, bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli, vadesiz paralara ödenen faizlerle; yukarıda sayılan kişi ve kuruluşlardan devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekilde veya isim altında olursa olsun topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatlerin, Bankalar ile SerPK'na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında değerlendirilen paralara ödenen faizlerin de mevduat sayılacağı ifade edilmektedir.³⁰⁴

Menkul değerlerin vergilendirilmesi ile ilgili olmak üzere 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na 5281 sayılı Kanun³⁰⁵'un 30. maddesi ile Geçici 67. madde eklenmiş, 01.01.2006 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir.³⁰⁶ Bu kanun ile en önemli değişiklik menkul kıymetlerden elde edilen gelirlerin gelir vergisine tabi tutulması açısından Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler olmuştur. Yapılan değişiklikler ile vergilemede basitliğin sağlanması ile finansal araçlardan elde edilen

³⁰³ GVK'nın 75. maddesinde sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyetleri dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradi olarak tanımlanmıştır.

³⁰⁴ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.**, s.36.

³⁰⁵ 5281 sayılı Kanun 31.12.2004 tarihli ve Mükerrer 25687 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁰⁶ Selahattin TUNCER, **a.g.m.**, s. 3. (Çevrimiçi),

<http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimin%20Vergilendirilmesi.pdf>, 20.05.2009.

gelirlerin vergilendirilmesinde tek ve ortak bir düzene geçilmesi amaçlanmıştır. Getirilen sistem ile kural olarak finansal araçların stopaj yoluyla vergilendirilmesi ve kaynakta vergilemenin nihai vergilendirme kabul edilerek söz konusu gelirlerin beyan edilmemesi ilkesi benimsenmiştir.³⁰⁷

Geçici 67. maddeye göre, bankalar arası mevduat ile aracı kurumların borsa para piyasasında değerlendirdikleri kendilerine ait paralarına yürütülen faizler hariç olmak üzere, mevduat faizlerinden ödemeyi yapanlarca %15 oranında gelir vergisi stopajı yapılarak beyan edilecektir. Gelir sahibi kişinin gerçek veya tüzel kişi ya da dar veya tam mükellef olması, vergi mükellefiyeti bulunup bulunmaması, vergiden muaf olup olmaması ve elde edilen kazancın vergiden istisna olup olmaması gibi durumlar yapılacak stopajı etkilemeyecektir. Menkul kıymet gelirlerinin vergilendirilmesi kapsamında 01.01.2006-31.12.2015 döneminde geçerli olacak düzenlemeleri içeren Geçici 67. madde ile, artık nama-hamiline ya da Türk Lirası ya da döviz cinsinden olan mevduat hesaplarından elde edilecek gelirler üzerinden yapılacak stopajda bir oran farklılaştırılmasına gidilmemiş ve tüm mevduat hesaplarından elde edilen faizler üzerinden ödemeyi yapanlarca tek oran olan %15 oranında gelir vergisi stopajı yapılması öngörülmüştür.³⁰⁸

3.1.1. Gerçek Kişiler Açısından

3.1.1.1. Tam Mükellef Gerçek Kişiler Açısından

GVK'nın Geçici 67. maddesi kapsamında vergi kesintisine tabi tutulmuş olan mevduat faizleri tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyecek menkul sermaye iratlarından sayılmışlardır. 01.01.2006 tarihinden itibaren TL ve DTH'lara GVK'nın Geçici 67. maddesi uyarınca vade dilimlerine göre değişmemek üzere %15 oranında gelir vergisi stopajı yapılacağı hükme bağlanmıştır. Stopaj gerek TL gerek DTH için

³⁰⁷ Bülent KOÇAK, "5281 Sayılı Yasa İle GV'de Yapılan Düzenlemeler", 04.03.2005. (Çevrimiçi), http://www.alomaliye.com/bulent_kocak_5281.htm, 20.05.2009.

³⁰⁸ Erdal KOYUNCU, "Mevduat Faizi ve Repo Gelirleri Üzerinden Stopajda Yeni Dönem" 20.01.2006.(Çevrimiçi) http://www.alomaliye.com/ocak_06/erdal_koyuncu_mevduat.htm, 25.11.2009.

nihai vergileme şeklidir ve mevduat faizleri için 31.12.2015 tarihine kadar ayrıca beyan söz konusu değildir.

3.1.1.2. Dar Mükellef Gerçek Kişiler Açısından

Dar mükellef gerçek kişiler tarafından elde edilen mevduat faiz kazançlarının vergilendirilmesinde tam mükellef gerçek kişilerin mevduat faiz kazançlarının vergilendirilmesi ile ilgili kısmında yapılan açıklamalar aynen geçerlidir. Dar mükellef gerçek kişiler, tam mükellef gerçek kişilerde olduğu gibi %15 oranında stopaj yolu ile vergilendirilmiş mevduat faiz gelirleri nedeniyle beyanname vermek zorunda değildirler. Dar mükellef gerçek kişilerin mevduat faiz gelirleri üzerinden yapılacak olan stopaj konusunda söz konusu mükellefin yerleşik olduğu ülke ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanmış çifte vergilemeyi önleme anlaşmalarının bulunması halinde stopaj anlaşmada yer alan oranda yapılacağı hükme bağlanmıştır.³⁰⁹

3.1.2. Kurumlar Açısından

Kurumların elde ettikleri TL ve DTH mevduat faizleri kurum kazancına dahil edilerek kurumlar vergisine tabidirler. %30 olan bu oran 01.01.2006 tarihinden itibaren %20 olarak uygulanmaktadır. Mevduat faizleri için kaynakta yapılan stopaj, stopajı yapan bankadan alınacak belgeler ilgili dosyalara konularak kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir. Yurtdışı mevduatlar üzerinden ilgili ülke vergi yasalarına göre yapılan vergi kesintileri de kurumlar vergisi oranına orantılı olarak ve usulüne uygun biçimde mahsup edilmektedir.³¹⁰

3.1.2.1. Tam Mükellef Kurumlar Açısından

Stopajda mevduat faizleri ile ilgili gerçek kişilere uygulanan oranlar kurumlar için de aynıdır. Söz konusu stopaj ticari, zirai ve mesleki kazanç sahipleri açısından

³⁰⁹ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.** , s.41.

³¹⁰ Ahmet EROL, **a.g.e.** , s. 219-220.

nihai vergileme değil, ön vergileme niteliğindedir. Bu yolla sağlanan faizler söz konusu kazançların bir unsuru olarak beyana tabidir. Ön vergileme niteliğinde yapılmış olan vergi kesintisi çıkan vergiden mahsupla ilgili hükümler doğrultusunda mahsup edilmektedir.³¹¹

3.1.2.2. Dar Mükellef Kurumlar Açısından

Dar mükellef kurumlarca yıllık kurumlar vergisi beyannamesi verilmesi halinde ise bu gelirlerin beyannameye dahil edilmesi zorunludur. Faiz geliri üzerinden yapılan stopaj kesintileri hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir.³¹²

Bankalar, kazançları gelir vergisi ve kurumlar vergisinden istisna tutulmuş olanlar hariç müşterilerine ödedikleri mevduat faizleri üzerinden kaynaktan kesinti suretiyle gelir vergisi hesaplayarak kestikleri gelir vergisini aylık muhtasar beyannameyle beyan edip ödemekle yükümlüdürler.

Gelir vergisi stopajının mevduat üzerinde olumsuz etkileri söz konusu olmakla birlikte, yabancı para cinsinden tutulan mevduat üzerinde herhangi bir etki ortaya çıkmamaktadır. Özellikle Türk Lirası ve yabancı para (YP) mevduat açısından gelir vergisi stopajının dengesizlik yarattığı ifade edilmektedir. YP mevduattan elde edilen faiz gelirleri üzerinden kesilen stopaj kurdaki değişimleri göz önüne almadığı için vergi matrahı çok küçük olmaktadır. Aynı miktarda mevduatın TL olarak tutulması durumunda ise, nominal faiz üzerinden vergilendirme yapıldığı için matrahın büyük olduğu ve TL mevduatın gelir vergisi yükünün YP mevduatına göre daha yüksek olduğu yönünde görüşler ifade edilmektedir.³¹³

Bankalar sermaye şirketi olarak Kurumlar Vergisi mükellefidirler. Bu bakımdan bankaların müşterilerden topladıkları mevduata ödedikleri faizler, kurum

³¹¹ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.220.

³¹² Ahmet EROL, **a.g.e.**, s.220.

³¹³ Abuzer PINAR, "Bankacılık Faaliyetleri Üzerindeki Vergi ve Benzeri Yüklerin Ekonomik Etkileri: Türkiye İçin Nicel Bir Analiz", **Bankacılar Dergisi**, Sayı:45, 2003, s.54-55.

kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır. Dönem sonu itibariyle vadesi gelmemiş olan mevduat faizlerinin reeskont yoluyla gider yazılması Vergi Usul Kanunu'nun borçların değerlemesine ilişkin hükümleri çerçevesinde yapılmaktadır.

3.2. KREDİLERİN VERGİSEL BOYUTU

Krediyi, geri ödeyeceği konusunda kendisine güven duyulan gerçek ve tüzel kişilere, belirli bir miktar paranın veya banka itibarının geri alınmak kaydıyla, belirli bir bedel karşılığında, belirli bir süre ödünç verilmesi olarak tanımlamıştık. Bu bölümde ise, kredi işlemleri sebebiyle meydana gelen vergisel yükümlülüklerle değinilecektir.

3.2.1. Kurumlar Vergisi Açısından

Bankaların müşterilerine kullandırdıkları nakdi krediler sebebiyle elde etmiş oldukları faiz gelirleri ile gayri nakdi krediler nedeniyle elde ettikleri komisyonlar kurum kazancına ilave edilmektedir. Bu gelirler kurumlar vergisi kapsamında hesaplanırlar. Dönem sonu itibariyle vadesi gelmemiş olan kredi alacakları VUK uyarınca, reeskonta tabi tutulması nedeniyle, hesaplanacak olan gelir kurumlar vergisi matrahına dahil edilmektedir.

Bankaların, diğer banka ve kurumlardan kullandıkları nakdi kredilere ilişkin gerçekleştirdikleri faiz ödemeleri ile kullandıkları gayri nakdi kredilere ilişkin gerçekleştirdikleri komisyon ödemeleri kurumlar vergisi kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır.

Dönem sonu itibariyle vadesi gelmemiş olan kredi faiz borçlarının reeskont yoluyla gider yazılması VUK'un borçların değerlemesine ilişkin hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır.

Yurtiçi kredilerde stopaj sorumluluğu bulunmamakla beraber, yurtdışı kredilerde stopaj sorumluluğu ile ilgili olarak, 2006/11447 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve dayanağı olan önceki Kararlar ile yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı banka ve kurumlardan alınan her türlü kredi için ödenecek faizler üzerinden yapılacak tevkifat oranı “0” iken, “diğerlerinden” yapılan borçlanmalarda bu oran “%10” olarak belirlenmişti. İdari yorumlarda ve uygulamada, “0” stopaj uygulaması için, karşı tarafın münhasıran finansman hizmeti veren bir kurum olması gereği gibi yasada ve hatta karnamede olmayan ilave koşul ve sınırlamalar ileri sürülmektedir. 2009/14593 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³¹⁴ ile yurt dışı alacak faizlerine uygulanacak stopaj oranları tekrar belirlendi. % 0 tevkifata tabi tutulacak bu kredi faizlerine ilişkin ifade değiştirildi. Buna göre, % 0 oranında stopaja tabi tutulacak faizler *“Yabancı devletler, uluslararası kurumlar veya yabancı bankalardan ya da bulunduğu ülkede mutad olarak kredi vermeye yetkilendirilmiş olup sadece ilişkili bulunduğu kurumlara değil tüm gerçek ve tüzel kişilere kredi veren kurumlardan alınan her türlü krediler için ödenecek faizlerden (katılım bankalarının kendi usullerine göre yurt dışından sağladıkları fonlar ve benzeri kaynaklar için ödedikleri kâr payları dahil) % 0”* şeklinde ifade edilmiştir.³¹⁵ Böylece söz konusu düzenleme ile % 0 kurumlar vergisi stopaj tevkifat oranının sadece yabancı devletler, uluslararası kurumlar ve yabancı banka ve finans kurumları ile sınırlandırıldığı görülmektedir.

3.2.2. BSMV Açısından

Kredi işlemleri dolayısıyla bankalarca müşteri adına yapılan bazı masraflar(faiz ve komisyondan ayrı olarak) müşteriye aynen yansıtılabilmekte, faiz hesaplanmasına katılmayan bu gibi masraflar; örneğin PTT ücretleri, iç ve dış muhabir masrafları, tahakkuk edecek sigorta ücretleri ile her türlü vergi, resim, harç ve benzeri masraflar müşterilerden aynen tahsil edilebilmektedir.³¹⁶

³¹⁴ 2009/14593 sayılı BKK 03.02.2009 tarihli ve 27130 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³¹⁵ **Tüsiad Kriz Yönetimi Vergi Önerileri**, TÜSİAD Vergi Çalışma Grubu, 10.02.2009. (Çevrimiçi), <http://www.tusiad.org/FileArchive/2009.02.10-TUSIADKrizYonetimiVergiOnerileri.pdf> ,28.11.2009.

³¹⁶ Ali Sait YÜKSEL ve diğerleri, **a.g.e.** , s. 346.

Kredi işlemleri sonucunda tahakkuk eden kredi faiz alacakları ve gayrinakdi kredi komisyonları banka lehine kalan paralar olduğu için bankaların BSMV yükümlülükleri doğmaktadır. Bankalar düzenledikleri teminat mektubu karşılığında, müşteriden komisyon almaktadırlar. Komisyon nisbetleri bankalarca serbestçe belirlenmektedir. Bu sebeple banka lehine kalan her türlü gelir unsuru sayılabilecek masraflar ile kredi işlemleri dolayısıyla müşterilerden alınan faiz ve komisyonlar üzerinden BSMV hesaplanması söz konusu olmaktadır. Güncel BSMV oranları İkinci Bölüm’de Tablo 6.’da belirtilmiştir.

Bankaların her türlü kredi karşılığında aldıkları paralar BSMV’nin konusuna girmektedir. Tahakkuk işleminin hesaben veya nakden gerçekleşmiş olmasının ya da ödeme olup olmamasının verginin doğuşuna etkisi bulunmamaktadır. Bankaca bir borçlu hesaba tahakkuk ettirilen faizin tahsil edilmemiş olması bu tutar üzerinden BSMV hesaplanmayacağı anlamına gelmez. Hesaben işlem gerçekleştiği için burada BSMV’nin hesaplanması gerekmektedir.³¹⁷

3.2.3. KKDF Açısından

Fon kesinti oranları zaman içinde değişiklikler geçirmekle birlikte Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, tüketici kredilerinde, yurt dışından sağlanan kredilerde, kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerinde kredi kullanıcılarına ayrı bir yük getirerek kredi maliyetlerini artırıcı bir unsur olmaktadır.³¹⁸ Bu anlamda bankalar müşterileri adına KKDF hesaplayarak ödemekle mükelleftirler.

2004/7735 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³¹⁹ ile bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde (gerçek kişilere ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla kullanılan krediler) KKDF kesinti oranı %15 olarak tespit

³¹⁷ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s. 356.

³¹⁸ Selahattin TUNCER, **a.g.m.**, s. 5. (Çevrimiçi), <http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimin%20Vergilendiri%20lmesi.pdf>, 20.05.2009.

³¹⁹ 2004/7735 sayılı BKK 15.08.2004 tarihli ve 25554 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

edilmiştir. Bu oran, söz konusu BKK'nın yayım tarihi olan 15.08.2004 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 15.03.2009 tarihine kadar uygulanmıştır. 2009/14803 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³²⁰ ile bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde (ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla gerçek kişilere kullanılan krediler) KKDF kesintisi oranı %10 olarak tespit edilmiştir. Uygulama, 12.05.1988 tarih ve 88/12944 sayılı kararnameye ilişkin KKDF Hakkında 6 Sıra No'lu Tebliğin³²¹ 2. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan kredileri kapsamaktadır. Ayrıca, TL kredilerde fon kesintisi faiz tahakkukunda doğduğundan, kullanım tarihine bakılmaksızın bu tarih de dahil 16.03.2009 tarihinden itibaren tahakkuk ettirilecek faizler için fon kesintisi oranının %10 olarak uygulanması gerektiği belirtilmiştir.³²²

KKDF'nin tanımında faiz, anapara ve kur farkı üzerinden tahsil edileceği ifade edilirken, bir bedel ithalat yaptığı halde banka kredisi kullanmayan, yani kendi öz sermayesi ile ithalat yapan firmalar için de geçerlidir. Ancak eğer firma ithalatı yapılan malın bedelini peşin öderse KKDF'den muaf iken, ithalat bedelini vadeli olarak ödemek isterse %3 oranında KKDF ödemek zorunda kalmaktadır.³²³ Yurtdışından firma mal ithal ediyor ve satıcı firma vade konusunda kolaylık sağladığı halde bizim mevzuatımız ithalat bedeli peşin ödenmediği takdirde %3 KKDF alacağını hükmetmektedir.³²⁴ Oysa vadeli alımların desteklenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Uygulamada, bir yıldan önce yurt dışına iade edilen veya karşılığında ihracat gerçekleştirilmeyen peşin ihracat bedelleri üzerinden KKDF kesintisi yapılip

---

³²⁰ 2009/14803 sayılı BKK 16.03.2009 tarihli ve 27171 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³²¹ 88/12944 sayılı Kararnameye İlişkin KKDF Hakkında 6 Sıra Nolu Tebliğ 26.08.1989 tarihli ve 20264 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³²² Bkz. 2009 tarihli B.07.1.GİB.0.68/6802-7/ sayılı Bankalar ve finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredilerinde (ticari amaçla kullanılmamak kaydıyla gerçek kişilere kullanılan krediler) kaynak kullanımını destekleme fonu kesintisi oranı hakkında Özelge. (Çevrimiçi), <http://www.gib.gov.tr/kkdfozelge.htm> , 23.11.2009.

³²³ Ahmet TÜRKAN, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, 04.08.2009, (Çevrimiçi), <http://www.habername.com/yazi/ahmet-turkan-kaynak-kullanimi-destekleme-fonu-kkdf-2694.htm>, 23.11.2009.

³²⁴ Şükrü KIZILOLU, "Prestij Vergisi" , 25.01.2010.(Çevrimiçi), http://www.muhasibetr.com/ulusalbasin/haber_oku.php?haber_id=5275 , 25.01.2010.

yapılmayacağı konusunda; Gelir İdaresi Başkanlığı'nın B.07.1.GİB.0.02.68/6802-2/57 sayılı öznelgesi doğrultusunda, bu bedellerin yurt dışından sağlanan kredi olarak değerlendirilmesi ve bu bedellerin Türkiye'ye getirildiği tarihten itibaren iade edildiği tarihe kadar geçen süre için geriye dönük cezalı KKDF kesintisi yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Söz konusu ihracat bedellerinin bir yıldan sonra iade edilmesi halinde ise bu tutar üzerinden fon kesintisi yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Türkiye'de yerleşik kişilerce yurt dışından sağlanan, ortalama vadesi bir yıl olan döviz ve altın kredileri fona kesinti yapılmayacak işlemler arasında sayılmıştır.

Dövizde endeksli ve diğer endeksli kredilerde 2008/14420 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³²⁵ ile KKDF hesaplanmasında değişiklik yapılmıştır. Eski tebliğe göre, dövizde endeksli ve diğer endeksli kredilerde KKDF, borç bakiyesine ilişkin kur farkı veya endeks farkı ile dönem cari faizinin cari kurdan TL karşılığı veya fark faizinin toplam tutarı üzerinden hesaplanmaktadır. Yapılan değişiklik ile, dövizde endeksli ve diğer endeksli kredilerde KKDF kesintilerinin, taksit tutarı içindeki anaparanın kur farkı veya endeks farkı ile dönem faizinin cari kurdan TL karşılığı ve fark faizinin toplam tutarı üzerinden hesaplanması gerekmektedir. Eski uygulamada daha önceki en yüksek kur seviyesi ile kredi ödeme günündeki cari kur arasındaki fark kullanılırken, yeni karara göre, dövizde endeksli taksitli kredilerde taksit tutarı içindeki anapara kur farkının hesaplanmasında ise, taksit ödeme tarihindeki cari kur ile kredinin kullanıldığı tarihteki kur arasındaki farkın dikkate alınması gerekmektedir.³²⁶

KKDF'den istisna tutulan krediler Ek.2.'deki tabloda tek tek belirtilmekle birlikte, ikinci maddede belirtilen konut ve yapı tasarrufu kredileri ile gerçek kişilere kendi ihtiyaçları için kullanılan konut inşaat kredilerine ilişkin istisna hükmüyle gerçek kişilerin konut ihtiyacının karşılanması amacıyla kullandıkları kredilerin

³²⁵ 2008/14420 sayılı BKK 30.12.2008 tarihli ve 27096 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³²⁶ <http://doktormortgage.com/konut-kredisi/konut-kredisi-mortgage-bilgi-bankasi/38/46-kkdf-hesaplama-yoentemi-deiti.html> , 04.01.2010.

maliyetleri azaltılmakta, inşaat sektörüne destek sağlamak amaçlanmıştır.³²⁷ 88/12944 sayılı kararnameye ilişkin KKDF Fonu Hakkında 6 sıra nolu Tebliğin 3/2 göre, konut ve yapı tasarrufu kredileri ile gerçek kişilere kendi ihtiyaçları için kullanılan konut inşaat kredileri KKDF kesintisi yapılmayacak işlemler arasında sayılmıştır. 5582 sayılı Kanun³²⁸, un 12. maddesi ile 2499 sayılı Kanuna eklenen 38/A maddesinde konut finansmanı, “konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullanılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullanılmasıdır. Bu kapsamdaki kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kullanılan krediler de konut finansmanı kapsamındadır.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu hükme göre, istisnadan gerçek kişiler yararlanacak olup, tüzel kişiler tarafından bu amaçla kullanılan krediler üzerinden KKDF kesintisi yapılacaktır. Konut yapı kooperatifleri tarafından teslim edilecek konutların bina inşaat ruhsatlarının söz konusu kooperatifler adına olması kaydıyla, münhasıran konut yapı kooperatiflerine “konut tamamlama kredisi” adı altında kullanılan konut kredileri üzerinden KKDF kesintisi yapılmaması gerekmektedir. Konut yapı kooperatif üyesi gerçek kişilere kullanılacak kredilerde KKDF istisnası, gerçek kişiler tarafından kullanılan konut kredilerindeki istisna uygulamasının aynısı olarak uygulanacaktır.88/12944 sayılı KKDF Hakkında Kararın 4/2 maddesine göre istisna kapsamına giren konut kredilerinde, gecikmeli olarak tahsil edilen kredi taksitlerine tahakkuk ettirilen temerrüt faizleri üzerinden KKDF kesintisi yapılmayacaktır.³²⁹

Fon kesintilerinin süresinde yatırılmasından kredi kullanan, krediyi kullandıran veya kullanılmasına aracılık eden ve kredili ithalatta tahsilatı yapan bankalar sorumludur. Fon kesintilerinin bankalar tarafından süresinde yatırılmaması halinde yatırılmayan kısım fon lehine tahakkuk ettirilecek cezai faiz ile birlikte tahsil edilir. Bu kesintilerin tahakkuk ve tahsili Maliye Bakanlığınca vergi gelirlerine

---

³²⁷ Fazıl AYDIN, **a.g.m.** , s.27.

³²⁸ 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 06.03.2007 tarihli 26454 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³²⁹ 08.06.2007 tarihli KKDF-2/2007-2 sayılı Konut finansmanı kapsamında kullanılacak kredilerin kaynak kullanımını destekleme fonu kesintisi karşısındaki durumu hakkında sirküler. Metnin tamamı için Bkz. (Çevrimiçi) , <http://www.ivdb.gov.tr/sirkuler/kkdf/kkdf2.htm> , 05.11.2009.

ilişkin yetkiler kapsamında takip edilir ve kesintilerin tahsilinde 6183 sayılı AATUHK hükümleri uygulanır.

Fon kesintilerini TL veya endeksli kredilerde faiz tahakkukunun, döviz kredilerinde kredinin kullandırıldığı tarihin, kredili ithalatta tahsilatın yapıldığı tarihin içinde bulunduğu ay dönem olarak dikkate alınacaktır. İşlemler hangi ayda yapılmışsa, o aylık döneme ilişkin bilgilerin Bildirimde yer alması sağlanacaktır. Bildirimler işlemin yapıldığı dönemi izleyen ayın 15'inci gün akşamına kadar elektronik ortamda gönderilmeli ve varsa tahakkuk eden tutarlar aynı gün içinde ödenmelidir. Bankalar ve finansman şirketleri fon kesintilerinin süresinde ve tam olarak yatırılmasından sorumlu tutulacaklardır.³³⁰

Bankalar tarafından ödenen KKDF kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır.

3.2.4. Damga Vergisi Açısından

Bankaların müşterilerine kullandırdıkları nakdi ve gayrinakdi kredilere ilişkin düzenledikleri kredi sözleşmeleri, taahhütnameler Damga vergisi'ne tabidir. Damga Vergisi Kanunu anlamında bir kağıt olan kredi sözleşmeleri uygulamada banka ile müşterileri tarafından imzalanmakta ve tek nüsha olarak düzenlenerek banka kasalarında muhafaza edilmektedir. Bahsedilen kredi sözleşmelerinin vergisinin bankalarca ödenmesi gerekmektedir.³³¹ Sözleşmeye ait damga vergisinin tutarının tamamı müşteriden tahsil edilmekte ve verginin tamamı üzerinden banka ve sigorta muameleleri vergisi tahsil edilmektedir. Müşteriden tahsil edilen bu tutarlar daha sonra ilgili vergi dairesine yatırılmaktadır.³³² Ödeme bankaca yerine getirilmekle birlikte, DVK 24. maddesi uyarınca müteselsil sorumluluk esası çerçevesinde, müşterinin verginin ödenmesinden ve cezasından sorumluluğu devam etmektedir.

---

³³⁰ 12.03.2006 tarihli ve KKDF-1/2007-1 sayılı Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Sirküleri/1

³³¹ Selim Güray ÇELİK, "Bankalar İle Müşterileri Arasında Düzenlenen Kağıtların Damga Vergisi ve BSMV Yükümlülüğüne İlişkin Değerlendirmeler", **Active**, Şubat-Mart 2000, s. 55.

³³² Selim Güray ÇELİK, **a.g.m.**, s. 54.

Teminat mektupları kural olarak DVK çerçevesinde nispi oranda damga vergisine tabidir. Müşterilerce bankaya verilen teminat mektubu talep mektubu ve diğer talimatlarda maktu damga vergisine tabidir. Bankalarca, müşteriden tahsil edilen damga vergisi karşılığı da BSMV'ye tabi olup, bu tutarda damga vergisi karşılığı ile birlikte müşteriden tahsil edilmektedir.

Ancak 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu (2) Sayılı Tablo'nun IV. Bölüm 23 numaralı fıkrasına göre bankalar, yurt dışı kredi kuruluşları ve uluslararası kurumlarca kullanılacak kredilerin temini ve geri ödenmesi amacıyla düzenlenecek kağıtlar ile bu kağıtların üzerine konulacak şerhler kredilerin kullanımları hariç damga vergisinden istisna edilmiştir. Bu açıdan, bankalar ve yurt dışı kredi kuruluşları ile imzalanacak kredi sözleşmeleri ve bunların konusunu oluşturan kredilerin geri ödenmesine ilişkin teminat sözleşmeleri istisna kapsamındadır.³³³

6 sayılı Damga Vergisi Sirküleri³³⁴ uyarınca kredi sözleşmelerinin ve bunlarının teminatlarının süresinin uzatılması veya kısaltılması, miktarının artırılması veya azaltılması nedeniyle düzenlenecek kağıtlar da damga vergisi istisnası kapsamına girmektedir. Bir kredi sözleşmesinin esaslı unsurlarından olan miktarda yapılan değişikliklerin istisna kapsamında değerlendirilmesinden yola çıkarak, diğer değişikliklerin de istisna kapsamında değerlendirilmesinin gerektiğini düşünülmektedir. Ancak, söz konusu istisnanın konulmasındaki amacın ülkemizin sermaye ihtiyacının göz önünde bulundurularak kredi kullanılması sırasında doğan masrafların azaltılması olduğu kabul edildiğinde, ve bu masrafların daha çok kredi alan tarafından karşılandığı göz önünde bulundurulduğunda kredilere ve bunların geri ödemelerine ilişkin kağıtlarda değişiklik yapan kağıtların da istisna kapsamında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.³³⁵

³³³ Müge KOYUTÜRK, "Kredilerde Damga Vergisi İstisnası ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar", **Vergi Dünyası**, Sayı: 318, Şubat 2008. (Çevrimiçi) ,

<http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=4930> ,28.11.2009.

³³⁴ 6 sayılı Damga Vergisi Sirküleri metninin tamamı için bkz. , http://www.alomaliye.com/damga_ver_sirkuleri_6.htm , (02.12.2009)

³³⁵ Müge KOYUTÜRK, **a.g.m.** , (Çevrimiçi), <http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=4930> , 28.11.2009

3.3. HİZMET İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

Bankalar mevduat ve kredi işlemleri dışında müşterilerine para transferleri, çek işlemleri, senet ve fatura tahsilatı vb. hizmetler sunmaktadırlar ve sundukları bu hizmetler karşılığında komisyon tahsil etmektedirler. Bankaların müşterilerinden komisyon adıyla aldıkları paraların tümü BSMV'ye tabidir. Bu komisyonların bir bölümünün bir bankaya ya da kuruma verilmesi tamamı üzerinden BSMV hesaplanmasına engel değildir.³³⁶

Aşağıda uygulamada daha sık karşılaşılan işlemler dolayısıyla alınan komisyonlar sebebiyle bankaların BSMV yükümlülükleri doğmaktadır.³³⁷

-Bankaların müşterilerin paralarını bir yerden bir yere aktarmaları (havale, eft vb. işlemler) karşılığında aldıkları paraların tamamı BSMV'ye tabidir.

-Bankalar kendileri rehnedilen kıymetleri müşterileri namına, kendileri hesabına sigorta ettirmektedirler. Sigorta primleri karşılığında müşterilerden alınan paraların tümü BSMV'ye tabidir.

-Bankalarca çek karnesi bastırılarak, bedel karşılığında isteyen ve bankaca uygun görülen kişilere verilir. Söz konusu çek karnesi karşılığı olarak müşteriden tahsil edilen bedellerin tamamı BSMV'ye tabidir. Bunlardan baskı ücreti ve benzeri herhangi bir adla gider düşülemez.

-Verilen kredi kartları karşılığında yıllık olarak müşterilerden tahsil edilen kredi kartı komisyonlarının tamamı BSMV'ye tabidir. Bunlardan uluslar arası kart kuruluşlarına ödenen herhangi bir gider payı indirimi yapılamaz.

-Bankaların ödenmeyen borçlar nedeniyle başlattıkları icra takipleri sonunda icra tarafından lehlerine tahakkuk ettirilen vekalet ücretlerinin yarısı bankaca avukata

---

³³⁶ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s. 357.

³³⁷ Ahmet EROL, **a.g.e.**, s. 357.

verilmektedir. Yarısı avukata verilmesine karşın, bu ücretlerin tamamı üzerinden BSMV kesilmesi gerekmektedir.

-BSMV’de vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi için banka veya sigorta şirketince bir işlem yapılması, bu işlem sonucunda banka veya sigorta şirketi lehine para kalması gerekmektedir. Herhangi bir işlem yapılmadığında lehe kalan para söz konusu olduğunda BSMV doğmamaktadır.

-Bankaların muhabirleri kanalı ile Türkiye sınırları dışındaki kaynaklardan temin ederek yine Türkiye dışındaki alanlara plase ettiği fonlardan elde ettiği gelirler, Türkiye sınırları dışında elde edilmekle birlikte merkezi Türkiye’de bulunan bankaların lehine kalan bir para olduğundan, BSMV’ye tabi olması gerekir.

-Bankaların ödemekle mükellef olduğu damga vergisini müşteriye yansıtmaları halinde, damga vergisi tutarı kadar banka lehine gelir elde etmiş olduklarından, bankaların lehlerine kalan tutarların %5’i oranında banka ve sigorta muameleleri vergisi ödemeleri gerekmektedir.

3.4. REPO İŞLEMLERİNİN VERGİSEL BOYUTU

3.4.1. Gelir Vergisi Açısından

Gelir Vergisinin Kanunu’nun 75. maddesinin 14 numaralı bendi uyarınca, menkul kıymetlerin geri alım veya satım taahhüdü ile iktisap veya elden çıkarılması karşılığında sağlanan menfaatler menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiştir.³³⁸ Bu tanım ters reponun tanımıdır. Bu madde nedeniyle ters repo gelirleri verginin konusuna girmektedir.

GVK’nın 75. maddesinde açıklaması yapılan menkul sermaye iradının tanımı çerçevesinden üç unsurdan bahsedilebilir. Öncelikle gelir sahibinin ticari, zirai veya

---

³³⁸ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, a.g.e. , s. 44.

mesleki faaliyeti dışında elde edilmiş olmalıdır. Nakdi sermaye veya para ile temsil edilebilen değerlerden oluşan sermaye ile elde edilmiş olmalıdır. Son olarak da, gelir; faiz, kar payı veya kira adı altında elde edilmelidir.³³⁹

Repo kazançlarının vergi karşısındaki durumunu değerlendirirken; bunu gerçek kişiler ve tüzel kişiler için ayrı ayrı, gerçek kişiler ve tüzel kişiler açısından da tam mükellef, dar mükellef şeklinde sırayla ele alınacaktır.

3.4.1.1. Tam Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

GVK'da yer alan geçici bir madde hükmü ile gerçek kişilerce elde edilen ters repo gelirleri için 31.12.2005 tarihine kadar yıllık beyanname verilmemekteydi. Geçici 67. madde ile söz konusu gelirlerin hak sahiplerine ödenmesi sırasında bu geliri ödemekle yükümlü olan kişiler tarafından hak sahiplerine yapılacak ödeme tutarları üzerinden %15 oranında stopaj yapılması gerektiği, bu surette gelir elde eden tam mükellef bireysel yatırımcılarca yıllık beyanname verilmeyeceği, diğer gelirler dolayısıyla verilecek yıllık beyannameye bu gelirler dahil edilmeyeceği belirtilmiştir.³⁴⁰

Bu gelir için nihai vergi kaynaktan kesilen gelir vergisi tevkifatıdır.³⁴¹ 31.12.2005 tarihine kadar elde edilecek repo kazançları üzerinden %22 stopaj yapılırken, 01.01.2006 tarihinden itibaren 31.12.2015 tarihine kadar GVK'nın geçici 67. maddesine göre repo kazançları üzerinden %15 oranında gelir vergisi stopajı yapılmaktadır. 31.12.2015 tarihine kadar ayrıca beyan söz konusu değildir.³⁴²

---

³³⁹ Tolga AVŞAR, Vadeli İşlem Piyasaları(Türev Ürünler) ve Vergilendirme, Ankara Üniversitesi Sosy.Bil.Enst. Maliye(Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 95.

³⁴⁰ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.** , s. 36.

³⁴¹ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s. 45.

³⁴² Ahmet EROL , **a.g.e.** , s. 238.

3.4.1.2. Dar Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

Dar mükellef gerçek kişilerin vergilendirilmesinde tam mükellef gerçek kişiler ile arasında bir fark bulunmamaktadır.³⁴³ Dar mükellef gerçek kişilerin ters repo gelirleri üzerinden yapılacak stopaj konusunda söz konusu mükellefin mukimi olduğu ülke ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanmış olan çifte vergilendirmeyi önleme antlaşmasının bulunması halinde stopajın, anlaşmada bulunan oranda yapılacağı ifade edilmektedir.³⁴⁴

3.4.1.3. Tam Mükellef Tüzel Kişilerin Vergilendirilmesi

Repo-ters repo işlemi ile elde edilen kazançlar kurum kazancı sayılarak kurumlar vergisine tabi olacaklardır. Gerçek kişilere yapılan gelir vergisi tevkifatı tüzel kişilere de yapılmaktadır. Kurumlar yapılan vergi kesintisini kurumlar vergisinden mahsup edebileceklerdir.³⁴⁵ Kurumlar vergisi oranı 01.01.2006 tarihinden itibaren % 20 olarak uygulanmakta olup, repo gelirleri üzerinden kaynakta yapılan stopaj hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir.

3.1.1.4. Dar Mükellef Tüzel Kişilerin Vergilendirilmesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 11. ve 12/7. maddelerinde, kanuni veya iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumların, Türkiye'de elde ettikleri sair kazanç ve iratların dar mükellefiyet esasına göre vergilendirileceği hükme bağlanmıştır. Türkiye'de bir işyeri açmak suretiyle veya daimi temsilci aracılığıyla devamlı olarak repo işlemleri ile uğraşan dar mükellef kurumların bu faaliyetlerinden elde edeceği kazançlar ticari kazanç olarak kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır.³⁴⁶

³⁴³ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s. 45.

³⁴⁴ İlgili Vergi Mevzuatı, **a.g.e.** , s.39.

³⁴⁵ Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, **a.g.e.** , s. 45.

³⁴⁶ Celali YILMAZ, **a.g.e.** , s.45.

Dar mükellef kurumlar, kurumlar vergisi açısından stopaj suretiyle vergiye tabi tutulmuş repo gelirleri için beyanname vermezler. Beyanname verilmesi halinde repo gelirleri üzerinden yapılan stopaj kesintileri, hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmektedir. Dar mükellef kurumlarca yıllık kurumlar vergisi beyanname verilmesi halinde ise bu gelirlerin beyannameye dahil edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.³⁴⁷

01.01.2006 tarihinden itibaren repo gelirleri üzerinden %15 stopaj yapılmaktadır. Bu stopaj, kurumlar için bir ön vergileme niteliğindedir.³⁴⁸

3.4.2. BSMV Açısından

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinin matrahı, daha önce belirtmiş olduğumuz üzere, “her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben lehe alınmış paradır.” Bu da yapılan tahsilat tutarından o işlemdeki giderler ve maliyet düşüldükten sonra kalan net tutardır. Başka deyişle, tahsil edilen tutarın toplamı değil bu tutar içindeki kazanç/kar tutarı verginin matrahını oluşturmaktadır. Ancak bunun için maliyet ve giderlerin tam olarak tespit edilmesi ve tahsilata konu işlem ile direkt bağlantılı olması şarttır.³⁴⁹

Ters repo-repo işleminde de aynı kağıtla yapılan bir işlem söz konusudur. Müşteri talimatlarına uygun olarak aynı kıymetle yapılan ters repo-repo işlemlerinin bir bütün oluşturduğu görülmektedir. BSMV matrahı da bu işlemde lehimize kalan paradır. Bu yönüyle, aynı kıymetle yapılan repo-ters repo işlemi tek bir işlem olarak değerlendirilerek, katlanılan repo maliyeti, toplam hasıllardan düşülmeli, lehe alınan paraya (BSMV matrahı) ulaşılmalıdır.³⁵⁰

---

³⁴⁷ Ahmet EROL , **a.g.e.** , s.239.

³⁴⁸ Ahmet EROL , **a.g.e.** , s.239.

³⁴⁹ Mehmet BİNGÖL, “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinde Lehe Alınan Para ve Repo-Ters Repo İşlemlerinde Durum” **Vergi Dünyası**, Sayı:313, Eylül 2007. s.34.

³⁵⁰ Mehmet BİNGÖL, **a.g.m.** s. 34.

3.5. OFF-SHORE BANKALARIN SAĞLADIKLARI VERGİSEL AVANTAJLAR

Bankacılık sektöründe özellik gösteren işlemlerin vergilendirilmesine geçmeden önce, sektördeki çeşitli maliyetler sebebiyle vergi cenneti denilen ülkelere doğru yönelen sermayenin ne gibi vergisel avantajlar sağladıklarına kısaca değinilecektir.

Vergi cenneti denilen bu ülkeler sağladıkları vergi avantajları ve denetimsizlik ile fon yatırımları ve finansal hizmetler bakımından cazibe merkezi olmuşlardır.³⁵¹ Türk bankacılık sistemi; yaşanan yoğun rekabet ve mevcut yasal düzenlemeler ile buna bağlı olarak ortaya çıkan yükümlülükleri bertaraf etmek amacıyla yeni arayışlara yönelmiştir. Bu arayış off-shore³⁵² bölgelerde şube açmak ve banka kurmak olarak kendini göstermiştir. Bankalar, bu yöntemlerle yurt dışı şube veya banka aracılığıyla hem müşterilerine daha cazip imkanlar sağlamakta hem de karlarını artırmaktadırlar.³⁵³ Diğer bir adıyla kıyı bankacılığı, ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullanılmasını amaçlayan bir bankacılık türüdür.³⁵⁴ Kendilerine kolaylık gösteren ülkelerde kurulan off-shore bankaların bilinen merkezlerinden bir kaçını olarak, Bahama Adaları, Cayman Adaları, Bahreyn, Kıbrıs, Malta, Lüksemburg, İrlanda Adaları sayılabilir.

Off-shore bankalarında açılan mevduat hesapları, vergiye tabi olmaması ve yüksek faiz getirisi nedeniyle tasarruf sahiplerinin ilgi gösterdiği vadeli mevduat niteliği taşımaktadır. Bankaların off-shore hesaplardan dolayı karşılık ayırma gibi bir

³⁵¹ Ali CİMAT, Mahir TAŞ, “Türkiye’de ve Dünya’da Kıyı Bankacılığı Uygulamaları ve Vergi Cennetleri Üzerine Bir Değerlendirme” , **Mevzuat Dergisi**, Ağustos 2004, Sayı:80. (Çevrimiçi) , <http://www.mevzuatdergisi.com/2004/08a/02.htm> , 02.01.2010.

³⁵² İngilizceden dilimize geçen off-shore bir bankacılık terimidir. “Kıydan uzak, kıydan esen” anlamına gelen bu söz, bankacılıkta, bir ülkede yabancı paralarla yapılan bankacılık veya bir ülkede vergi mevzuatı, kambiyo sınırlamaları dışında faaliyetini sürdüren bankacılık diye tanımlanabilir. Türk Dil Kurumu bu söz için kıyı bankacılığı karşılığını önermektedir. Bkz. Ali CİMAT, Mahir TAŞ, **a.g.m.** (Çevrimiçi) , <http://www.mevzuatdergisi.com/2004/08a/02.htm> , 02.01.2010.

³⁵³ Ayşe ÖZDEMİR, Erkan ÖZDEMİR, “Off-Shore Cennetlerin Dayanılmaz Çekiciliği” , **Active** , 1999, Sayı:10. s.85.

³⁵⁴ Çiğdem TİRYAKİ, Kıyı Bankacılığı, TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No:9016, Ocak 1990, s. 1.(Çevrimiçi) , <http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/9016tur.pdf> , 02.01.2010.

yasal yükümlülüklerinin olmaması, KKDF, BSMV'nin yanı sıra, gelir vergisi olmaması, kredi kullandırmada serbest davranabilme özelliğinden dolayı, bu hesaplara daha yüksek oranda faiz verilmektedir.³⁵⁵

Mevduat faizlerinde Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar, tam mükellef kişi veya kurumlara yapacakları TL ve DTH faiz ödemelerinden %15 stopaj öngörülürken, Off-shore bölgelerde kurulan bankalardaki mevduatlar üzerinden herhangi bir kesinti söz konusu olmayıp beyan esasına tabidir. Bu şekilde ilgili yılda elde edilen faiz geliri bir sonraki yıl beyana dahil edileceğinden önemli bir vergi avantajı sağlamaktadır. Mudi faizi brüt olarak alırken ödeyeceği vergiyi de ileri bir tarihe aktarmaktadır.³⁵⁶ Off shore bankalar, kurulu bulunduğu ülkede ikamet eden kişilerden mevduat toplayamadığı için, yurt dışında kurulu olan bankalar, ülkemizdeki tasarruf sahiplerinden mevduat kabul edebilmek amacıyla Türkiye'deki bir banka ile muhabirlik sözleşmesi yapmakta ve bu muhabir banka aracılığıyla, mevduat hesabı işlemlerini yürütmektedirler. Ancak, tasarruf mevduatının bütün niteliklerini taşımalarına rağmen, yurt dışında kurulu bir bankadaki mevduat özelliğinden dolayı mevduat güvencesi dışında kalmaktadırlar.³⁵⁷

KKDF kesintisinde ise, Türkiye'deki bahsettiğimiz uygulamaların aksine Off-shore banka yurt dışında kurulu bağımsız bir şirket olduğundan böyle bir yükümlülüğü yoktur. Off shore bankadan Türkiye'de yerleşik kişilere açılan krediler 1 yıldan uzun vadeli olması koşulu ile KKDF'den istisna edilmiştir.³⁵⁸

BSMV uygulamasında Türkiye'de bankalar Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, yapmış oldukları bütün işlemler sebebiyle kendi lehlerine her ne nam altında, nakden veya hesaben aldıkları paralar BSMV'ye

---

³⁵⁵ Mustafa ÇEKER, "Off Shore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu", Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, İşletme Biliminde Güncel Konular Seminerleri, 10.04.2004, s. 3-4. (Çevrimiçi), <http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/Off-Shore%20Hesaplar.doc> , 05.01.2010.

³⁵⁶ Ayşe ÖZDEMİR, Erkan ÖZDEMİR, **a.g.m.** , s. 87.

³⁵⁷ Mustafa ÇEKER, **a.g.m.** , s. 4.

³⁵⁸ Ayşe ÖZDEMİR, Erkan ÖZDEMİR, **a.g.m.** , s. 87.

tabi olmakla birlikte, Off shore bankalarda yapılan her işlem Türkiye’de yürürlükte bulunan düzenlemelere tabi olmadığından BSMV’ye tabi değildir.³⁵⁹

Kurumlar Vergisi uygulamasında ise, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar yürürlükte bulunan Kurumlar Vergisi’ne tabi olmakla birlikte, Off shore bankaların karı Türkiye’ye getirildiğinde ülkemiz vergisel yükümlülüklerine tabi olacaktır. Ancak Türkiye ile off shore bankanın faaliyet gösterdiği ülke arasında ikili vergi anlaşması varsa durum değişmektedir.³⁶⁰

3.6. BANKACILIK UYGULAMASINDA ÖZELLİK GÖSTEREN İŞLEMLERİN VERGİSEL BOYUTU

Dünya ticaret hacminin büyümesi, bankacılık uygulamasını yakından etkilemekte ve yeni finansal araç ve tekniklerinin kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Geliştirilen finansal araç ve tekniklerin kullanımında bankaların etkin rol oynaması ve banka ve sigorta muameleleri vergisinin de bankaların işlem maliyetini etkilemesi söz konusu finansman araç ve tekniklerine kısaca değinilmesini gerekli kılmaktadır.³⁶¹

Bu çerçevede banka ve sigorta muameleleri vergisini doğuran olayın bir unsurunu oluşturan işlem ile bağlantılı olarak yeni finansman araç ve tekniklerini, faktoring, forfaiting, forward, future swap ve opsiyon başlıkları altında incelememiz yerinde olacaktır. Bununla birlikte ilk olarak Gider Vergileri Kanunu’nun 28. maddesinde BSMV’den muaf tutulan finansal kiralama işlemlerine değinilecektir.

---

³⁵⁹ Ayşe ÖZDEMİR, Erkan ÖZDEMİR, **a.g.m.** , s. 87.

³⁶⁰ Ayşe ÖZDEMİR, Erkan ÖZDEMİR, **a.g.m.** , s. 87.

³⁶¹ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.** , s.109.

3.6.1. Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergisel Boyutu

3.6.1.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından

İşletmelerin finansman yöntemlerinden biri olan finansal kiralama 1985 yılında 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile mevzuatımıza girmiştir. 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu³⁶², nun 25. maddesi ile de “finansal kiralama işlemlerinden değerlendirme” başlığı altında Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 290. maddesine eklenen hükümlerle vergi kanunlarında yerini almıştır.

Bu bakımdan gelir ve kurumlar vergisi açısından değerlendirmeyi yaparken 01.07.2003 tarihinden önce ve sonra yapılan sözleşmeler diye ikiye ayırmak gerekir. 01.07.2003 tarihinden önce yapılan kira sözleşmelerine istinaden yapılan finansal kiralama giderlerinin tamamı, gelir veya kurumlar vergisi uygulamasında gider olarak gösterilebilmekte, aynı malın satın alma yoluyla edinilmesi halinde ise sadece amortisman tutarları gider yazılabilmekteydi.³⁶³ Leasing ile kiralanana mala ödenen kiralar gider olarak yazıldığı için vergi avantajı sağlanmaktaydı.³⁶⁴ Ancak bu uygulama 4842 sayılı kanun ile Vergi Usul Kanununa eklenen mükerrer 290. madde ile kaldırılmıştır. Yeni yapılan sözleşmelerde malın ana parası ve ilk yıl ödenen faizler aktifleştirilerek bu tutardan amortisman ayrılması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında banka kredisi ile finansman ile finansal kiralama açısından hiçbir farklılık kalmadığı görülmektedir.³⁶⁵

01.07.2003 tarihinden önce imzalanan “finansal kira sözleşmeleri” uyarınca kiralama yapanlar (kiraya verenler), aktifinde yer alan varlığı eski hükümlere göre amortismanına tabi tutmaya devam edecek, yeniden değerlendirme yapabilecek ve yatırım indiriminden yararlanabilecektir. Kiracı da, ödediği kira taksitlerinin tamamen gider yazabilecektir. 01.07.2003 tarihinden itibaren imzalanan finansal kiralama

³⁶² 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 24.04.2003 tarihli 25088 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁶³ Mehmet KOÇ, a.g.e. , s.17.

³⁶⁴ Sadi UZUNOĞLU, a.g.e. , s.13.

³⁶⁵ Bülent FIÇICI, “Finansal Kiralama (Leasing)”, 05.12.2008, (Çevrimiçi), <http://www.maligundem.com/gundem/haberdetay.asp?ID=24> , 14.11.2009.

sözleşmelerinde ise, finansal kiralamaya konu varlık; kiralayanın aktifinde anapara + faizden oluşan bir alacak, kiracının aktifinde ise duran bir varlık ve pasifinde borç olarak gözükecektir. Kiracı, aktifinde duran varlık üzerinden amortisman ayıracaktır ancak yatırım indiriminden yararlanma hakkı kiracıya değil kiralayana ait olacaktır.³⁶⁶ 01.01.2006 tarihine kadar Teşvik belgesi ile yapılan yatırımlarda Finansal Kiralama şirketine yatırım indirimi hakkı devredilebilmekte iken, 08.04.2006 tarihinde yayımlanan 5479 sayılı Kanun³⁶⁷ ile devam eden yatırımlar hariç yatırım indirimi hakkı kaldırıldığından böyle bir avantajlı yönü de artık kalmamıştır.³⁶⁸

3.6.1.2. KDV Açısından

Leasing işlemlerinin Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nden muaf tutulduğundan bahsetmiştik. KDV Kanunu'nun 17. maddesinin 4. fıkrasının (e) bendi uyarınca da, BSMV'ye tabi olan işlemlerin Katma Değer Vergisi'ne tabi olmadığı hükme bağlanmıştır. Finansal kiralama işlemleri BSMV'den müstesna tutulduğu için KDV Kanunu'nun 17/4-e maddesi ile getirilen istisnadan yararlanamamakta ve KDV'ye tabi bulunmaktadır.

Finansal kiralamaya konu malın yurt dışındaki finansal kiralama şirketlerinden kiralanması da, hizmetten Türkiye'de yararlanıldığı için KDV'ne tabidir. Bu durumda KDV'nin kiracı tarafından sorumlu sıfatıyla hesaplanıp ödenmesi ve indirilmesi gerekmektedir.

Finansal kiralama işlemi yapan kuruluşların hesaplamaları gereken KDV, kiralama bedelleri veya kiracıya yansıtılan masraflar üzerinden hesaplanan KDV ile

---

³⁶⁶ Murat CEYHAN, "Finansal Kiralamanın Vergi Hukukundaki Yeri ve Muhasebe Boyutu Açısından Uygulama Esasları", 30.01.2006. (Çevrimiçi),

http://www.alomaliye.com/ocak_06/murat_ceyhan_finansal_kiralama.htm, 14.11.2009.

³⁶⁷ 5479 sayılı GVK, AATUHK, ÖTV ve VUK'da Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 08.04.2006 tarihli ve 26133 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁶⁸ Bülent FIÇICI, a.g.m. , (Çevrimiçi) ,<http://www.maligundem.com/gundem/haberdetay.asp?ID=24>, 14.11.2009.

finansal kiralama konusu malın mülkiyetinin kiracıya devri nedeniyle hesaplanan KDV'den oluşmaktadır.³⁶⁹

Finansal kiralama işlemlerine ilişkin cari KDV oranı 2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³⁷⁰ ile belirlenmiştir. Bu kararnameden önce finansal kiralama işlemlerine ilişkin KDV oranları 2002/4480 sayılı kararnamenin ekinde yer alan (I) sayılı listenin 9.maddesinde sadece finansal kiralamaya konu olan mallar için indirimli KDV oranı uygulanmaktaydı.³⁷¹ 2007/13033 sayılı BKK ile katma değer vergisi oranlarında değişiklikler yapılmış, finansal kiralama işlemlerinde uygulanacak KDV oranı 30.12.2007 tarihinden sonra düzenlenecek sözleşmeler için kiralamaya konu malın tabi olduğu KDV oranına eşitlenmiştir. Bu düzenleme ile uygulamadaki %1'lik leasing KDV oranının malın tabi olduğu ve genellikle uygulanan %18 oranına çıkarılması anlamına geldiği şeklinde ifade edilmektedir. Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı'na göre 30.12.2007 tarihinden önce düzenlenen finansal kiralama sözleşmeleri için herhangi bir oran değişikliği yapılmamış olup, bu sözleşmelere ilişkin düzenlenen faturalar için eski oranların uygulanmasına devam edilerek KDV oranları açısından 30.12.2007 öncesi ve sonrası olarak ikili bir vergileme yapısı meydana gelmiştir. Yürürlükteki mevcut düzenlemeye göre finansal kiralama sözleşmesinde uygulanacak KDV oranı 30.12.2007 tarihinden sonra düzenlenen sözleşmeler için kiralamaya konu malın tabi olduğu oran olacaktır.³⁷² 30.12.2007 tarihinden önce düzenlenmiş olan finansal kiralama sözleşmelerine istinaden finansal kiralama faturalarında sözleşme hükümleri sona erinceye kadar, sözleşmenin düzenlenme tarihi itibarıyla geçerli olan oran uygulanacaktır.³⁷³ Bu uygulama ile finansal kiralama sektöründeki vergi avantajının kaldırıldığı görülmektedir.

---

³⁶⁹ Mehmet KOÇ, **a.g.e.**, s.122.

³⁷⁰ 2007/13033 sayılı BKK 30.12.2007 tarihli ve 26472 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 08.02.2008 tarihli 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/13234 sayılı BKK ile 2007/13033 sayılı kararnamenin eki II sayılı listenin "Diğer Mal ve Hizmetler" bölümünün 25. sırası değiştirilmiş, bölümün sonuna 28. sıra eklenmiştir.

³⁷¹ Atilla DİLMEN, Ersin KAPLAN, "Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Dünyası**, Sayı:328, Aralık 2008, s.191.

³⁷² Hakan GÜZELOĞLU, "Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergilendirilmesindeki Özellikli Durumlar, (Çevrimiçi) <http://www.vergidegundem.com/files/Makale1-ekim2009.pdf>, 12.11.2009.

³⁷³ Atilla DİLMEN, Ersin KAPLAN, **a.g.m.**, s. 191.

KDV oranlarına ilişkin son yıllarda yapılan çok sayıdaki düzenlemeler, finansal kiralama işlemlerini kiracı ve kiralayan açısından karmaşık hale getirmiştir. Rekabetçi dünyada alternatif bir finansman kaynağı sağlama işlevi gören finansal kiralamanın ülkemizde arzu edilen seviyeye gelmesi, dünyadaki gerçek uygulamalarına erişebilmesi ve finansal kiralama işlemlerinin artık taksitli satış yöntemi olmaktan çıkıp, gerçek bir fonlama olarak kabul edilebilmesi için mevcut yapının iyileştirilmesine yönelik vergi mevzuatında değişiklikler yapılması gerektiği, bu sayede operasyonel ve vergisel problemlerin çözüme kavuşturulmasının mümkün olacağı ifade edilmektedir.³⁷⁴

3.6.1.3. Gümrük Vergileri Açısından

Finansal kiralama işlemlerine gümrük vergileri bakımından FKK'nun 29. maddesindeki hükümler uygulanacaktır. Bu maddeye göre;

“a) Satın alma hakkı bulunmayan bir sözleşmeye dayanarak veya bu hak bulunsa dahi teşvik belgesinde gümrük muafiyetinden yararlanması öngörülmemiş malların Türkiye'ye girişinde, gümrük mevzuatının süre kısıtlaması hariç, sözleşme süresine bağlı olarak, geçici muafiyet rejimine dair hükümler uygulanır.

Bu şekilde Türkiye'ye getirilen mallar için ileride doğabilecek vergileri karşılayacak miktarda teminat alınır. Şu kadar ki, sözleşme süresi sonunda kesin ithalatın yapılmaması ve finansal kiralama konusu malların kiralayana iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılmak istenmesi halinde daha önce yapılan teminata bağlama işlemi genel hükümlere göre çözülür.

Teminata bağlama usul ve esasları bir yönetmelikle belirlenir.

b) Sözleşme süresi sonunda finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması halinde, vergi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki cari kur ve normal fiyat üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri tahsil olunur.” şeklinde hükmedilmiştir.

³⁷⁴ Mehmet ALTINDAĞ, “Finansal Kiralamanın Vergi Karşısında Durumu” (Çevrimiçi), <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/66MaliCozum/04%20mehmet%20altindag.pdf>, 14.11.2009.

Geçici ithalat (dahilde işleme) rejiminden yararlanılarak sadece teminat yatırılmak suretiyle yurda getirilen maldan kiralama süresince yararlanılması mümkündür.³⁷⁵

Hazine Müsteşarlığı 2009/1 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ³⁷⁶ uyarınca, yeni teşvik ilkelerinin amacı belirlenmiştir.³⁷⁷ Tebliğ'in finansal kiralama işlemleri başlığı adı altında 29. maddesi ile teşvik belgesi kapsamı makine ve teçhizatın tamamının veya bir kısmının finansal kiralama yolu ile temin edilebileceği hususu özel olarak belirlenmiştir. Yapılan bu düzenlemenin sonucu olarak, finansal kiralama şirketinin finansal kiralama işlemine konu makine ve teçhizatlar için teşvik belgesi sahibi yatırımcı ile sözleşme yapması ve sözleşme kapsamı yatırım mallarını sözleşme yaptıkları yatırımcıya kiralama durumunda gümrük muafiyeti ve KDV istisnası desteklerinden yararlandırılması öngörülmüştür. Bilindiği üzere finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeler ve uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlar kredi sistemi içinde yer alan finansal kiralama şirketlerinin önemini artırmaktadır.³⁷⁸ Ayrıca KKDF de ödenmemektedir.

3.6.1.4. Damga Vergisi Açısından

Leasing ile mal satımında FKK 30. maddesi uyarınca, finansal kira sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan istisna edilmiş iken finansal kiralama şirketleri dışındaki finansal kiralama sayılan işlemlere ilişkin sözleşmeler her türlü vergi, resim ve harca tabi olacaktır.³⁷⁹

---

³⁷⁵ Mehmet KOÇ, **a.g.e.**, s.17.

³⁷⁶ Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ 28.07.2009 tarihli ve 27302 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmıştır.

³⁷⁷ Veysi SEVİĞ, "Yeni Teşvik Sisteminde Finansal Kiralama İşlemleri" , 18.08.2009. (Çevrimiçi) http://www.resulkurt.com/artikel.php?artikel_id=2161 , 25.12.2009.

³⁷⁸ Veysi SEVİĞ, "Yeni Teşvik Sisteminde...", **a.g.m.** , (Çevrimiçi), http://www.resulkurt.com/artikel.php?artikel_id=2161 , 25.12.2009.

³⁷⁹ Mehmet ALTINDAĞ, **a.g.m.** , (Çevrimiçi) , <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/66MaliCozum/04%20mehmet%20altindag.pdf> 14.11.2009.

Bununla birlikte Finansal Kiralama Sözleşmelerinin Devri Hakkında İstanbul Defterliği'nce verilen Özelge³⁸⁰'de 30. maddedeki sözleşme ifadesinin sadece finansal kiralama sözleşmelerini ifade ettiği buna göre finansal kiralama sözleşmelerinin istisna kapsamına alındığı ve finansal kiralama sözleşmelerinin devrine ilişkin düzenlenen kağıtların finansal kira sözleşmesi olarak değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

3.6.2. Faktoring İşlemlerinin Vergisel Boyutu

3.6.2.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından

Vergi yasalarında faktoring şirketleri ve işlemleri için özel düzenlemeler bulunmamaktadır. Faktoring şirketlerinin anonim şirket olarak kurulmaları gerektiğinden bahsetmiştik. Faktoring şirketleri için genel olarak iki tür kazanç söz konusudur. Bunlardan ilki, faktoring komisyonu; gerçek bir mal veya hizmet hareketine dayanan fatura karşılığı tutarın vadesinde ödenmesi, bu işlem nedeniyle yüklenilen risklerin karşılanması ve verilen diğer birtakım hizmetler karşılığında müşteriden tahsil edilen bedel, ikincisi ise, fonlama hizmeti karşılığında müşteriden iskonto oranına eşit tahsil edilen faiz ya da para finansman ücreti olarak ifade edilmektedir. Bu yönüyle, iki kaynaktan oluşan faktoring şirket gelirleri 193 sayılı GVK'nın 37. ve izleyen maddeleri hükmü doğrultusunda ticari kazanç olarak tespit edilir ve Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre vergilendirilmektedir.³⁸¹

3.6.2.2. BSMV Açısından

Faktoring işlemlerinin yapılmasında, genelde alacağın erken ödenmesine bağlı olarak hesaplanan iskonto tutarı kadar bir faktoring ücreti alınmakta, bunun yanı sıra yapılan hizmetle bağlantılı olarak komisyon tahsil edilmektedir. Bu

---

³⁸⁰ 17.07.2001 tarihli B.07.4.DEF.0.34.12.2.10-7423 sayılı Finansal Kiralama Sözleşmesinin Devri Hakkında Özelge, Metnin tamamı için

Bkz.(Çevrimiçi), <http://www.ivdb.gov.tr/Mukteza/DAMGA/3962.htm> , 25.12.2009.

³⁸¹ Ahmet EROL, "Faktoring İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Karşılaşılan Sorunlar" s. 4-5. (Çevrimiçi), <http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/FACTO.pdf> , 01.09.2009.

çerçeve de ise banka ve sigorta muameleleri vergisinin aradığı işlem şartı gerçekleşmektedir.³⁸²

Banka ve sigorta muameleleri vergisine ayrıntılı olarak değindiğimiz çalışmamızın ikinci bölümünde BSMV yükümlülerini belirtmiştik. Buna göre, Gider Vergileri Kanunu, ikrazat işleriyle uğraşanlar ile banka işlem ve hizmetlerinden herhangi birini sürekli olarak yapanların bu yasanın uygulanması ile banker sayılacağını öngörmektedir. Faktoring şirketleri ise, “Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK” gereği ikrazatçılar ile aynı kapsama alınmıştır. Bundan dolayı faktoring şirketleri de BSMV kapsamına girmektedir. Böylece yurt içi faktoring işlemleri karşılığı düzenlenen faturalarda hesaplanan faiz ve komisyon tutarı üzerinden %5 BSMV hesaplanacaktır.

Yurt dışı faktoring işlemlerinde ise, T.C.Hazine Müsteşarlığı'nın 23.12.1999 tarih ve 99/13812 sayılı kararname eki ihracatı teşvik kararına dayanılarak çıkarılan 05.12.2008 tarih ve 27075 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/6 İhracat, Transit Ticaret, İhracat Sayılan satış ve Teslimleri ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğin 4. maddesi uyarınca,

-İhracatla ilgili işlem yapan bankaların(TCMB dahil), faktoring şirketlerinin, sigorta şirketlerinin, noterlerin ve diğer kuruluşların ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili olarak yapmış oldukları bütün hizmet ve muameleler(Türk Eximbank' ın ihracat kredi sigortası/garantisi ile ilgili işlemler dahil) dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun

-İhracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler, ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretle ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle düzenlenen kağıtlar,

-13.07.1956 tarihli ve 6802 sayılı Gider Vergisi kanunu ile ihdas edilen Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinden, 01.07.1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu ile ihdas edilen Damga Vergisinden, 02.07.1964 tarihli ve 492 sayılı

---

³⁸² Ahmet KİRMAN, a.g.e. , s.112.

Harçlar Kanunu gereğince alınan harçlar ve diğer kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlar ile 12.09.1960 tarihli ve 80 sayılı Kanuna göre alınan hal rüsumundan müstesnadır.” şeklinde hükmedilmiştir.

Bu kapsamda faktoring şirketlerinin ihracat ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetleri ile ilgili yaptıkları bütün hizmetler BSMV, damga vergisi ve harçlardan istisna edilmiştir.³⁸³

Ancak BSMV uygulaması ile faktoring şirketleri açısından bir sorun ortaya çıkmaktadır; diğer finansman kurumlarında olduğu gibi faktoring sektörü de yüksek seviyede yabancı kaynak kullanmaktadır. Yasal düzenlemelere göre faktoring şirketleri mevduat kabul edemediğinden bu yabancı kaynak, yurtiçi bankalardan alınacak krediler ile yurtdışı finansmandan oluşmaktadır. Yurtiçi banka kredilerinde faktoring şirketleri kullandıkları krediler için %5 BSMV ödemektedirler. Bu kaynağı müşterilerine kullandırırken yine %5 BSMV uygulamaktadırlar. Bu durum, bir tutar üzerinden çifte BSMV uygulanmasına sebep olmakta ve faktoring şirketlerinin maliyetlerini yükseltmektedir.³⁸⁴

3.6.2.3. Damga Vergisi Açısından

90 sayılı KHK'ye dayanılarak çıkarılan yönetmeliğin 10. maddesine göre, faktoring şirketlerinin müşterileri ile yapacakları işlemleri için yazılı sözleşme düzenlemeleri zorunludur.³⁸⁵ 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde ek.li (I) sayılı tabloda yazılı kağıtlar damga vergisine tabi tutulmaktadır. Faktoring işleminde satıcılar, faturaların bir suretini faktöre ciro ederek, alacak haklarını rücu edilmeksizin devretmektedir ve bu işlem alacağın temlikini düzenleyen temlikname denilen sözleşmeyi meydana getirmektedir. Böylece faktoring işlemlerinde damga vergisi mükellefiyeti doğmaktadır. Ancak Damga Vergisi'nin istisnalarla ilgili (2)

³⁸³ İsmail DÜLGER, **a.g.m.**, (Çevrimiçi), <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ismail/010/> 07.11.2009.

³⁸⁴ Gökhan HANCI, **a.g.m.**, (Çevrimiçi), <http://www.stratejikboyut.com/makale/ulkemizde-factoring-sektorunun-sorunlari-501.html>, 07.11.2009.

³⁸⁵ Ahmet EROL, “Faktoring İşlemlerinin Vergisel...”, **a.g.m.**, s. 5. (Çevrimiçi), <http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/FACTO.pdf>, 01.09.2009.

nolu tablosunun IV-20. bendi uyarınca “Faktoring şirketlerinin müşterileri ile yaptıkları faktoring sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen kağıtlar” Damga Vergisi’nden istisna edilmiştir. DVK’nda özel istisna maddesi olmasına karşın Hazine Müsteşarlığı’nın 2008/6 sayılı tebliği uyarınca da ihracat ve döviz kazandırıcı faaliyetlere ilişkin faktoring işlemleri Damga Vergisi’nden istisna edilmiştir.³⁸⁶

3.6.3. Forfaiting İşlemlerinin Vergisel Boyutu

Kredi olarak kabulüne bağlı olarak bankacılık işlemleri kapsamında değerlendirilecek olan ve halen ülkemizde sadece bankalarca yapılmakta olan forfaiting işleminin gerçekleştirilmesi, banka ve sigorta muameleleri vergisi açısından aranan işlem unsurunun ortaya çıkması için yeterlidir. Forfaitingin ihracat bağlantısının bulunması nedeniyle teşvik tedbirlerinden yararlanıp yararlanamayacağı ise konuya bakış açısına göre farklı sonuçlar doğuracaktır.³⁸⁷

Vadeli ihracat işlemleri nedeniyle gerçekleştirilen forfaiting işlemlerinde her türlü vergi, resim ve harç istisnası ile KKDF istisnası uygulanmaktadır.³⁸⁸

3.6.4. Türev Ürünlerin Vergisel Boyutu

Serbest ticaret ve sermaye hareketlerinin giderek artması, uluslar arası piyasalardaki değişimlerden ulusların ve finans piyasalarının etkilenmesine yol açmıştır. Böyle bir ortamda faiz oranları, döviz kurları ve ürün fiyatlarındaki ani değişikliklere karşı nasıl korunabileceği sorusu gündeme gelmiştir. Bununla birlikte riskten korunma yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bu yöntemlerin başında ise türev ürünler gelmektedir.

³⁸⁶ İsmail DÜLGER, a.g.m. , (Çevrimiçi) , <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ismail/010/> , 07.11.2009.

³⁸⁷ Ahmet KİRMAN, a.g.e. , s.115.

³⁸⁸ (Çevrimiçi), http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/6_F01060103_Forfaiting.pdf , 07.11.2009.

Türev ürünler kendi içinde karmaşık bir yapıya sahip olsalar da bankacılık işlemi niteliği taşımaları ve konumuzun bir parçasını oluşturmaları bakımından genel olarak vergilendirilme hususlarına değinilecektir.

3.6.4.1. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Açısından

Vergi mevzuatımızda forward, futures, swap, opsiyon, gibi vadeli işlemlerden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine yönelik ayrı bir düzenlemenin bulunmaması, vergi açısından bir adaletsizlik, piyasada ise önemli bir eksiklik olarak algılanmaktadır. Vadeli işlemlerden elde edilen gelirlerin menkul sermaye iradı ya da diğer kazanç ve irat olarak tanımlanmasında karmaşık bir durum ortaya çıkmaktadır.³⁸⁹

2499 sayılı SerPK'nın 3794 sayılı kanunla değişiklik yapılan 3. maddesinin (b) bendine göre, sermaye piyasası araçları, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları olarak iki gruba ayrılmıştır. Buna göre; menkul kıymetler, sahibine ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurulca belirlenen kıymetli evrak, diğer sermaye piyasası araçları ise, menkul kıymetler dışında kalan ve şartları Kurulca belirlenen evrak olarak tanımlanmıştır.³⁹⁰

Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsası(VOB) A.Ş.'nin başvurusu üzerine vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin “diğer sermaye piyasası aracı” olarak kabul edileceği hususu Sermaye Piyasası Kurulu'nun 23.10.2003 tarih ve 55/1262 sayılı kararı ile hükme bağlanmış olup, bu tercihin temel nedeni, “diğer sermaye piyasası aracı” statüsünün vergisel açıdan pek çok kolaylık getirecek olması şeklinde ifade edilmektedir.³⁹¹

³⁸⁹ “Para ve Sermaye Piyasalarının...” , a.g.e. , s. 47.

³⁹⁰ N.Kemal UYANIK, “Vadeli İşlemler”, **Maliye Dergisi**, Sayı:127, Ocak-Nisan 1998, s. 97.

³⁹¹ “Para ve Sermaye Piyasalarının...” a.g.e. , s. 47-48.

Gelir Vergisi Kanunu Geçici 67. madde ile yapılan düzenleme öncesinde vergi mevzuatında vadeli işlemlere dayalı sözleşmelerden sağlanan gelirlerin vergilendirilmelerine ilişkin açık bir yasal düzenlemeye yer verilmediğinden, bu durum tartışmalara neden olmuş, bankalar aracılığıyla yapılan forward ve swap işlemleri ile mevduat faizi gelirlerinin peçelendiği yolunda görüşler ileri sürülmüştür.³⁹²

GVK Geçici 67. maddesinin 14. fıkrasında, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin gelir vergisi bakımından niteliği belirlenerek, menkul kıymet dışında kalan diğer sermaye piyasası araçları niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.³⁹³ GVK'nın 80. ve Geçici 67. maddesinde, türev ürünlerinden elde edilen gelirler "diğer kazanç ve irat" olarak tanımlanmıştır.

Gelir Vergisi Kanunu mük. madde 80/1'de "*ivazsız olarak iktisap edilenler ile tam mükellef kurumlara ait olan ve iki yıldan fazla süreyle elde tutulan hisse senetleri hariç, menkul kıymetlerin ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar*" değer artışı kazancı olarak sayılmıştır. Bu bakımdan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin elden çıkarılmasından sağlanan gelirlerin değer artışı kazancı olarak nitelendirilmesi mümkündür.³⁹⁴

GVK Geçici 67. madde ile 01.01.2006- 31.12.2015 dönemlerinde geçerli olmak üzere menkul sermaye iratları ile menkul kıymetlerden sağlanan değer artışı kazançlarının önemli bir bölümünü kapsayacak şekilde vergileme rejiminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile mevduat faizleri, repo gelirleri ve özel finans kurumlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.³⁹⁵

---

³⁹² Erkan AYDIN, **a.g.m.** , s. 364.

³⁹³ A.Naci ARIKAN, "Türev Ürünleri Menkul Kıymet midir?", **Vergi Dünyası**, Sayı:200, Nisan 1998, s.107.

³⁹⁴ Fazıl AYDIN, **a.g.m.** , s. 372.

³⁹⁵ Şeref DEMİR, "Vadeli İşlemler ve Opsiyon..." , **a.g.m.** , s.22.

GVK'nın Geçici 67. madde 1. fıkrası uyarınca “banka ve aracı kurumlar” vergi tevkifatı yapmak zorundadırlar. Bu itibarla belirlenen aracı kurum dışında kalan kurum ve kuruluşların GVK Geçici 67. madde (a) bendi kapsamında tevkifat sorumluluğu bulunmamaktadır.³⁹⁶ Buna göre;

GVK Geçici 67. madde 1. fıkrası uyarınca bankalar ve aracı kurumlar takvim yılının üçer aylık dönemleri itibariyle :

“a-Alım satımına aracılık ettikleri menkul kıymetler ile diğer sermaye piyasası araçlarının alış ve satış bedelleri arasındaki fark,

b-Alım satımına aracılık ettikleri menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının iftası halinde alış bedeli ile ifta bedeli arasındaki fark,

c-Menkul kıymetlerin veya diğer sermaye piyasası araçlarının tahsiline aracılık ettikleri dönemsel getirileri (herhangi bir menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracına bağlı olmayan)

d-Aracılık ettikleri menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemlerinden sağlanan gelirler üzerinden” yasal düzenlemede belirtilen oranda tevkifat yapmaları zorunlu kılınmıştır.

Değer artış kazançlarının vergilendirilmesinde menkul sermaye iratlarında olduğu gibi öncelikle vergiye tabi tutulacak kazanç tutarı tespit edilecek, daha sonra söz konusu kazançla ilgili gerekli indirimler yapılacak, bundan sonra bu kazançla ilgili istisna uygulanacak ve bulunacak tutar beyannameye dahil edilerek Gelir Vergisi tarifesi ile ödenecek tutar bulunacaktır.³⁹⁷

Anılan maddenin 14. fıkrasında vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin vergilendirilmesi hükmüne bağlanmıştır.³⁹⁸ 2009/14580 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı³⁹⁹ ile tevkifat oranı, tam mükellefler kurum ve gerçek kişiler tarafından hisse senetlerine veya hisse senedi endekslerine dayalı olarak yapılan vadeli işlem ve

³⁹⁶ Fazıl AYDIN, **a.g.m.** , s. 375.

³⁹⁷ Sermaye Piyasası Faaliyetleri., **a.g.e.** , s.20-21.

³⁹⁸ Şeref DEMİR, “Vadeli İşlemler ve Opsiyon...” , **a.g.m.** , s.21.

³⁹⁹ 2009/14580 sayılı BKK 02.02.2009 tarihli ve 27130 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bkz. Metnin tamamı için (Çevrimiçi) , <http://www.vergiportali.com/upload/BKK2009-14580.pdf> , 01.12.2009.

opsiyon sözleşmeleri dahil olmak üzere hisse senetlerine(menkul kıymet yatırım ortakları hisse senetler hariç) ilişkin olarak elde edilen kazançlar için bu oran %0, bu kişi ve kurumlar tarafından elde edilen diğer kazançlar için %10 olarak belirlenmiştir. Tevkifat yoluyla yapılan vergilendirme nihai vergileme niteliğinde olduğundan ayrıca mükelleflerce yıllık beyanı zorunlu değildir.

Bankalar veya aracı kurumlar, vadeli işlem veya opsiyon sözleşmesinin hükmünden yararlandığı anda, sözleşmeye baz alınan kıymetin piyasa fiyatına göre oluşan değeri ile işlem fiyatına göre oluşan değeri arasındaki fark üzerinden sözleşmenin sona erdiği tarih itibarıyla tevkifat yapacaklardır. Türkiye’de kurulu vadeli işlem ve opsiyon borsalarında 2006 yılında yapılan işlemlerden elde edilen kazançlar için ise tevkifat oranı sıfır uygulanacaktır. Tam ve dar mükellef kurumların(Türkiye’de işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla faaliyette bulunmayanlar hariç) 2006 yılında aralarında yaptıkları vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden doğan kazançları için tevkifat yapılmayacaktır. Söz konusu sözleşmelerin vadesinin 2007 ve sonraki yıllara sarkması durumunda da bu sözleşmelerden doğan kazançlar üzerinden tevkifat yapılmayacağı tabiidir. Türkiye’de işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla faaliyette bulunmasalar dahi banka ve benzeri finans kurumlarınca bu kapsamda elde edilen gelirler tevkifata tabi olmayacaktır. Banka ve benzeri finans kurumları dışında dar mükellef kurumların ise bu düzenleme çerçevesinde tevkifat kapsamı dışında kalabilmeleri için Türkiye’de işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla faaliyette bulunmaları gerekmektedir. Sözleşmeye baz alınan kıymetin piyasa fiyatına göre oluşan değeri ile işlem fiyatına göre oluşan değeri arasındaki fark tevkifat matrahıdır.⁴⁰⁰

GVK açısından, vadeli işlem piyasasında işlem yapan kişilerin tam mükellef olmaları durumunda bu kişilerin hem Türkiye’de hem de Türkiye dışındaki ülkelerde elde ettikleri kazanç ve iratların tamamı vergiye tabidir. Dar mükellef kişilerin vadeli işlem piyasalarında elde ettikleri kazançların kaynağının Türkiye olması gerekmektedir. Tam mükellef kurumların ise, hem yurtiçinde hem de yurtdışında

---

⁴⁰⁰ Şeref DEMİR, “Vadeli İşlem ve Opsiyon...”, **a.g.m.**, s.25-26.

türev ürünlerden elde ettikleri gelirlerin tamamı kurumlar vergisi matrahına dahil olurken, dar mükelleflerin sadece Türkiye’de türev ürünlerden elde ettikleri gelirler kurumlar vergisine tabi olacaktır.⁴⁰¹

Kurumlar vergisi açısından, forward işlemi taahhüt niteliğinde olduğundan gelirin elde edilmesi sözleşmenin sonuçlandırılması ile gerçekleşecektir. Vadeye kadar dönem içinde yapılan reeskontlar vergi matrahının hesabında dikkate alınmaz. Forward işlemi nakdi uzlaşma yerine fiziki teslim ile sonuçlanırsa, vade tarihi itibarıyla alınan/satılan varlıklar sözleşmede belirtilen birim değer üzerinden kayıtlara alınmaktadır.⁴⁰²

Swap işlemlerini Kurumlar vergisi açısından ele aldığımızda, mükellefleri tarafından swap işlemlerinden sağlanan kazançlar herhangi bir sınırlama olmaksızın kurum kazancına dahil edilerek vergilendirildiği ifade edilmektedir. Bu işlemlerin muvazaalı işlemler olarak yapılması durumunda KVK’nın 17. maddesinde düzenlenen örtülü kazanç ilişkisi hükümleri uygulanacağı belirtilmektedir.⁴⁰³

Opsiyon işlemlerini kurumlar vergisi açısından ele alırsak, elde etme opsiyon sözleşmesinde belirtilen hakkın kullanılması ile gerçekleşir. Opsiyon kullanılana kadar dönem içinde yapılan reeskontlar vergi matrahının hesabında dikkate alınmaz. Nakdi uzlaşmada, nakdi uzlaşma sonucu elde edilen kar/zarar vergi matrahının hesabında dikkate alınır. Nakdi teslim yerine fiziki teslim ile sonuçlanırsa, vade tarihi itibarıyla alınan alınan/satılan varlıklar sözleşmede belirtilen değer üzerinden kayıtlara alınır. Opsiyon primi ise, sözleşmenin düzenlendiği tarih itibarı ile gelir/gider olarak dikkate alınmaktadır.⁴⁰⁴

---

⁴⁰¹ Tolga AVŞAR, **a.g.e.**, s.82.-105.

⁴⁰² Niyazi ÇÖMEZ, Berna BAYINDIR, “Finans Dünyasında Güncel Vergi Konuları”, 21.01.2008.(Çevrimiçi)http://www.verginet.net/Dokumanlar/2009/Finans_d%C3%BCnyas%C4%B1nda_g%C3%BCncel_vergi_konular%C4%B1_210109.pdf, 08.09.2009.

⁴⁰³ Halil SÖYLER, Swap İşlemlerinin Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu, 15.08.2003 (Çevrimiçi) http://www.alomaliye.com/halil_soyler_swap.htm, 05.02.2009.

⁴⁰⁴ Niyazi ÇÖMEZ, Berna BAYINDIR, **a.g.m.**, (Çevrimiçi), http://www.verginet.net/Dokumanlar/2009/Finans_d%C3%BCnyas%C4%B1nda_g%C3%BCncel_ve_rgi_konular%C4%B1_210109.pdf, 08.09.2009.

3.6.4.2. KDV Açısından

KDV Kanunu'nun 10. maddesine göre, vergiyi doğuran olay mal teslimi hallerinde malın teslimi anında (futures ve opsiyon sözleşmelerinde teslim, takas odası aracılığıyla olacağından malın satıcı tarafından takas odasına, takas odasınınca da alıcıya teslimi aşamasında) malın tesliminden önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi halinde bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı kalmak üzere söz konusu belgelerin düzenlenmesi anında meydana gelmektedir. Buna göre, finansal türev işlemlerinde vergiyi doğuran olay, sözleşmenin düzenlendiği tarihte değil, sözleşmede belirtilen vadede mal tesliminin gerçekleştirildiği anda veya malın tesliminden önce fatura düzenlenmiş ise faturanın düzenlendiği anda doğmuş olacaktır. Verginin matrahı ise, emtia alım satımına yönelik sözleşmelerde tespit edilmiş olan fiyat olacaktır.⁴⁰⁵

Vadeli işlem sözleşmelerinin konusunu mal, döviz, hisse senedi veya tahvil gibi değerler oluşturmaktadır. Vadeli işlem sözleşmelerinin vadeleri geldiğinde taraflar sözleşmeye konu varlığın fiziken teslim edilmesini kararlaştırırlarsa bu teslim KDV'ye tabi olacaktır. Ancak KDV Kanunu'nun 17. maddesinin 4.fıkrasının (g) bendinde istisna sayılan varlıklar belirtilmiştir. Bu varlıklar; külçe altın, külçe gümüş, kıymetli taşlar, döviz, para, damga pulu, değerli kağıtlar, hisse senedi, tahvil ile metal, plastik, lastik, kauçuk, kağıt, cam hurda ve atıklarıdır. Dövizin, hisse senetlerinin ve tahvilin vadeli işlem sözleşmelerine konu olmaları ve sözleşmelerin fiziki teslim kapatılmaları halinde yine KDV söz konusu olmayacak, ancak KDV'ye tabi bir malın vadeli işlem sözleşmelerine konu olması halinde söz konusu teslimler KDV'ye tabi olacaktır.⁴⁰⁶

Opsiyon sözleşmelerinde ise, opsiyon primi opsiyon sözleşmesinin bedeli niteliğinde olduğundan KDV'ye tabi olması gerekmektedir.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁵ Halil SÖYLER, **a.g.m.**, (Çevrimiçi) , http://www.alomaliye.com/halil_soyler_swap.htm , 05.02.2009.

⁴⁰⁶ Tolga AVŞAR, **a.g.e.**, s.139.

⁴⁰⁷ Tolga AVŞAR, **a.g.e.**, s.139.

3.6.4.3. BSMV Açısından

Gider Vergileri Kanunu' nun 28. maddesinde, banka ve sigorta şirketlerinin Finansal Kiralama Kanunu'na göre yaptıkları işlemler hariç tutulmak koşuluyla, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün işlemler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paraların BSMV'ye tabi olacağını belirtmiştik. Bankalar türev ürünlere dayalı işlemler gerçekleştirdiklerinde BSMV mükellefiyeti doğmaktadır.⁴⁰⁸ Bu piyasalarda teslimat söz konusu olmadığı için işlemler KDV'ye tabi olmayacaktır. Ancak vadeli işlem sözleşmelerinin alım satımına aracılık edenlerin kurtaj⁴⁰⁹, komisyon veya prim adı altında elde ettikleri paralar üzerinden BSMV hesaplanması gerektiği düşünülmektedir.⁴¹⁰

Vadeli işlem sözleşmelerinin alınıp satılmaları konusunda ise BSMV mükellefiyeti doğmamaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi vadeli işlem sözleşmeleri menkul kıymet sayılmamaktadır. Gider Vergileri Kanunu' nun 28. maddesinin 2. fıkrasında menkul kıymet alım satımının verginin konusu olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden vadeli işlem sözleşmelerinin bankalar tarafından alınıp satılması durumunda BSMV mükellefiyeti doğmayacaktır.⁴¹¹

Forward işlemleri bakımından, ülkemizde bankaların forward işlemleri, arbitraj kazancı olarak nitelendirilmeleri nedeniyle Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne tabi tutulmamaktadır.⁴¹²

Opsiyon priminde ise BSMV sözleşmenin düzenlendiği tarih itibariyle hesaben lehe para alındığından BSMV o tarihte hesaplanacaktır.

---

⁴⁰⁸ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.**, s.117.

⁴⁰⁹ Yüzdelik; yüzde hesabıyla ödenen ücret ya da vergi. Bkz. (Çevrimiçi), <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=y%FCzdelik&ayn=tam>, 01.12.2009.

⁴¹⁰ N.Kemal UYANIK, **a.g.m.**, s. 103.

⁴¹¹ Ahmet KİRMAN, **a.g.e.**, s.122.

⁴¹² Abdülkadir KARAHAN, "Forward İşlemleri ve BSMV" **Activeline**, Ağustos 2000, s.1.

3.6.4.4. Damga Vergisi Açısından

Damga Vergisi Kanunu'nun 4. maddesinde bir kağıdın tabi olacağı verginin tayini için o kağıdın mahiyetine bakılır ve buna göre yazılı vergi bulunur denilmektedir.

Vadeli işlem sözleşmelerinde sözleşme tutarları matrah kabul edilerek kanuna ek.li (I) sayılı tabloya göre damga vergisine tabi tutulması gerekmektedir. DVK'nun 4008 sayılı Kanunun değişiklik yapılan 33. maddesi ile mükerrer 30. madde hükmüne göre Bakanlar Kurulu SerPK'nın uygulanması ile ilgili olarak SPK'ca düzenlenmesi öngörülen kağıtların tabi olduğu damga vergisi nispetini sifıra kadar indirmeye veya eski seviyesine yükseltmeye ve bu nispetler dahilinde kağıtlar itibariyle farklı nispetler tespit etmeye yetkilidir. Bakanlar Kurulu 94/6035 sayılı BKK ile SPK'ca düzenlenmesi öngörülen bazı kağıtlar için bu oranı sıfır olarak tespit etmiştir. Ancak, 4487 sayılı Kanunla SerPK'nın 40. maddesi değiştirilmiştir. Buna göre ikinci fıkrasında, *“Münhasıran, ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile her türlü türev araçlardan oluşan sermaye piyasası araçlarının işlem göreceği tüzel kişiliği haiz borsalar, Kurulun teklifi ve ilgili Bakanın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nun onayı ile kurulur. Bu borsaların kuruluş, teşkilat, faaliyet, denetim, üyelik ilke ve esasları ilgili Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir. Bu borsalar anonim şirket niteliğinde kurulursa, yıllık karlarının %20'sinden fazlasını dağıtamazlar. Bu fıkra kapsamındaki sermaye piyasası araçları damga vergisinden muaftır.”* hükmü yer almaktadır. Buradan çıkacak sonuca göre, vadeli işlem sözleşmeleri ile opsiyon sözleşmeleri damga vergisinden muaftır.

SONUÇ

Finansal piyasalar sermaye, para, kambiyo, değerli madenler ve menkul kıymetler piyasalarını içeren ve fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki fon akımını sağlayan, bu işleyiş ile araç ve kurumlara yönelik kuralları koyan bir bütünü ifade etmektedir. Bu bütün içerisinde para yaratan finansal kurumlar olma özelliğini taşıyan bankalar, işleyiş içerisinde ve özellikle ülkemizde bu alanda faaliyet gösteren diğer kuruluşlara göre mali açıdan güçlü olmalarına bağlı olarak yönlendirici ve piyasa koşullarını belirleyici rol oynamaktadırlar.

Mali sektörde önemli paya sahip olan bankacılık sistemi üzerinde genel Türk vergi mevzuatından ve bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatlarından kaynaklanan çeşitli yükler bulunmaktadır. Fon arz edenlerle fon talep edenler arasında kaynakların aktarılması işlevine sahip olan bankaların fon kullanma ile fon toplama maliyetleri arasındaki fark olarak tanımlanabilecek aracılık maliyetlerinden olan vergisel yükümlülükler çalışmamın konusunu oluşturmaktadır. Bu yüklerin bir kısmı müşterilere yansıtılmakta iken, bir kısmı da doğrudan bankaların üzerinde kalmaktadır. Müşteriye yansıtılan yükler bankacılık işlemleri açısından bir maliyet oluşturmaktadır. Bankalarca sağlanan kaynakların, yatırımlarda kullanılmak üzere reel kesime aktarılması sırasında bahsedilen yük ve yükümlülüklerden kaynaklanan kısıntıya uğraması söz konusu olmaktadır. Bankacılık sektörünün sistemdeki mevcut kaynakların verimli şekilde dağıtılmasında önemli bir aracılık rolü üstlendiği düşünüldüğünde, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi son derece büyük önem taşımaktadır.

Bankalarca sağlanan kaynakların, yatırımlarda kullanılması amacıyla reel kesime aktarılması sırasında bahsedilen yük ve yükümlülükler nedeniyle kısıntıya uğradığı görülmektedir. Vergisel yük ve yükümlülükler bankaların faaliyetlerini gerek kaynak sağlama gerekse kaynak kullanma maliyetleri yoluyla önemli ölçüde etkileyecek niteliktedir. Bu durum yatırımcılar açısından kaynak sıkıntısını arttırmaktadır. Mali işlemlerden alınan yüksek oranlı vergilerin mali piyasaların

derinleşmesini ve mali kesimin etkin işlemesi önünde bir engel olduğu görüşü önem kazanmıştır. Bu vergilerin önemli bir kısmı banka müşterileri üzerinde kaldığından banka aracılığına olan talebi olumsuz yönde etkilemesinin yanında, bankanın asli işlevi olan finansal aracılık faaliyet hacminin olumsuz etkilenmesinden dolayı banka karlılığı da olumsuz etkilenmektedir.

Ülke mali sisteminin kaynak aktarma maliyetinin yüksekliği sonucu mali olmayan kuruluşların ülke içi mali sistem dışı yollarla kaynak temin etmeye yönelmektedirler. Bu yönelim uygulamada karşımıza yabancı mali kuruluşlar aracılığıyla kaynak temin etme ya da merkezi Türkiye’de olan bankaların yurtdışı organizasyonları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sermayenin, vergi yükü olan ülkelerden vergi muafiyeti olan ülke lehlerine, küçük farklar da dahi taşınmasına sebep olmaktadır.

Asli işlevleri mali aracılık olan bankaların söz konusu işlevlerini yerine getirebilmeleri için kaynak maliyetini artırıcı doğrudan veya dolaylı mali yüklerin en aza indirgenmesi gerekmektedir. Maliyetlerin en aza indirgenmesi Türk bankacılık sisteminin uluslararası rekabet koşullarına dayanabilmesi ve uzun dönemde sürdürülebilir bir karlılığa erişmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bankaların üzerinde birçok mali yük mevcuttur. Doğrudan veya dolaylı mali yüklerin yüksek olduğu bir sistem doğal olarak kaynak aktarım maliyetini de yüksek kılmaktadır. Bunun sonucunda bankacılık faaliyetleri üzerindeki vergisel yüklerin aracılık maliyetlerini yükselterek bankacılık faaliyetlerini daralttığı ve karlılığı olumsuz etkilediği görülmüştür. Yapılacak düzenlemelerin başlangıç etkisinin, kamu gelirlerini azaltıcı yönde etkisi beklenmekle birlikte, bankacılık faaliyetleri ve dolayısıyla reel sektördeki büyüme yoluyla ekonomik faaliyetler genişleyeceğinden orta ve uzun dönemde bu negatif etkinin ortadan kalkması beklenmelidir. Bankacılık faaliyetleri üzerinden vergi ve benzeri yüklerin azaltılmasının bütçe gelirleri üzerindeki etkisi büyük ölçüde reel sektöre yönelik yapılacak diğer iyileştirmelere de bağlıdır.

Bankalarının güçlendirilmesi bankacılık sektörünün karlılığındaki artışa bağlıdır. Karlılık ise, temelde bankacılık maliyetlerinin azaltılması yani bankacılık maliyetlerinden biri olan vergi yükünün azaltılması ile ilişkilidir.

Türkiye’de bankacılık sisteminin güçlendirilmesine yönelik, etkinlik ve rekabet gücünün kalıcı olabilmesi için 2001 yılında uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı sayesinde Türk bankacılık sisteminin günümüze kadar birikmiş olan sorunlarının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. 2001 yılı ekonomik krizinden sonra 2008 yılı son çeyreğinde kendini gösteren dünya ekonomik krizinden Türkiye’nin diğer ülkelere nazaran daha az etkilenmesinin sebebi bankalarının daha güçlü bir yapıya sahip olmaları şeklinde ifade edilebilir.

Bu çalışmada Türkiye’de bankaların ve bankacılık işlemlerinin vergilendirilmesi mali mevzuatımız doğrultusunda incelenmiş ve mevcut olan sistem en güncel haliyle ortaya konmuştur. Bu çerçevede, ilk olarak bankalar tarafından gerçekleştirilen işlemler belirtilmiş, daha sonra Türk mali mevzuatı kapsamında bankaların hangi vergilerden sorumlu oldukları ele alınmış ve son olarak da bankaların gerçekleştirmiş oldukları işlemlerin mali mevzuatımız çerçevesinde hangi vergilerin konusunu oluşturduğu hususlarına açıklık getirilmiştir.

Sonuç olarak, uluslar arası gelişmeleri takip eden ve buna ayak uydurmaya çalışan bankacılık sisteminin verimli ve etkin bir şekilde çalışabilmesi, o ülkenin, sorunların çözümüne yönelik hareket eden mevzuatın varlığı ile mümkün olabileceği görüşüne varılmıştır.

KAYNAKÇA

AKÇAOĞLU, Ertuğrul: **Finansal Türev Ürünlerin Vergilendirilmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

AKDOĞAN, Abdurrahman: **Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004,

AKDOĞAN, Abdurrahman: **Kamu Maliyesi**, 11.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

AKGÜÇ, Öztin: **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, Kasım 1992.

AKSOY, Şerafettin: **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1999.

ALPTÜRK, Ercan: “Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu ile Destekleme ve Fiyat İstikrarı Fonunun Özellikleri”, **E-yaklaşım**, Haziran 2005, Sayı:23. (Çevrimiçi) , http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2005066681.htm#_ftn1,17.12.2009.

ALTINDAĞ, Mehmet: “Finansal Kiralamanın Vergi Karşısında Durumu” (Çevrimiçi)<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/66MaliCozum/04%20met%20altindag.pdf> , 14.11.2009.

ALTUĞ, Osman: **Banka İşlemleri ve Muhasebesi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2000.

ARIKAN, Ahmet Naci: “Opsiyon İşlemleri ve Amerika Birleşik Devletlerinde Opsiyon İşlemlerinin Vergilendirilmesi” , **Vergi Dünyası**, Sayı:320, Nisan 2008.

ARIKAN, Ahmet Naci: “Türev Ürünleri Menkul Kıymet midir?”, **Vergi Dünyası**, Sayı:200, Nisan 1998.

AVŞAR, Tolga: Vadeli İşlem Piyasaları(Türev Ürünler) ve Vergilendirme, Ankara Üniversitesi Sosy. Bil. Enst. Maliye(Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

AYDIN, Erkan: “Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmelerinden Sağlanan Gelirlerin Gelir Vergisi Kanunu Geçici Madde 67 Kapsamında Vergilendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı:2, 2008.

AYDIN, Fazıl: “Konut Kredilerinde Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi(BSMV) Damga Vergisi ve Harçlar Kanunu Uygulaması” , **Vergi Sorunları**, Sayı: 212, Mayıs 2006.

“Banka ve Sigorta Muameleleri Matrahında Lehe Kalan Para” Şubat 2007. (Çevrimiçi),http://www.istanbulymmo.org.tr/iymmo/DOSYALAR/MaliPlatform/2007_07.%20banka%20ve%20Matrah%C4%B1nda%20Lehe%20Kalan%20Para.pdf , 24.04.2009.

Bankaların Fiskal ve Parafiskal Kaynak Aktarma Maliyetleri, PriceWatersCoopers, Mart 2002. (Çevrimiçi), www.tbb.org.tr , 03.05.2009.

BİLİCİ, Nurettin: **Vergi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

BİNGÖL Mehmet: “ Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Matrahında Lehe Alınan Para ve Repo-Ters Repo İşlemlerinde Durum” , **Vergi Dünyası**, Sayı:313, Eylül 2007.

CANBAŞ, Serpil; DOĞUKANLI, Hatice: **Finansal Pazarlar, Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri**, Beta Basım, İstanbul, 2001.

CEYHAN, Murat: “Finansal Kiralamanın Vergi Hukukundaki Yeri ve Muhasebe Boyutu Açısından Uygulama Esasları”, 30.01.2006. (Çevrimiçi) , http://www.alomaliye.com/ocak_06/murat_ceyhan_finansal_kiralama.htm , 14.11.2009.

CİMAT, Ali; TAŞ, Mahir: “Türkiye’de ve Dünya’da Kıyı Bankacılığı Uygulamaları ve Vergi Cennetleri Üzerine Bir Değerlendirme” , **Mevzuat Dergisi**, Ağustos 2004, Sayı:80. (Çevrimiçi), <http://www.mevzuatdergisi.com/2004/08a/02.htm> , 02.01.2010.

CİVAN, Mehmet: **Sermaye Piyasası Analizleri ve Portföy Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2007.

ÇAĞAN, Nami: “Bankaların Vergi Yükümlülükleri ve Vergi Sorumlulukları”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.33, Ankara, 1976.

ÇAĞLAR, Ünal: “Elektronik Para: Enformasyon Teknolojisindeki Gelişmeler ve Yeni Ödeme Sistemleri” , **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:17, 2007. (Çevrimiçi) <http://yordam.manas.kg/ekitap/pdf/Manasdergi/sbd/sbd17/sbd-17-13.pdf>, 26.12.2009.

ÇEKER, Mustafa: “Off Shore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu”, Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, İşletme Biliminde Güncel Konular Seminerleri, 10.04.2004. (Çevrimiçi), <http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/Off-Shore%20Hesaplar.doc> , 05.01.2010.

ÇELİK, Selim Güray: “ Bankalar ile Müşteriler Arasında Düzenlenen Kağıtların Damga Vergisi ve BSMV Yükümlülüğüne İlişkin Değerlendirmeler” , **Active**, Sayı:11, Şubat-Mart 2000.

ÇEVİK, Kemal: **Ekonomi Hukuku Yaklaşımı ile Banka Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

ÇİÇEK, Mustafa: “Bankacılık İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Kredi Fiyatlandırmasına Etkisi” , Dokuz Eylül Üni. Sos. Bil. Enst. Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

ÇİLTEPE, Bican: “Dar Mükellef Kurumların Vergilendirilmesi” , 27.03.2007. (Çevrimiçi), http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sunular/BicanCiltepe_27072007.pdf, 01.12.2009.

ÇÖMEZ, Niyazi, BAYINDIR, Berna: “Finans Dünyasında Güncel Vergi Konuları”, 21.01.2008.(Çevrimiçi)http://www.verginet.net/Dokumanlar/2009/Finans_d%C3%B Cnyas%C4%B1nda_g%C3%BCncel_vergi_konular%C4%B1_210109.pdf, 08.09.2009.

DEMİR, Şeref: “Vadeli İşlemler ve Opsiyon Sözleşmelerinin GVK’nun Geçici 67. Maddesine Göre Vergilendirilmesi”, **Vergi Sorunları**, Sayı:208, Ocak 2006.

DEMİR, Şeref: “Banka Kredilerinin Muhasebesi ve Vergisel Denetimi” , **Vergi Sorunları**, Sayı: 206, Kasım 2005.

DİLMEN, Atilla, KAPLAN, Ersin: “Finansal Kiralama İşlemlerinin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi” , **Vergi Dünyası**, Sayı: 328, Aralık 2008.

DÜLGER, İsmail: “Faktoring İşlemlerinin Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu ve Muhasebeleştirilmesi”,06.07.2009.(Çevrimiçi),<http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/ismail/010/> , 07.11.2009.

ERDEMOL, Haluk: **Factoring ve Forfaiting**, Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul 1992.

ERGÜL Nuray, DUMANOĞLU Sezai: **Finansal Kiralama**, Der Yayınevi, İstanbul, 2003.

EROĞLU, Zeynep Ada: **Türk Bankacılık Sisteminde Kaynak Maliyeti**, BDDK, MSPD Çalışma Raporları: 2001/5, Temmuz 2001.

EROL, Ahmet: “ Arbitraj İşlemlerinin Vergilendirilmesi” , **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 56, Ağustos 1997.

EROL, Ahmet: “Faktoring İşlemlerinin Vergisel Boyutu ve Karşılaşılan Sorunlar” , (Çevrimiçi), <http://www.ahmeterol.com.tr/makaleler/FACTO.pdf> , 01.09.2009.

EROL, Ahmet: **Tüm Yönleriyle Banka ve Finansçılar İçin Vergi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2007.

ERSAN, İhsan: **Finansal Türevler, Futures, Options, Swaps**, Literatür Yayınları, İstanbul, Ocak 2003.

EYÜPGİLLER, Servet: **Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi**, T.İş Bankası AŞ. Vakfı Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2003.

FIÇICI, Bülent: “Finansal Kiralama (Leasing)”, 05.12.2008, (Çevrimiçi) <http://www.maligundem.com/gundem/haberdetay.asp?ID=24> 14.11.2009.

GÜNEY, Alptekin: **Bankacılık İşlemleri**, Beta Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2008.

GÜZELOĞLU, Hakan: “Finansal Kiralama İşlemlerinin Vergilendirilmesindeki Özellikli Durumlar” , (Çevrimiçi) , http://www.vergidegundem.com/Makale.aspx?publication_paper_id=1020, 12.11.2009.

HANCI, Gökhan: “Ülkemizde Faktoring Sektörünün Sorunları” , 25.03.2009. (Çevrimiçi) <http://www.stratejikboyut.com/makale/ulkemizde-factoring-sektorunun-sorunlari-501.html>, 07.11.2009.

HANÇERLİOĞLU, Orhan: **Ekonomi Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973.

İlgili Vergi Mevzuatı, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Eğitimi, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Ocak 2010, (Çevrimiçi), http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_kilavuzlar_ileri_vergi_mevzuat.pdf , 03.01.2010.

KAPLAN, Cafer: **Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği**, TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No: 9910. (Çevrimiçi) , <http://212.174.145.11/research/discus/dpaper42.pdf> , 28.12.2009.

KARAHAN, Abdülkadir: “Forward İşlemleri ve BSMV” **Activeline**, Ağustos 2000.

KIZILOT, Şükrü: “Bankalardaki Paranın Mirasçılara Ödenmesi” , 16.10.2002. (Çevrimiçi), <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=109925&yazarid=82> 01.10.2009.

KIZILOT, Şükrü: “Prestij Vergisi” 25.01.2010.(Çevrimiçi), http://www.muhasibetr.com/ulusalbasin/haber_oku.php?haber_id=5275 ,25.01.2010.

KİRMAN, Ahmet: “Bankacılık Sisteminin Vergilendirilmesi”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:27, 1998

KİRMAN, Ahmet: **Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi**, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2001.

KOCAÇİMEN, Cemre; YUKARUÇ, Nazlı Nil: “Tüketici Kredisi” 11.05.2009 (Çevrimiçi) <http://www.hukukibakis.com/detay.php?id=1573> , 19.12.2009.

KOÇ, Mehmet: **Bütün Yönleriyle Finansal Kiralama**, Alfa Yayınları, İstanbul, Nisan 1999.

KOÇAK, Bülent: “5281 Sayılı Yasa İle GV’de Yapılan Düzenlemeler” , 04.03.2005.
(Çevrimiçi) http://www.alomaliye.com/bulent_kocak_5281.htm , 20.05.2009.

KOYUNCU, Erdal: “Banka ve Finans Kurumlarının Harç Mükellefiyeti”
25.01.2006.(Çevrimiçi)http://www.alomaliye.com/ocak_06/erdal_koyuncu_banka.htm , 01.10.2009.

KOYUNCU, Erdal: “Banka ve Şubelerinin 5951 Sayılı Kanunla Yeniden Düzenlenen Finansal Faaliyet Harçları”,05.02.2010. (Çevrimiçi),
http://www.alomaliye.com/2010/erdal_koyuncu_banka.htm , 06.02.2010.

KOYUNCU, Erdal: “Mevduat Faizi ve Repo Gelirleri Üzerinden Stopajda Yeni Dönem”,20.01.2006.(Çevrimiçi)http://www.alomaliye.com/ocak_06/erdal_koyuncu_mevduat.htm, 25.11.2009.

KOYUTÜRK, Müge: “Kredilerde Damga Vergisi İstisnası ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, **Vergi Dünyası**, Sayı:318, Şubat 2008. (Çevrimiçi) ,
<http://www.vergidunyasi.com.tr/DergiIcerik.aspx?ID=4930> , 28.11.2009.

Menkul Kıymetler ve Diğer Sermaye Piyasası Araçları, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisans Eğitimi, TSPAKB, Haziran 2009. (Çevrimiçi) ,
http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_kilavuzlar_ileri_menkul_kiymetler_diger_spa.pdf , 01.12.2009.

NOYAN, Erdal: **Bankacılık Faaliyetleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

OKTAR, S.Ateş: **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2006.

OY, Osman: **Kredi Teminatları ve Kredi Suçları**, Beta Basım, İstanbul, Mart 2003.

ÖÇAL, Tezer; ÇOLAK, Ömer Faruk: **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın, Ankara, Kasım 1999.

ÖNCEL, Mualla; KUMRULU, Ahmet; ÇAĞAN, Nami: **Vergi Hukuku**, Ankara Eylül 2006.

ÖZDEL, Ayten, ŞAHİN Ayhan, KARABACAK Bekdaş, ERYÜCEL, Mehmet Ali, GÖKAY Muharrem, “Finanal Kiralama(Lesaing) İşlemlerinin İncelenmesi ve Kiracı Yönünden Muhasebeleştirilmesi” , Aralık 2006. (Çevrimiçi), <http://www.corumsmmmo.org.tr/makale-resim-dosya/1562-makale.pdf> , 01.01.2010.

ÖZDEMİR, Ufuk: “Geçici Vergi Nedir? Uygulama Nasıl Yapılmalıdır? Örnek Uygulamalar” , 01.02.2010. (Çevrimiçi) , <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ufuk/011/> , 01.02.2010.

ÖZDEMİR, Ayşe; ÖZDEMİR, Erkan: “Off-Shore Cennetlerin Dayanılmaz Çekiciliği” , **Active**, 1999, Sayı:10.

ÖZTÜRK, Osman: “Bankaların Vergi Mevzuatı Karşısındaki Yükümlülükleri” , **Vergi Sorunları**, Sayı:166, Temmuz 2002.

Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi, Vergi Konseyi Finansal İş ve İşlemlerin Vergilendirilmesi Alt Çalışma Komitesi, İstanbul, Ekim 2004.

PARASIZ, İlker: **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Ezgi Kitabevi, Bursa, Ocak 2002.

PINAR, Abuzer: “Bankacılık Faaliyetleri Üzerindeki Vergi ve Benzeri Yüklerin Ekonomik Etkileri: Türkiye İçin Nicel Bir Analiz” , **Bankacılar Dergisi**, Sayı:45, 2003.

REİSOĞLU, Seza: “Hukuki Açıldan Akreditif ve Uygulama Sorunları” , **Bankacılar Dergisi**, Sayı:52, 2005, (Çevrimiçi), <http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/52.pdf>, 26.12.2009.

REİSOĞLU, Seza: **Banka Teminat Mektupları ve Kontrgarantiler**, 3. Baskı, Doğuş Matbaacılık, Ankara, 1997.

REİSOĞLU, Seza: “Banka Teminat Mektupları ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar”, Bankacılar Dergisi, Sayı:43, 2002, s.94. (Çevrimiçi),

<http://www.cu.edu.tr/insanlar/mceker/banka%20ve%20sermaye%20piyahas%C4%B1%20hukuku/banka%20teminat%20mektuplar%C4%B1.doc> , 19.12.2009.

SARAÇOĞLU, Fatih: “BSMV, Dolaysız Vergi Mi” , (Çevrimiçi),

http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/Akademik_Calismalar/Makaleler/Makale_18.pdf , 07.04.2009.

SEVİĞ, Veysi: “Hangi İşlemler BSMV’ye Tabidir”, **Dünya Gazetesi**, 08.06.2005, (Çevrimiçi), <http://www.muhasibetr.com/makaleler/010/> , 31.10.2009.

SEVİĞ, Veysi: “Kambiyo İşlemlerinde BSMV Sıfıra İndirildi.”, 29.04.2008.

(Çevrimiçi) , http://www.resulkurt.com/artikel.php?artikel_id=522 , 31.10.2009.

SEVİĞ, Veysi: “Konut Finansmanında BSMV İstisnası, 24.04.2007,

(Çevrimiçi)http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=65498&ForArxiv=1 , 31.10.2009.

SEVİĞ, Veysi: “Yeni Teşvik Sisteminde Finansal Kiralama İşlemleri” , 18.08.2009.

(Çevrimiçi) , http://www.resulkurt.com/artikel.php?artikel_id=2161 , 25.12.2009.

SEYHAN, Fatih: “Finansal İşlem Vergileri ve Türkiye’de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üni. SBE Maliye Anabilim Dalı, Mali İktisat Bilim Dalı, 2008 İstanbul, s. 56.

SİVRİKAYA, Hamza: “Hisse Senedi ve Hisse Senedi Satışında Katma Değer Vergisi İstisnası Düzenlemesi” , 26.01.2010. (Çevrimiçi) ,

<http://www.bilgidenetim.com/makale/goster/449> , 27.01.2010.

SÖYLER, Halil: “Swap İşlemlerinin Vergi Mevzuatı Karşısındaki Durumu”, 15.08.2003. (Çevrimiçi) http://www.alomaliye.com/halil_soyler_swap.htm , 05.02.2009.

ŞAKAR, Birgül: **Banka Kredileri ve Yönetimi**, Beta Basım, İstanbul, Ekim 2006.

ŞAKAR, Hakan: **Bankalarda Kredilendirme Teknikleri**, Strata Yayınları, İstanbul, Nisan 2001.

ŞAKAR, Hakan: **Genel Bankacılık Bilgileri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 2000.

ŞENALP, Şükrü: “İhracatçılar İçin Akreditifin Önemi”, 16.04.2005 , (Çevrimiçi) http://www.alomaliye.com/sukru_senalp_akreditif.htm , 19.12.2009.

ŞENDOĞDU, A.Aslan: **Bankacılığa Giriş**, Nobel Yayın Dağıtım, Eylül 2006.

ŞENGÜL, Selami: **Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, İmaj Yayınevi, Ekim 2002.

TAŞPOLAT, Ali: **Uluslararası Bankacılık ve Dış Ticaret**, Erol Ofset, İstanbul, 2005.

TİRYAKİ, Çiğdem: Kıyı Bankacılığı, TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No:9016, Ocak 1990.(Çevrimiçi), <http://www.tcmb.gov.tr/research/discus/9016tur.pdf> , 02.01.2010.

TUNCER, Pelin Neval: “Elektronik Paranın Banknot Kullanımına Olası Etkileri” , **TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Ankara, Mart 2004, s. 15. (Çevrimiçi) <http://www.tcmb.gov.tr/> , 23.12.2009.

TUNCER, Selahattin: “Türkiye’de Finansal Kesimin Vergilendirilmesi” (Çevrimiçi) <http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimi%20Vergilendirilmesi.pdf> , 20.05.2009.

Türev Araçlar, Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasalarının İşleyişi, Türev Araçlarla Arbitraj ve Korunma, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Türev Araçlar Lisansı Eğitimi, TSPAKB, Aralık 2002.(Çevrimiçi) http://www.tspakb.org/docs/egitim_notlari/vadeli_islemler_turev.pdf , 01.12.2009.

Türk Bankacılık Sektörünün Maliyetlerine İlişkin Politika Önerileri, Özet Bulgular, TÜSİAD Basın Bülteni, 20.03.2003, (Çevrimiçi), <http://www.tusiad.org/FileArchive/duyuruno296.pdf> , 29.12.2009.

TÜRKAN, Ahmet: Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, 04.08.2009, (Çevrimiçi) <http://www.habername.com/yazi/ahmet-turkan-kaynak-kullanimi-destekleme-fonu-kkdf-2694.htm> , 23.11.2009.

TÜRKMEN, Nedim: “Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinden İstisna Edilen İşlemler” , **İSMMMO Yayın Organı Mali Çözüm**, Sayı:36.

Tüsiad Kriz Yönetimi Vergi Önerileri, TÜSİAD Vergi Çalışma Grubu,10.02.2009. (Çevrimiçi),<http://www.tusiad.org/FileArchive/2009.02.10TUSIADKrizYonetimiVergiOnerileri.pdf> , 28.11.2009.

UFUK, Mehmet Tahir: “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu’na Göre Dar Mükellefiyette Vergi Kesintisi” , **Vergi Dünyası**, Sayı:307, 2007.

ULUATAM, Özhan, METHİBAY, Yaşar: **Vergi Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

UYANIK, Namık Kemal: “Vadeli İşlemler”, **Maliye Dergisi**, Sayı:127, Ocak-Nisan 1998.

UZUNOĞLU, Sadi: **Yeni Finansman Teknikleri**, Strata Yayıncılık, İstanbul, 1998.

VURAL, Mahmut: “ Finansal Hizmetlerin Vergilendirilmesi” , **Active Dergisi**, 9.Sayı, Ekim-Kasım 1999.

YAŞAR, Serpil: **1980 Sonrasında Türkiye’ de Sermaye Piyasalarına Yönelik Olarak Yapılan Vergi Düzenlemeleri**, Sermaye Piyasası Araştırma Kurulu Raporu, Sayı:2, Temmuz 2008.

YETİM, Sedat: **Repo, Ters Repo Ve Menkul Kıymet Ödünç İşlemleri**, Sermaye Piyasası Kurulu, Cilt 1, Yayın No: 73, Ankara, Mayıs 1997.

YILMAZ, Celali: **Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara Nisan 1996.

YÜKSEL, Ali Sait; YÜKSEL, Aslı, YÜKSEL, Ülkü: **Banka Yönetimi El Kitabı**, Alfa Basım, İstanbul, 2002.

<http://doktormortgage.com/konut-kredisi/konut-kredisi-mortgage-bilgi-bankasi/38/46-kkdf-hesaplama-yoentemi-deiti.html>

<http://www.kredimiz.com/haber/20070627/Garanti-Bankasi-Kurumsal-Krediler.php>

http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/6_F01060103_Forfaiting.pdf

<http://www.tsrbs.org.tr/tsrbs/Sigorta/Reasürans/Reasürans+tanımları/>

www.tdk.gov.tr

<http://www.vergiturk.com/4369sk.htm>

www.tcmb.gov.tr

EKLER

EK 1. KKDF'den İstisna Edilmiş Krediler

1-T.C.Ziraat bankası (Teşvik Belgesiz, orta ve uzun vadeli tarımsal sanayi kredileri hariç) ve T.Halk Bankası'nca kullandırılan ihtisas kredileri ile T.Kalkınma Bankası tarafından doğrudan veya ticari bankalar aracılığı ile kullandırılan turizm ihtisas kredileri, diğer bankalarca tarım kooperatifleri üyesi çiftçilere, münhasıran tarıma yönelik olarak kullandırılan azami 2 milyar Türk Lirasına kadar olan krediler(tarımsal sanayi kredileri hariç) (05.06.1998)
2-Konut ve yapı tasarrufu kredileri ile gerçek kişilere kendi ihtiyaçları için kullandırılan konut inşaat kredileri
3-Yurtiçi bankalar arası krediler ile finansman şirketlerinin bankalardan kullandığı krediler(11.03.1997)
4-Kredilerin, Hazine kaynaklı fonlar dahil, Kanun, Kanun Hükmünde Kararname, Kararname, Tebliğ ve Yönetmelik gibi çeşitli mevzuat hükümlerine göre kurulan fonlardan kullandırılan kısmı
5-Tasfiye Olunacak Alacaklar hesabı ile Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar Hesabına alınan krediler,(1.Grup teminatlı krediler hariç)(10.11.2000)
6-Bankalarca yurtdışındaki yerleşik kişilere açılacak krediler
7-Kurucu bankalarca yatırım fonlarına verilen avanslar
8-Yurt dışındaki işlerle ilgili olarak yurt içindeki bankalardan veya yurt dışından alınacak döviz kredileri
9-Petrol,(petrol mahsülleri dahil),gübre,gübre hammaddesi,buğday ve arpa ile buğday ve arpanın Dahilde İşleme Rejimi kapsamında işlenmesi sonucu elde edilen ikincil işlem görmüş ürünlerin ithalatının finansmanı amacıyla kullandırılan krediler ve ithalat işlemleri (01.01.2004)
10-İlgili kanun hükümlerine göre işlemleri fonlardan muaf tutulan Kurum ve Kuruluşlar ile Hazine ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kullandığı krediler(23.01.1996)

11-T.C.Emekli Sandığı ,Sosyal Sigortalar Kurumu ile Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu'nun kullandıkları krediler (Müessese,teşebbüs ve iştirakleri hariç)(06.04.1993)
12- Bağlı muamele veya takas
13-Bankalarca yapılan vadeli ihracat alacakları ile ilgili iskonto işlemlerinden senetleri reeskonta kabul edilenler
14- Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında kullanılan krediler
16-Yurt dışındaki ihracat kredi veya ihracat kredisi sigorta kurumları ile bu ülkelerin kredi garanti programları çerçevesinde, yapılacak ithalatın finansmanında kullanılmak üzere bankaların borçlu sıfatıyla sağladıkları kredilerin ortalama vadesi asgari 1 yıl olmak kaydıyla, ithalatçıya kullanılan kısmı(17.12.1998)
18- Kuyumculukla iştigal eden gerçek veya tüzel kişilerce kullanılan altın krediler(10.11.2000)
19-İstanbul Menkul kıymetler Borsası Takas ve Saklama bankası A.Ş. nezdinde kurulan borsa para piyasası işlemleri(22.07.1996)
20- Türkiye’de yerleşik kişilerce yurt dışından sağlanan, ortalama vadesi asgari 1 yıl olan döviz ve altın kredileri(Fiduciary işlemler hariç)(10.11.2000)
21-Kitap ithalatının finansmanı için kullanılan krediler(05.12.1997)
22-Finansman şirketlerince, münhasıran tarıma yönelik mal alımı için tarım kooperatifleri üyesi çiftçilere kullanılan 2 milyar türk lirasına kadar olan krediler(04.08.1999)
23-Faktoring şirketleri tarafından yurt dışından ihracat faktoringi amacıyla sağlanan ve bu amaçla kullanılan fonlar(18.02.2000)
24-Türkiye’de yerleşik kişilerce ,hisselerinin çoğunluğu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na ait olan bir bankanın yurt dışı şubelerinden ortalama vadesi asgari 1 yıl olarak sağlanmış olan döviz kredilerinden , hisselerinin çoğunluğu Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na ait başka bir bankaca devralınanlar (27.10.2001)
25-4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun devir ve birleşmeye ilişkin hükümleri çerçevesinde devredilen, devralan, veya birleşen bankaların yurt dışındaki şubelerinden, Türkiye’de yerleşik kişilerce, ortalama vadesi asgari 1 yıl olarak

sağlanmış olan döviz kredilerinden, kredinin kullanıldığı yurt dışı şubenin faaliyetine son verilmiş olması nedeniyle, devralan bankaya veya birleşme sonucu bankaya devrolunanlar (27.10.2001)
26-4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında yapılan işlemler (31.01.2002)
27-Asgari vadesi 1 yıl ve üzerinde olup, yurt dışından alınan döviz kredileri ve yatırım teşvik belgesi kapsamında kullanılan kredilerden; vadesi dolmadan önce krediyi kullananlar tarafından, kısmen veya tamamen sermaye artırımında kullanılmak suretiyle kapatılması veya sermaye artırımında kullanılmak üzere gerçek veya tüzel kişilere devir ve temlikinin yapılması hali (31.12.2003)
28-2004/7131 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında KOSGEB ile T.C.Ziraat Bankası,T.Halk Bankası ve T.Vakıflar Bankası arasında yapılacak protokoller çerçevesinde kullanılacak krediler (04.05.2004)
29- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararın 7 nci maddesi uyarınca, İstanbul Altın Borsasında işlem görmek üzere alınan Kararın 2 nci maddesinde belirtilen özelliklere sahip işlenmemiş kıymetli madenlerin ithali(10.08.2004)
30- Müşterilerimiz ile imzalanan kredi ilişkisinden kaynaklanmayan hizmet ücretlerinin zamanında ödenmemesi nedeniyle, Bankamızca müşterilerden tahsil edilen gecikme cezaları ile faizleri
31-Toprak Mahsülleri Ofisi'nin kırmızı mercimek ithalatı finansmanı kapsamında yurtiçi veya yurtdışından kullanacağı döviz ya da TL cinsi krediler(11.06.2008)

Kaynak: Tablonun oluşturulmasında T. Halkbankası A.Ş. çalışmalarından faydalanılmıştır. (13.05.2009)

EK 2. Damga Vergisine Tabi Kağıtlar

I. Akitlerle İlgili Kağıtlar	
A.Belli parayı ihtiva eden kağıtlar:	
1. Mukavelenameler, taahhütnameler ve temliknameler	Binde 8,25
2. Kira mukavelenameleri (mukavele süresine göre kira bedeli üzerinden)	Binde 1,65
3. Kefalet, teminat ve rehin senetleri	Binde 8,25
4.Tahkimnameler ve sulhnameler	Binde 8,25
5.Fesihnameler (Belli parayı ihtiva eden bir kağıda taalukenler dahil)	Binde 1,65
6.Karayolları Trafik Kanunu uyarınca kayıt ve tescil edilmiş ikinci el araçların satış ve devrine ilişkin sözleşmeler(06.06.2008)	Binde 1,65
B.Belli parayı ihtiva etmeyen kağıtlar:	
1.Tahkimnameler	27,90 TL
2.Sulhnameler	22,90 TL
3.Turizm işletmeleri ile seyahat acentelerinin aralarında düzenledikleri kontenjan sözleşmeleri(belli parayı ihtiva edenler dahil)	156,20 TL
II. Kararlar ve mazbatalar	
1.Meclislerden, resmi heyetlerden ve idari davalarla ilgili olmayarak Danıştay'dan verilen mazbata, ilam ve kararlarla hakem kararları	
a.Belli parayı ihtiva edenler	Binde 8,25
b.Belli parayı ihtiva etmeyenler	27,90 TL
2.İhale Kanunlarına tabi olan veya olmayan resmi daire ve kamu tüzel kişiliğini haiz kurumların her türlü ihale kararları(06.06.2008)	Binde 4,95
III. Ticari işlemlerde kullanılan kağıtlar	
1.Ticari ve mütedavil senetler	
a.Emtia senetleri:	
aa.Makbuz senedi(Resepise)	9,90 TL

ab.Rehin senedi (varant)	5,90 TL
ac.İyda senedi	1,20 TL
ad.Taşıma senedi	0,55 TL
b.Konşimentolar	5,90 TL
c.Deniz ödöncü senedi	Binde 8,25
d.İpotekli borç senedi, irat senedi	Binde 8,25
2. Ticari belgeler:	
a.Menşe ve Mahreç şahadetnameleri	9,90 TL
b.Resmi dairelere ve bankalara ibraz edilen bilançolar ve işletme hesabı özetleri:	
ba.Bilançolar	21,55 TL
bb.Gelir tabloları	10,55 TL
bc.İşletme hesabı özetleri	10,55 TL
c.Barnameler	1,20 TL
d.Tasdikli manifesto nüshaları	4,40 TL
e.Ordinolar	0,55 TL
f.Gümrük idarelerine verilen özet beyan formları	4,40 TL
IV. Makbuzlar ve diğör kağıtlar	
1. Makbuzlar	
a.Resmi daireler tarafından yapılan mal ve hizmet alımlarına ilişkin ödemeler(avans olarak yapılanlar dahil) nedeniyle, kişiler tarafından resmi dairelere verilen ve belli parayı ihtiva eden makbuz ve ibra senetleri ile bu ödemelerin resmi daireler nam ve hesabına, kişiler adına açılmış veya açılacak hesaplara nakledilmesini veya emir ve havalelerine tediyesini temin eden kağıtlar	Binde 8,25
b.Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar(avans olarak ödenenler dahil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerek kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara	Binde 6,6

nakledildiği veya emir ve havalelerine tediye olunduğu takdirde nakli veya tediye için verilen makbuzlar veya bu mahiyetteki senetler	Binde 6,6
d.İcra dairelerince resmi daireler namına şahıslara ödenen paralar için düzenlenen makbuzlar	Binde 6,6
2.Beyannameler (Bu beyannamelerin sadece bir nüshası vergiye tabidir)	
a.Yabancı memleketlerden gelen posta gönderilerinin gümrüklenmesi için postanelerce gümrüklere verilen liste beyannamelerinde yazılı her gönderi maddesi için	0,55 TL
b.Vergi beyannameleri:	
ba.Yıllık gelir vergisi beyannameleri	27,90 TL
bb.Kurumlar vergisi beyannameleri	37,25 TL
bc.Katma değer vergisi beyannameleri	18,55 TL
bd.Muhtasar beyannameler	18,55 TL
be.Diğer vergi beyannameleri(damga vergisi beyannameleri hariç)	18,55 TL
c.Gümrük idarelerine verilen beyannameler	37,25 TL
d.Belediye ve il özel idarelerine verilen beyannameler	13,75 TL
e.Sosyal güvenlik kurumlarına verilen sigorta prim bildirgeleri	13,75 TL
f.Elektronik ortamda birlikte verilen muhtasar beyanname ve sigorta prim bildirgesinden sadece muhtasar beyanname için(ek:5838/15.mad.-Yürürlük:28.02.2009)	22,00 TL
3.Tabloda yazılı kağıtlardan aslı 1,00 TL'den fazla maktu ve nispi vergiye tabi olanların resmi dairelere ibraz edilecek özet, suret ve tercümelemleri.	0,55 TL

Kaynak: 31.12.2009 tarih ve 27449 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 53 Seri Numaralı Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği (1) Sayılı Tablo